

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

29/28

EYÜB ESKİ KENT DOKUSU

EYÜB CAMİİ VE ÇEVRESİ TARİHSEL GELEŞİMİ-
KORUMA ÖNERİSİ

Mimar: Serdar Ayan

Röleve-Restorasyon Yüksek Lisans Tezi

Tez Yürütücüsü
Yrd.Doç.Dr.Lütfi Yazıcıoğlu

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

İstanbul 1992

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	1
ÖZET	2
SUMMARY	3
GİRİŞ	4
1) EYÜB'ÜN FİZİKSEL VERİLERİ VE İSMİNİN KAYNAĞI	
1.1) Coğrafi Veriler	
1.1.1) Eyüb'ün Yeri	5
1.1.2) Konumu ve Sınırları	5
1.1.3) Ulaşım Cadde Ve Sokakları	8
1.1.4) Topoğrafik Özellikler	8
1.1.5) Jeolojik Özellikler	8
1.1.6) Klimatik Özellikleri	11
1.2) Eyüb İsminin Kaynağı	11
2) TARİHSEL GELİŞİM	
2.1) Bizans Öncesi	14
2.2) Bizans Dönemi	18
2.3) Osmanlı Dönemi	22
2.4) Cumhuriyet Dönemi	23
3) ANITSAL YAPILAR	26
3.1) CAMİİLER	28
3.2) MESCİTLER	36
3.3) MEDRESELER	41
3.4) TÜRBELER	44
3.5) DARÜLKURRALAR	71

4)	EYÜB'DE YAPILANMA ÖZELLİKLERİ	
4.1)	Yapım Sistemleri	73
4.2)	Kat Adetleri	77
4.3)	İşlevlerin Dağılımı	80
4.4)	Mekansal ve Çevresel Veriler	82
5)	YAPI BİÇİMLENİŞİ	
5.1)	Kütle Oluşumu	
5.1.1)	Sokak-Parsel-Yapı ilişkisi	
5.1.1.1)	Parsel Yapı ilişkisi	90
5.1.1.2)	Sokak Yapı ilişkisi	90
5.1.2)	Kütle Oluşumunda Çıkma Düzenleri	
5.1.2.1)	Kütle Oluşumunda çıkmalar Ele Alınarak İncelenmesi	94
5.1.2.2)	Plandaki Düzenlerine Göre Çıkmalar	98
5.2)	Cephe Oluşumu	
5.2.1)	Doluluk Boşluluk Oranı	102
5.2.2)	Cephe Kompozisyonlarında Simetri Araştırması	102
6)	YAPI ELEMANLARININ İNCELENMESİ	
6.1)	Çıkma Taşıyıcıları	106
6.2)	Sokak Kapıları	
6.2.1)	Planda Kapı Açılımları	110
6.2.2)	Ahşap Kapı Kanat Bölümlenmesi	110
6.3)	Pencere Tipleri ve Açılımları	115
6.4)	Cephe Kaplamaları	120
7)	GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER	
7.1)	Tarihi Çevre ve Yapıyı Etkileyen Faktörler	
7.1.1.)	Doğal Faktörler	
7.1.1.1)	Bitkilerin Etkisi	122
7.1.1.2)	Kurt ve Böcekleri Etkisi	122

7.1.2)	Atmosferik Faktörler	
7.1.2.1)	Isısal Genleşme Etkisi	123
7.1.2.2)	Güneş Radyasyonu	123
7.1.2.3)	Su Etkisi	123
7.1.2.4)	Zararlı Gazların Etkisi	124
7.1.3)	İnsan Eliyle Oluşan Etkenler	
7.1.3.1)	Yanlış Şehircilik Uygulamaları	124
7.1.3.2)	Sosyo-Ekonomik Faktörler	125
7.1.3.3)	Yanlış Koruma Önlemleri	125
7.2)	Eyüb'deki Tarihi Dokuyu Etkileyen Faktörler	126
7.3)	Eyüb Tarihsel Çevrenin Bugünkü Durumu	127
7.4)	Eyüb Tarihsel Çevrenin Korunması İle İlgili Öneriler	128
	SONUÇ	131
	NOTLAR	132
	BİBLİYOGRAFYA	134
	ÖZGEÇMİŞ	135
	EKLER	

SUNUŞ

İstanbul dünyanın ve Türkiye'nin en kötü muameleye maruz kalan kentlerinin başında geldiğine hiç kuşku yoktur. 16-17 yüzyıl gibi çok uzun bir süre başkent olarak kalmış olan İstanbul, doğal yerleşim yerlerinin çok elverişli olması, olağanüstü eski bir tarihe ve benzersiz bir hayata sahip olmasına yol açmıştır. Bu ihtişamlı başkent kaderini birleştirdiği imparatorlukların tarihiyle özdeştir. Onların ihtişam ve çöküşlerini aynen izlemektedir.

Artık o ihtişamlı imparatorluklar yok ve onların kayırdığı başkentlerde yok. Bu durumda İstanbul'u kayıran olamadığı gibi tersine insanlar onu yiyor, tüketiyor, bitiriyor. Bitirilen bu eski İstanbul'un yerine yeni bir İstanbul ortaya çıkmaktadır.

İstanbul artık ekonomik bir merkezdir ve bu durumda üretimin tüm kirlenmesine maruz kalmaktadır. Ürettiği için kalabalıklaşma, kalabalıklaştığı için kirlenmekte ve çirkinleşmekte.

Tez kapsamına giren Eyüb'de İstanbul'un bir parçası olduğu için İstanbul'un tüm kalabalıklığını, kirliliğini ve çirkinleşmesini yansıtmakta. Tarihsel alanları hızla bu kirlenmeyle yok olmakta. Eyüb; İstanbul ve Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal değişme süreçlerini yansıtmaktadır.

Sürekli değişim içindeki İstanbul ve onun parçası olan Eyüb köyden kente olan göçten dolayı büyük bir köy görünümüne kavuşmuştur. Bu da İstanbul'un manevi olarak tükenmesine; onun artık emsalsiz değilde herhangi bir şehirmiş gibi davranılmasına yol açmıştır.

Bu ve bundan sonraki yapılacak araştırmalarla İstanbul'a olan umursamazlığın yok olacağına ve tüm tarihsel alanların korunması bilincinin Türkiye'ye yerleşeceği inancındayım.

MİMAR
Serdar AYAN

ÖZET

İstanbul'un tarihsel çevrelerinden olan ve bugün hala hızla tahribata uğrayan bölgenin araştırılmasında ilk önce bölgenin fiziksel çevre özellikleri incelenmiş. İstanbul'un değişimiyle etkilenmesinden dolayı bu değişimlerin bölgeye olan zararları tarihsel olarak incelendi.

Eyüp ve çevresinin tarihsel gelişimi İstanbul tarihiyle bağlantılı olarak tarihsel kronolojisi incelendi. Semtin isminin menşei kaynaklara dayanılarak araştırıldı. Bölgenin iklim, rüzgar ve jeolojik verileri araştırıldı.

Son olarak bölge içinde yer alan anıtsal dinsel ve sivil mimari örnekleri araştırılarak tespit edildi. Bu günkü durumları hakkında rapor niteliğinde tespitler ve fotoğraflar hazırlandı.

Sivil mimari örneklerinin yapı elamanları incelenerek ortak veriler uyum ve oranlar bulunarak inceleme ve tespitler yapıldı.

Bu tespitlere dayanılarak uygun çözümlerin getirilmesi sağlandı.

SUMMARY

In the investigation of the zone which is one of the historical environments of Istanbul, under continuous destruction, first the physical environmental features of the zone are examined. The negative effects of the alteration of Istanbul on the region are examined historically.

The historical development of Eyüb and its surrounding is examined chronologically related with the history of Istanbul. The origin of the name of the region is investigated in accordance with the sources. The climate the wind and geologic data's of the region are investigated.

Finally, monumental, religious and civil architecture samples which take place in region are investigated and determined. The photographs and the results of investigations about their present conditions are prepared as a report.

The structural elements of the samples of civil architecture are examined and common data's harmonies ratio's are found, examined and determined.

Depending on these determinations, suitable solutions are obtained.

GİRİŞ

Tarihsel çevre ve tarihsel anıtlar yönünden zengin olan İstanbul Türkiye'nin büyüme hızıyla orantılı olarak ve bazı sosyo-ekonomik nedenler dolayısıyla nüfusun İstanbul'a kayması dolayısıyla hızlı bir değişim içine girmiştir. Bu değişim mimari ve tarihsel çevreleride olumsuz yönde etkilemektedir. Bu değişimden dolayı tahribatın olmadığı veya az olduğu bölgeleri en kısa sürede koruma altına alınması gerekmektedir.

Dinsel merkez konumundaki Haliç'in yukarı bölgeside yer yer araştırmalara konu olmasına rağmen tam anlamıyla incelenememiştir.

Bu ve bundan sonraki yapılacak olan tarihsel, çevresel ve mimari araştırmaların bu bölgenin koruma amaçlı imar planının oluşmasında yardımcı olabileceği kanısındayım.

1) EYÜB'ÜN FİZİKSEL VERİLERİ VE İSMİNİN KAYNAĞI

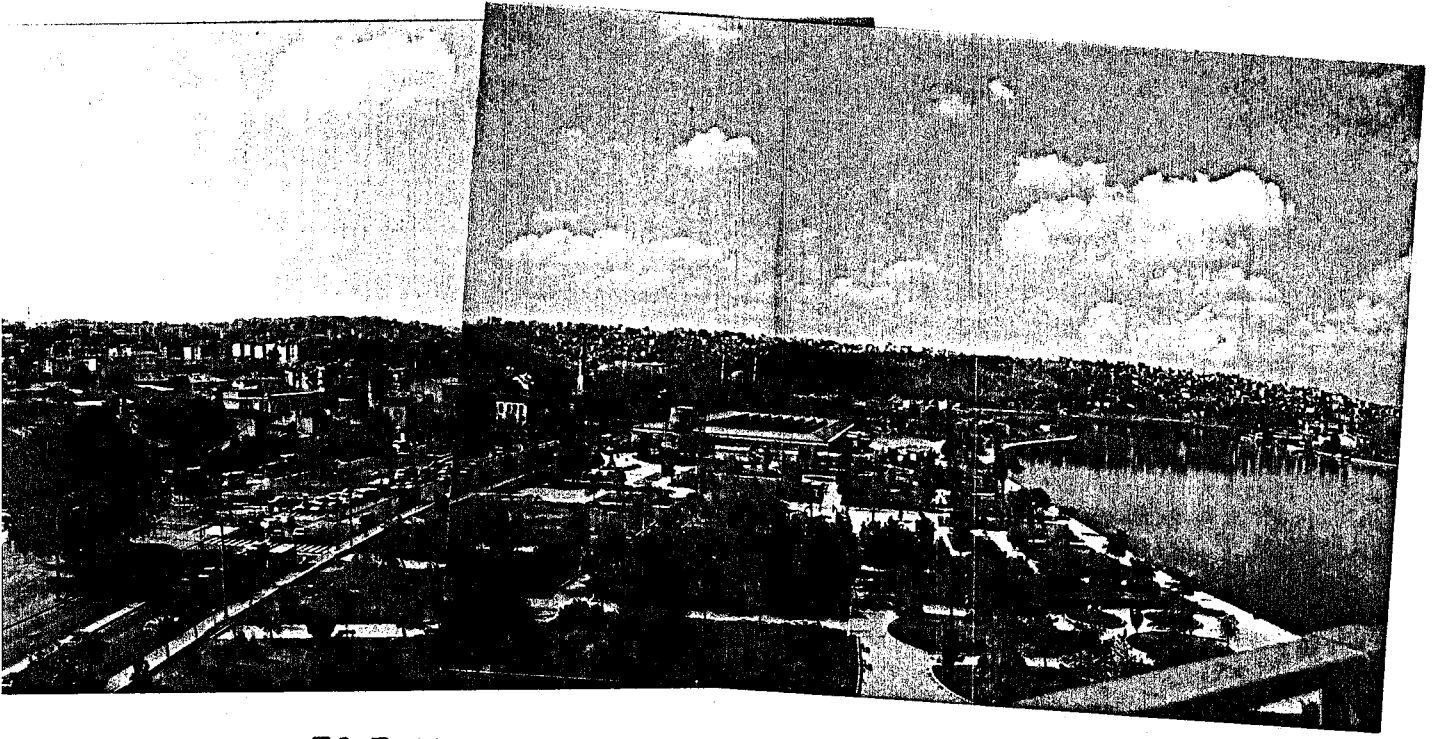
1.1) COGRAFI VERİLERİ

1.1.1. EYÜB'ÜN YERİ : Eyüb Haliç'in yukarı kesiminde ve batı yakasındadır. İstanbul 'un Ayvansaray semtinde Theodosius Surlarının batısında ve yayla sathından yüz metre alçak olan İslambey deresinin geniş vadisinin dektası üzerinde (1) kurulmuş olan Eyüb (çizim 1) Bizans devrindeki Cosmidion Köyünün bulunduğu yerdedir.(resim 1)

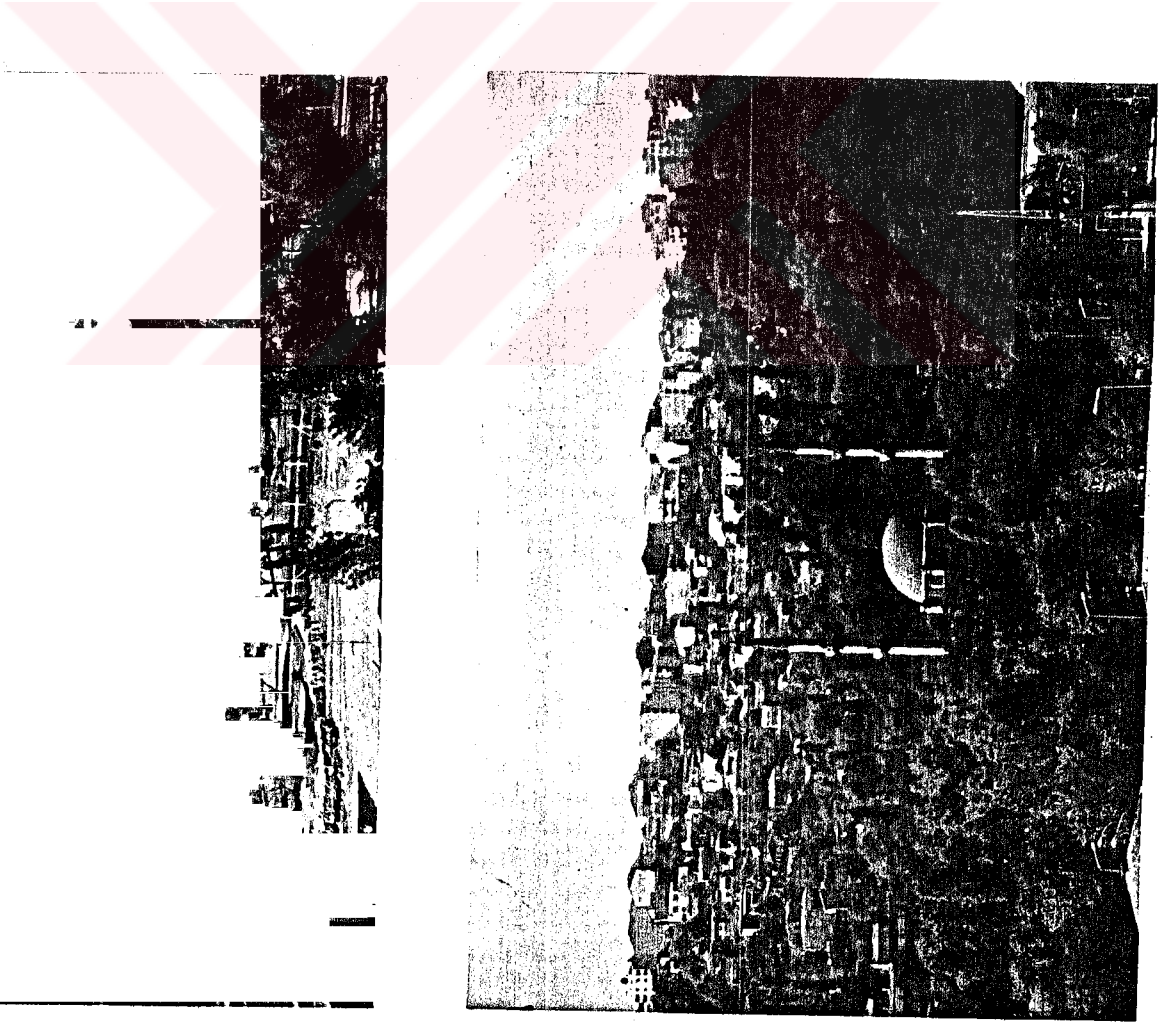

F1: Eyüb'den genel görünüm

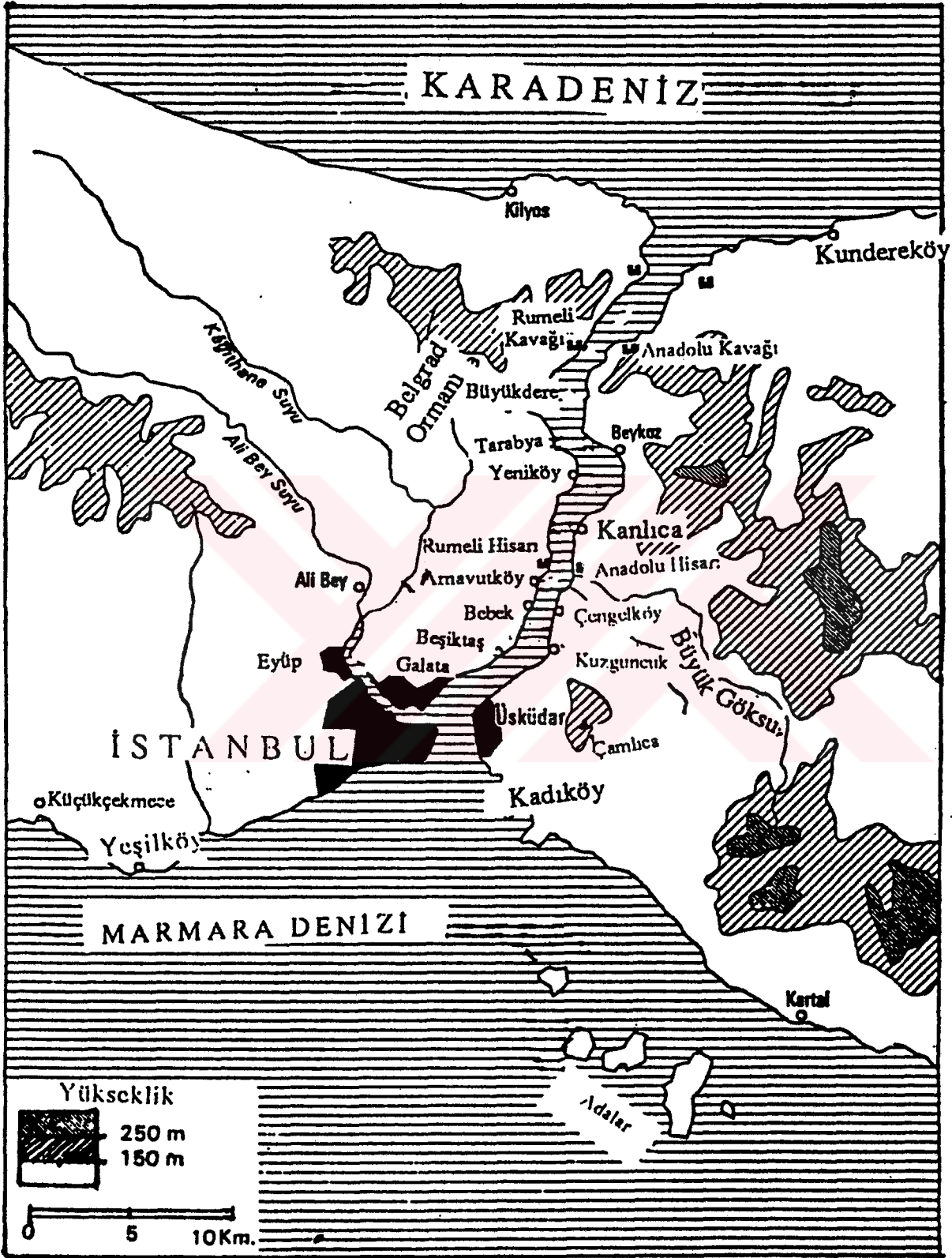
1.1.2. KONUMU VE SINIRLARI: Eyüb kaza merkezi Haliç'in batı kısmında alüvyon saha ile bunun gerisindeki platonun kenarında kurulmuştur. İlçe merkezinin yayılmış olduğu saha bir dörtgeni andırır. Bu dörtgenin içinde yer alan kaza merkezinin doğusunda Haliç'le, güneyinde Fatih ilçesi sınıırı ile çevrilmiş olması dolayısıyla ancak batı ve kuzey kısımlarına doğru genişleme imkanına sahiptir.(2) (resim 2)

F2: Eyüb

F2-3: Eyüb

ÇİZİM 1 :İstanbul semtleri ve yükseklikleri

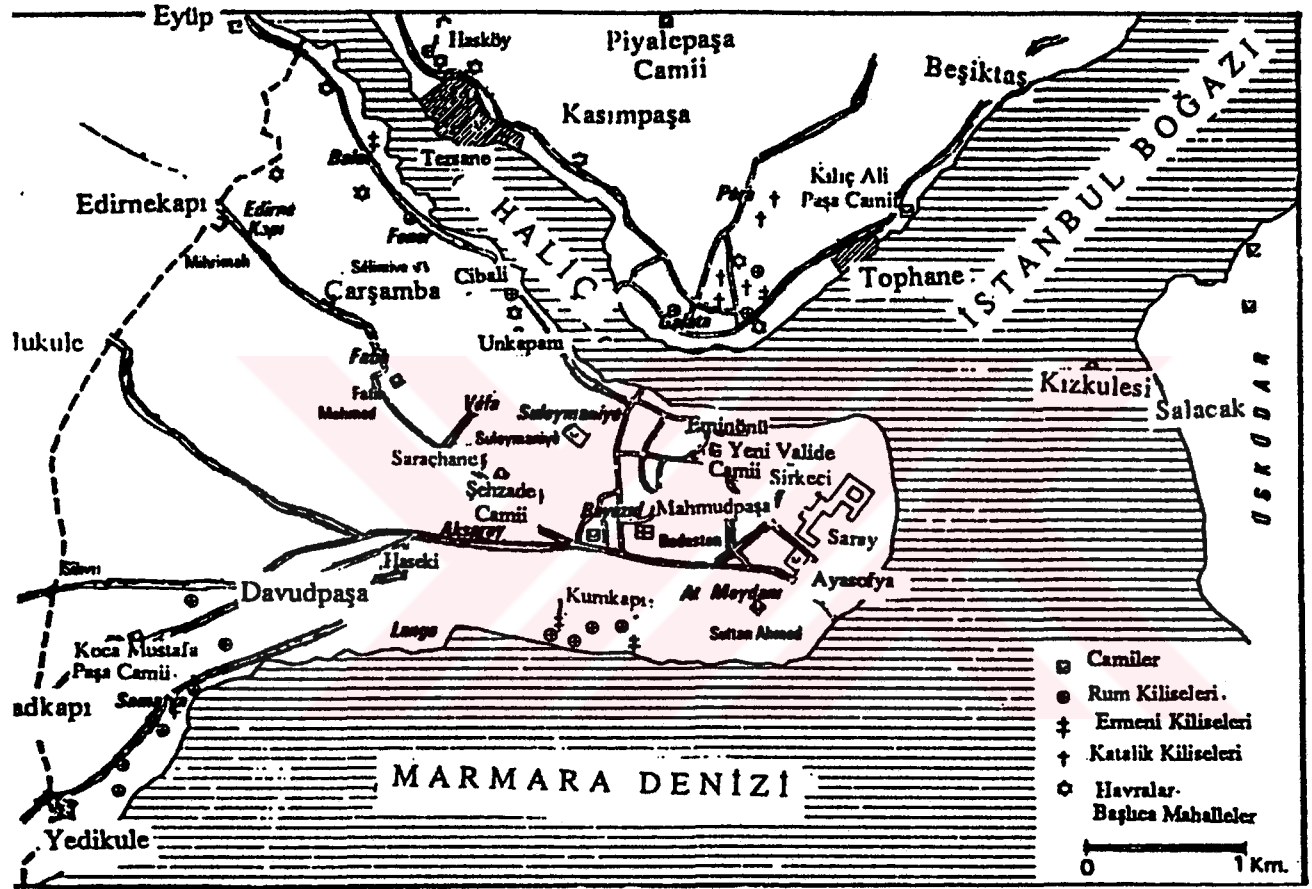
1.1.3 ULAŞIM,CADDE VE SOKAKLARI : Eski çağlardan beri yoğun yerleşmelerin bulunduğu Halıç'ın üst ucuna ulaşım sorun olmamıştır. Bölgeye kara ve deniz yolu ile ulaşım olanağı vardır.(Çizim 2)

Eyüb merkezine Halıç kıyısı boyunca uzanan sahil yolundan yada Ayvansaray , Nişanca arasındaki üst çevre yolundan ulaşılabilir. Ayrıca Edirnekapı'dan da kara yolu ile bağlantı var. Halıç'ın Marmara Denizi'ne açılan ağzından Eyüb'e kadar Halıç kıyısında aralıklarla iskeleler var. Bu yollarda ulaşma imkanı var.(Çizim 3)

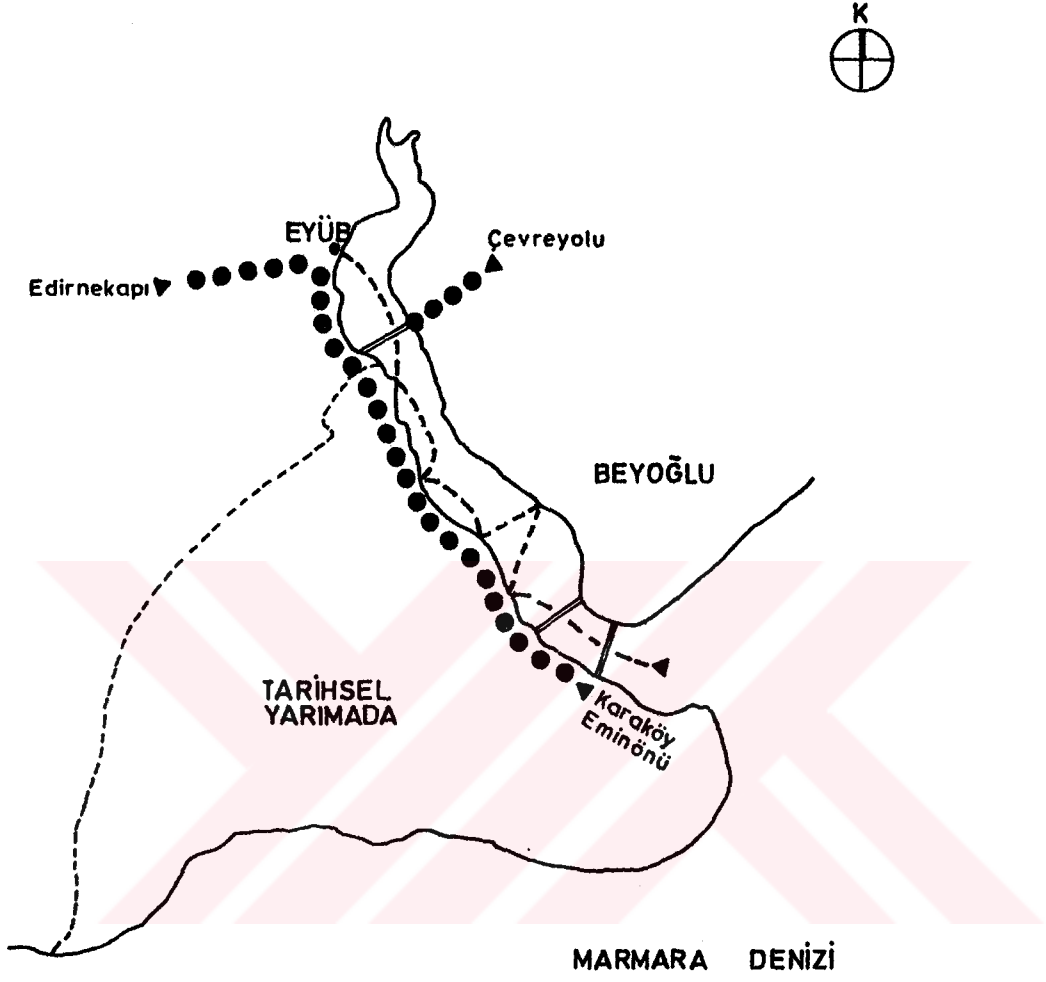
Araştırma alanına giren sahadaki cadde ve sokak isimleri şöyle;Caddeler: Kalenderhane, Feshane, Camii Kebir, Eyüb İskele Caddesi .Sokaklar:Kızılmescid, Kızıldağırmen , Beybaba Sokağı.

1.1.4 TOPOĞRAFİK ÖZELLİKLER: Çökmüş bir vadi ağzı olan Halıç'ın her iki yönü özellikle batı kıyısı erozyonla daha sarpdır. İki derenin getirdiği alüvyonlar sonucu kenarlar dolmaktadır.(3) Eyüb merkezi , özellikle Eyüb Camii ve çevresi düz bir alanda kurulmuş olmasına rağmen batısı ve derelerin döküldüğü Halıç'ın üst ucu ise yükselmekte. Bu yükseklik yüz metreye kadar ulaşmakta.(Resim 3) Camii ve türbe bu başalayan yamacın hemen dibinde kurulmuştur. (Resim 4)

1.1.5 JEOLJİK ÖZELLİKLER: Halıç 'te paleozoik zamanda oluşmuş içinde feldspatik aneit kiltası, siltaşı bulunan biçimlemeler vardır. Senezoik zamana air biçimlemeler, kıvrımlı ve aşınmış üst paleozoik üzerinde diskorden olarak bulunmaktadır. Halıç ve çevresindeki arazide en geç jeolojik biçimlenme ise dere yataklarındaki alüvyonlar ile kıyılarda ve deniz dibinde bulunan tortullardır.(4)

ÇİZİM 2 :İstanbul'un başlıca mahalle, ulaşım ve binaları

ÇİZİM 3 :Eyüb bölgesine ulaşım krokisi

Yüzölçümü 414 km² olan ilçenin fiziki durumu esas itibariyle devon teşkil etmekte ve bunun üzerinde kalın bir neojen tabakası bulunmaktadır.(5) Bölge toprakları genel olarak kireçsiz kahverengi topraklar ile redzinal topraklar oluşur.

1.1.6 KLİMATİK ÖZELLİKLERİ : İstanbul 41 derece kuzey enleminde bulunmaktadır. Böylece bir taraftan iki basınç bölgesi limitinde, diğer taraftan iki rüzgar sistemi limitinde yer almaktadır.(6)

Bölge Akdeniz iklimine girer. Çatalca ile Kocaeli arasında bir intikal saha teşkil eder.(6-7) Yazlar sıcak, az yağışlı,sonbahar, kış ve ilkbahar yağışlı ve ılık geçer. Bölgede hakim rüzgarlar kuzey ve kuzeydoğu rüzgarlarıdır. (5) Kuzey rüzgarları bölgenin Karadeniz'e bakan kısmında kuvvetli hissedilir, kuzeydoğu rüzgarları ise bölgenin Marmara Denizi'ne bakan yamaçlarında kendini gösterir.(8). Hakim rüzgarlar poyraz ve lodostur.

1.2) EYÜB İSMİNİN KAYNAĞI

Bizans Döneminde adı Cosmodion olan Eyüb semtine ve dolayısıyla bu isimdeki kadılığa Eyüb isminin verilmesi İstanbul'un Türkler tarafından fethinden sonradır. Eyüb ismi Eyyüb-i Ensari'ye izafeten verilmiştir.

İstanbul'da enbüyük türbeye sahip ve diğer sahabelerden daha çok tevhir edilen Eyyüb-i Ensari'nin İstanbul'un hemen Türkleşmesi ve İslamlaşmasında büyük tesiri olmuştur. İsmi tam olarak Halid İbn-i Zeyd Ebu Eyyüb-i Ensari(9) olan ve sonraki şöhreti Alemdarı Resul (10) . Bu ismin kendisine verilmesine sebep peygamberimizin hicri yılın ilk günlerinde evinde konuk oldağa bu kişiyi kendisine baraktar yapmasıdır.

Ebu Eyyüb-i Ensari ilk müslümanlardan ve Medine'deki ensardandır. Pegamberimiz ilk defa Kureys Taarruzu'ndan azade olarak yedi ay bu zatta misafir olmuştur.(11)

Hicretten yarım asır sonra Emevi devletini kuran 1.Muaviye aynı zamanda peygamberin katiplağını yaptığı için İstanbul fethi hakkındaki kudsi hadisi gayet iyi bilmekte idi. Bu hadiste peygamberimiz "İstanbul elbette ve elbette fethedilecektir. Onu fetheden kumandan en iyi kumandan ve o asker ne iyi askerdir." deniliyordu. Muaviye o hadisin bahsettiği şerefi kazanmak için hicretin 49. Miladın 669 yılında kuvvetli bir donanma ile İstanbul'a bir donanma gönderdi.(12)

Bu sırada Ermenistan Valisi Saborios'ta İmparator Konstans'a isyan etmişti. Muaviye Ermeni valisine yardım için Fedalet İbn-i Ebeydi Ensari Kuöandasımda bir donanma yoladı. Fakat bu kuvvet İstanbul öngerilerine geldiğinde Saborios ölmüş ve Rumlar arasında ihtilaf çıkmış 4. Konstantin Pagonat imparator olmuştu. Arap kuvvetleri Kadıköy'de kışlamış, i gelen yardımlara rağmen bir netice alamamışlardır.(13)

Bu sefer sırasında Eyyüb-i Ensari'den yaşlılığı sebebiyle gizlenmek istemissede bunu haber alıp sefere katılmıştır. Eyyüb-i Ensari İstanbul'a gelmeden yolda hastalanmış olup "ben ölünce düşman arazisinde ilerleyebildiğiniz yere kadar beni beraber götürün ileriye ileriye gidemeyeceğiniz yer, neresi ise beni oraya defnedin" demiş olduğuna dair rivayet vardır.(14) Diğer bir rivayete göre "beni düşman arazisinde gidebildiğiniz yere kadar götürün. Çünkü İstanbul Surları önünde mübarek bir adam defnedileceğini Resurullah'tan işitmişim. Umarım ki o adam ben olayım " dediği rivayet edilir.(15) Diğer kuvvetli bir varsayımda Ebu Eyyüb-i muhasara esnasında

nefes darlığından hastalanarak vefat edince bu makama gömülmüştür.(16) Semavi Eyice ise Eyyüb-i Ensari'nin esas şehid edildiği yer surların iç tarafında Ayvansaray'da olduğuna söyler. İslam Bizans çarpışmaları sırasında şehre bir anlaşma ile giren müslümanlar sonra bir ihanete uğramışlar ve surlara sıkıştırılarak öldürülmüşlerdi. Buna kanıt olarak da sahabe kabirlerinin en fazla İstanbul'un Haliç kıyısındaki bu köşesinde toplanmış olmasını gösterir.(17)

Ölüm tarihi hakkındada kesin tarih yoktur. Belirtilen tarihler ise;

- a) Hicretin 49. yılı
- b) Hicretin 52. yılı
- c) Hicretin 53. yılı

olduğu rivayetleri mevcuttur.(18) Fatih'in isteğiyle hocası Akşemsettin tarafından mezarı keşfedilip kazılınca ilk bakışta İbranice sanılan bir kitabe çıkarılmıştır. Bu kitabe uzun yıllar araştırmacıların zihinlerini kurcalamıştır. 1918 'de üniversitede eski diller profesörü olan Avram Garanti bunu araştırarak çözdü. Yazdığı makalede şöyle demektedir "o zaman ki arap yazısı eski Küfice olup bu yazıda Nalutça yazıdan çıkmıştır. İbranice sanılması bundandır."(19)

Eyyüb-i Ensari'nin mezarı bulup ve Fatih Sultan Mehmet tarafından, mezarın bulunduğu yerde türbe ve camii yapılmasını istemesinden sonra dini bir merkez niteliğini almış ve Eyyüb-i Ensari'ye izafeten bu oluşan semte Eyüb ismi verilmiştir.

2) TARİHSEL GELİŞİM

2.1) BİZANS ÖNCESİ

Byzantion'un (İstanbul'un) kurucusu Byzas, efsaneye göre Poseidon ile Keroessa'nın oğludur ve İstanbul yakınlarında doğmuştur.(20) İlk çağ yazarlarında Miletos'lu Hesykios naklettiği efsaneye göre Byzas'ın annesi olarak kaydettiği Keroessa'nın Alibey ve Kağıthane dereleri arasında, bunların tam Haliç'e döküldükleri yerde yükselen tepenin üstünde doğduğunu ileri sürer. Böylece Haliç'in eski adı olan Keras'ı Keroessa'dan almış olmaktadır.(21) Efsaneye göre tanrı Zeus'un karısı Hera'nın musallat ettiği taundan kaçarken yukarıda anlatılan yerde Keroessa adı verilen kızını doğurmuştur. Daha sonra Poseidon'dan Byzas'tığını doğurmuştur.(22)

Diğer bir rivayete göre, Byzas Megara'dan gelen göçmenlerin reisi idi. Megaralılar kuracakları yeni şehrin mevkiini tayin etmesi için Delphide Apollon Tapınağı'nın kahinine müracaat etmiş ve ondan yeni şehri "Körler Memleketi'nin " karşısında kurmalarını bildiren bir cevap almışlardır. Cevaptaki "Körler'le" Halketon (Kadıköy) halkı kastediliyordu.(23)

Bu efsaneler bize ilk çağın her şeyi Mitolojya Efsanelerine bağlayan davranışın bir işretidir. Ancak bunda gerçeğin payınıda vermek mümkündür. Oda İstanbul'un ilk yerleşmesinin etrafı verimli topraklarla çevrili olan,

bol balık avı sağlayan ve denizcilere çok geniş ve çok emin bir sığınak olan Halic'in yukarı ucunda olduğudur. İlkçağın Halic'i sakin temiz denizi ve girintili çıkıntılı yamaçları yeşillikler ve ormanlıklar ile kaplı küçük koylar ile bezenmiş sakin bir kanal idi. O devrin ihtiyaçlarına ve nisbetlerine göre fazla geniş ve derin olduğundan bütünü ile bir liman görevi görmüyordu. Ancak kıyılardaki koylar bu gayeye hizmet ediyordu. Ymaçların tepelerinde yer yer mabed ve sunakların olaması ve Halic'in sonunda veya bir kaç yerde yerleşme yerlerinin olduğunu başka Halic'in sağladığı geniş imkanlardan faydalanan bazı yerleşmeler onun kıyılarında kurulmuş olmalıdır. Fakat bu yerleşmelere dair bugün belirli bir iz yoktur.(24).

Bu yukarıda anlatılanlardan sonra İstanbul'un (Byzantion) ilk önce sarayın bulunduğu burunda M.Ö. 658(25) yılında inşaa edilmiş olduğu sanılmaktadır. Çünkü Sarayburnu'ndaki demiryolu inşaatı sırasında ve daha sonra yapılan sondajlarda Trakyalı Kavimlere ait kalıntılara rastlanmıştır.

Şehir daha sonra sırasıyla Dara, İon ve Kserkses, Atinalılar hakimiyeti altına düşmüştür.(26) Şehir İspartalılar elindeyken Grekler'in hakimiyetine girmiştir.(27) Bu tarihten sonra şehir büyümüş ve boğazdan geçen gemilerde ondalık alınmaya başlanmış.(28) Böylece nüfus ve mali yönden büyüyen şehir stratejik konumundan dolayı M.Ö. 5.yy.(29) kendini diğer Yunan şehirlerine kabul ettirerek bağımsız bir şehir olur.

Byzantion Roma hakimiyetine tam olarak imparator Septimus Severus zamanında girmiştir. Daha önceleri şehir Roma'ya sadık kaldığı için iç işlerinde serbest bırakılmış

ve hür şehir gibi her sene Roma'ya elçi göndermek hakkı tanınmıştır. Fakat Septimus zamanında Suriye Lejyonu Kumandanı Pescenius'un askerleri tarafından imparator ilan edilmesi ve Byzantion'un Pescenius'u tutması sonucunda imparator Septimus şehri zaptetmiştir. İmparator Septimus Byzantion'un sur duvarlarını, tiyatrolarını, hamamlarını ve diğer umumi binalarını tahrip etmiş şehrin serbestisini kaldırmış. Fakat Byzantion'un tahribi ile Pontus ve Asya'ya karşı mühim bir Roma Kalesi'nin ortadan kalktığını anlayan Severus yedi sene sonra şehri tekrar inşaa edilmesini emretmiştir.(30)

Byzantion(İstanbul) antik çağ tarihi içindeki yeri değerlendirilmeye çalışıldığı zaman iki faktörün birbirlerini takip ederek şehrin kaderini tayin ettikleri görülür.

1- Grek Kolonizasyonu ve ona bağlı ekonomik bir faktör,

2- Helenistik Çağdan sonra özellikle Roma imparatorluğu devrinde tarihi gelişmelerin yönelttiği politik ve askeri bir faktör.

Roma Çağı'nın İstanbul'a bağlı yol strüktürü stratejik veriler sonucunda ortaya çıkmıştır.(31) İmparatorluk politikasınca hizmet eden bir askeri yol düzeniydi. Bu şehrin Konstantin tarafından başkent seçilmesinin nedeni o günlerin politik nedenleri içinde stratejik konumundan dolayı olmuştur.

Byzantion'un yarımada'nın en ucunda Sarayburnu'nu taçlandıran tepe üzerinde kurulduğunu ve surlarında bu tepeyi ancak kavrayacak şekilde batıda bugünkü Sirkeci'ye teğet olarak Sarayburnu'na ulaştığı, Marmara Sahilinde ise bugünkü Ahırkapı civarında denize ulaştığı(32) eski yazarlar tarafından yazılmıştır.

Haliç'in üst kısımlarında kurulan yerleşmeler ise bu surların dışında kalmış ve gelişen şehrin fiziksel nitelikleri üzerinde bir etkisi olmamıştır. Bu ilk sulardan sonra şehrin büyümesiyle ve bazı güvenlik önlemleri ile surlar üç kez büyütülerek şehir alanı genişletilmiş.

- 1- Septimus Severus Dönemi 193-211
- 2- Konstanius Dönemi 306-337
- 3- 2.Theodosius Dönemi 408-450(33)

Bu gelişmelere rağmen Haliç'in üst kısımları surların dışında kalarak bir köy yerleşmeleri durumunda kalmış.

2.2) BİZANS DÖNEMİ

Roma İmparatorluğu'nun son yüzyılında ve Ortaçağ başlarından itibaren gelişen İstanbul 4.y.y. başlarında Konstantin'in bu şehri devletin, Romanın yanında 2. başkent yaptı.(34) İmar edilen İstanbul 395'ten itibaren Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti olmuş ve 5.y.y. da 2.Theodosius şehir surlarını genişleterek Ayvansaray'dan Marmara'ya (35) indirmesi ile büyük bir hristiyan merkezi olan şehrin bir yanını koruyan ve emin büyük bir liman yapılmıştır.

2. Theodosius zamanında Haliç'in yukarı bölgesinde genişleyen dinsel merkez VI.y.y.'da Sustinianos'un dinsel yapılara önem vermesi ve Haliç'in yukarı ucunda arazinin dik bir yamaç halinde suya indiği yerde, büyük ihtimalle Eyüb'te Kosmas ve Damianos adlarında evvelce yapılmış kiliseyi de ihya ettirmiş ve bu bölgeye Aziz Cosmasi'nden dolayı Cosmidion olarak adlandırılmıştır.(36)

Sur dışındaki bu bölgede pek çok kilise, manastır ve imparator köşkleri vardır. Bu bölgede Bizans Dönemindeki başlıca kiliseler Cosma-Dominianos, Ayi-Fotini, Ayios Pantelemon, Anargyras, Ayios Manastırıdır.(37) bu köyde nüfus köyün kilise binası etrafında toplanmıştı. Böylece ilk nüfus dini tesirle oluşmuş oluyordu. Köy surların dışında kalmasına rağmen fazla genişleyip büyütülmemesine karşın Bizans İmparatorlukları tahta çıktıklarında taçlarını patriğin elinden bu köyde aldıklarından ayrı bir önemi vardı.(38) Buna rağmen genede bir kır manzarası arzietmekte olup şehirdeki emniyet burada tam manasıyla tesis edilmemiş ve zaman zaman tahribata uğramış.

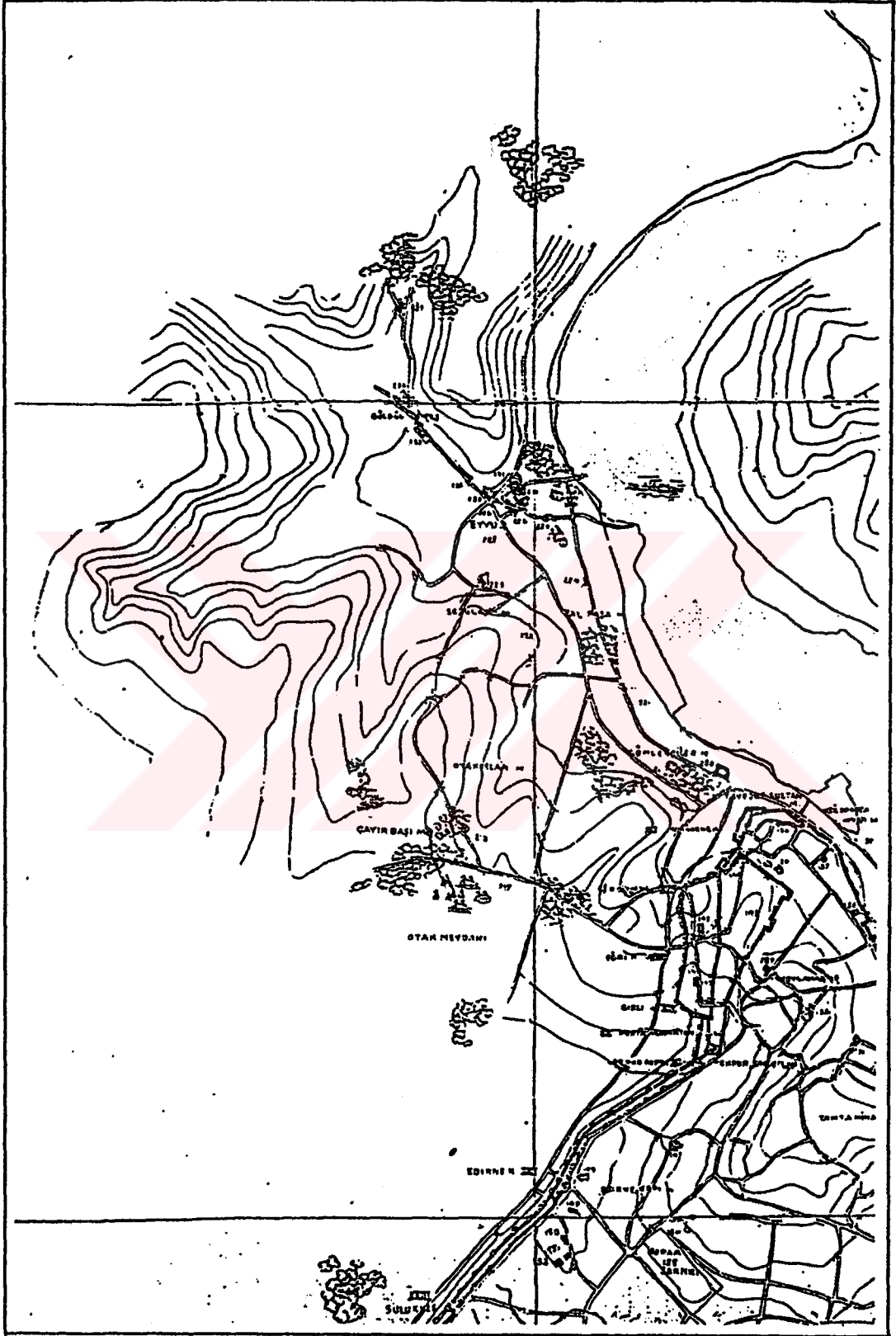

ES 3 :1500 Ierde İstanbul (Giovanni Andrea Vavassore` den)

Bu tahribatlar İstanbul'un her kuşatmasında oluşmuş. Bunlar sırasıyla İslam Orduları tarafından ve özellikle 4. Haçlı Seferleriyle Lotinler 13 Nisan 1204 'de (39) şehri işgal ettikleri zaman ilk önce şehrin Yedikule'den, Cosmidion(Eyüb) Köyü'ne kadar olan sahasını yakmışlardı. Eyüb-i Ensari'nin mezarı hicri IV.y.y. 'da burada tanındığı(40) halde 4.Haçlı Seferleri'nde Cosmidion Köyü'de tahrip edildiği ve kaybolduğu hatıra gelebilir.(Resim1) (Çizim4)

RES 1:Fetih sırasında İstanbul (Buendelmonti nin İstanbul planının kopyası)

ÇİZİM 4 :Fatih devrinde halic ve Eyüb çevresi yerleşimi

2.3) OSMANLI DÖNEMİ

1453 'de Fatih'in İstanbul'u bir Türk şehri yapmasından sonra, İstanbul'un alınmasında büyük manevi itici gücü olan Eyüb-i Ensari'nin mezarının Fatih'in Hocası Akşemsettin tarafından yerinin keşfi ve burada Fatih'in emri ile türbe, cami, medrese, imaret yapılmasıyla ruhani bir bölge halini aldı. Bundan dolayı buraya Eyüb-i Ensari 'ye izafeten Eyüb adı verildi.

Türbe, camii ve medresenin 1458-59 yıllarında tamamlanmasıyla İstanbul'un her yerinde olduğu gibi burada da ilk imar hareketlerine girişilmiş oldu. Böylece bu müesseselerin etrefına evler yapılarak nüfusun toplanması sağlandı. Fatih bu imar hareketleriyle burada Bizans zamanında sağlanmayan emniyet ve kontrol tesis edilmiş oldu. Buna rağmen nüfus genede çoğalmıyor ve toplanan nüfus gelip geçici oluyordu. Yalnız senenin belirli günlerinde taşradan ibadet için gelip bilahere dönen kimseler olduğundan Eyüb tamamen yerli halkını kazanmış değildi. Daha sonraları Fatih Bursa'lıları Eyüb Sultan'a Ayvañsaray civarına da Yahudileri(41) yerleştirdikten sonra imar faaliyetleri kendiliğinden artmış ve mıntıka yerli nüfusu kazanarak burada zıraat hayatı kendiliğinden ortaya çıkmıştır.(Resim2)(Resim 3)

Balıkçılıkla birlikte zıraat ürünlerinin İstanbul'a nakliyesi ticaret hayatını geliştirmiş,111. Ahmet zamanında çevrenin itibarı son haddine vararak en güzel günlerini yaşamıştır. II.Mahmud zamanında da geniş ve büyük çapta imar edilmiştir. (42) Bu imar

hareketlerine rağmen genede Eyüb yangınlar sonucu bir çok kez büyük çapta tahribatlara maruz kalmış. Bu yangınlardan sonuncusu 1707'de(43) olmuş ve binlerce evi pek çok değerli eseri mahvetmiştir.

Osmanlı Döneminde Eyüb'e büyük ölçüde bir saygı ve önem verilmiştir. Temiz hava olarak kabul edilen poyraz rüzgarını aldığından sivil halktan ileri gelenlerinin konakları ile kıyı kaplanmıştı. Hatta padişahların tahta çıktıklarında hakan olduklarının tastiki olan "kılıç kuşanma" töreni daima burada yapılmış ve yeni sultan saraydan deniz yoluyla Eyüb türbesini ziyarete gelirlerdi.(44) Diğer bir önemi ise Osmanlıdaki dört büyük kadılıktan birinin Eyüb kadılığı olmasıdır.

Ayrıca buranın ruhani özelliğinden dolayı son uykularına yatmak isteyenlerde türbelerini inşaa ettirmişler. Böylece dini ve kutsal bir ziyaret merkezi olmakla beraber aynı zamanda ölüm ve hayatın iç içe girift olduğu bir yer durumunu almıştır. Eyüb'ün yanında, etrafında şehrin büyük bir mezarlığı doğmuş ve gelişmiştir. Bunları gölgeleyen selviler Haliç'in yukarı bölgesine koyu yeşil bir fon sağlamıştır.

2.4) CUMHURİYET DÖNEMİ

Cumhuriyet dönemiyle birlikte bölge endüstri bölgesi durumuna geldiği için bir dinlence yeri olma özelliğinden hızla sıyrıldığı ve İstanbul'a olan göçten dolayı nüfusu artmış ve bunun yanında yanlış kentleşmenin

getirdiği sorunlar bölgenin tarihsel özelliğinin gün geçtikçe kaybolmasına neden olmaktadır. Fakat Eyüb merkezi ve çevresi dinsel merkez olma özelliğini koruyabilmiştir. Bu sayede dinsel yapılar korunabilmekte, fakat çevredeki diğer sivil yapılar için bunu söyleyemeyiz.

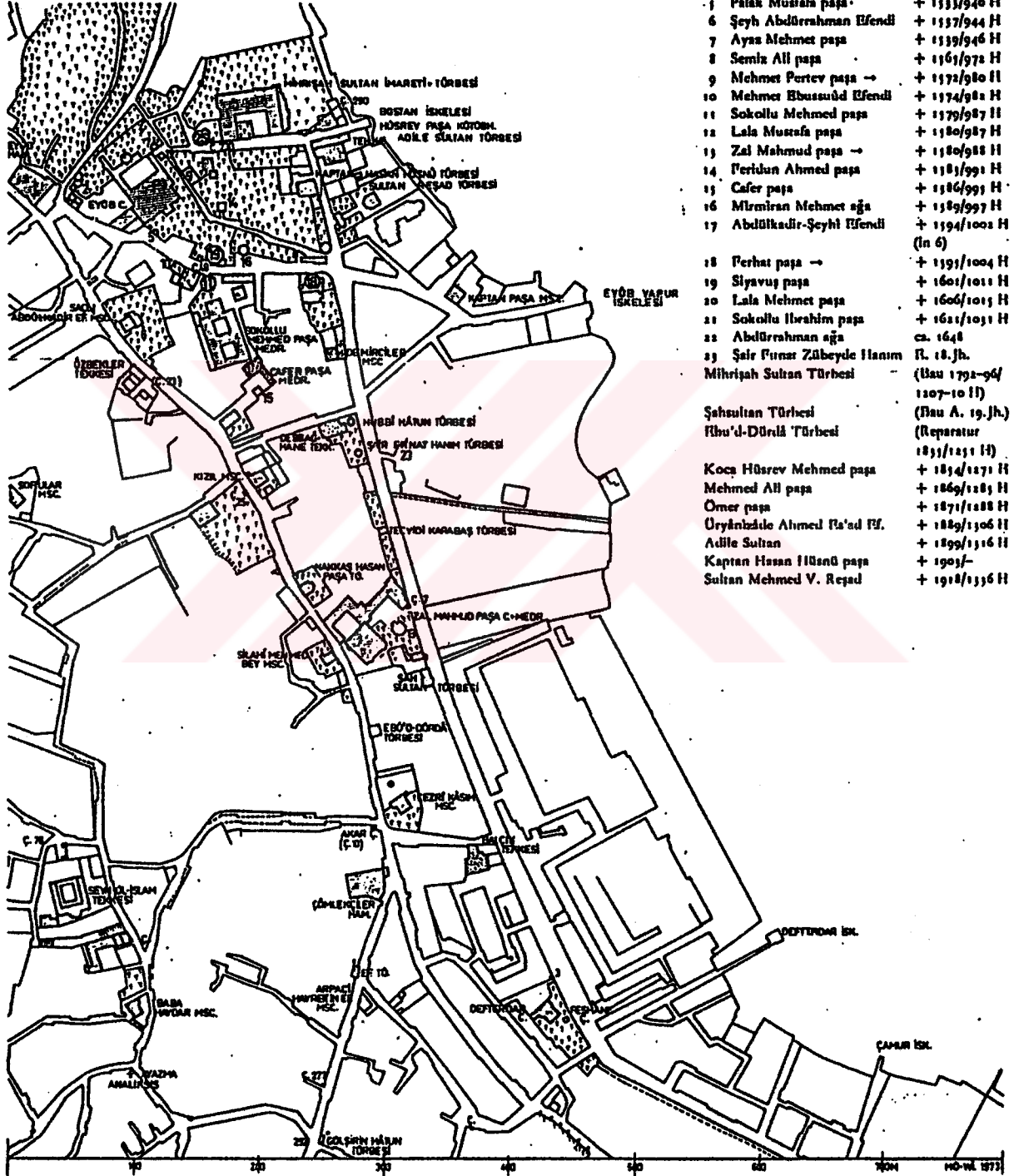
GRAVÜR 1: Eyüb (Miss Pardeu`dan)

GRAVÜR 2: Eyüb (Miss Pardeu`dan)

3) ANITSAL YAPILAR

Eyüb Sultan camii ve türbesi	H863	(1458)
Demirciler mescidi		
Kaptan Paşa mescidi		(1900)
Saçlı Abdülkadir mescidi	H944	(1537)
Sokullu Mehmet Paşa medresesi	H976	(1568)
Abdurahman Paşa türbesi	H1058	(1648)
Ayas Mehmet Paşa türbesi	H946	(1539)
Bulak Mustafa Paşa türbesi	H940	(1533)
Cafer Paşa türbesi	H993	(1583)
Çifte gelenle türbesi	H926	(1519)
Ferhat Paşa türbesi	H1004	(1595)
Feridun Ahmet Paşa türbesi	H990	(1583)
Hubbi Hatun türbesi		
Lala Mustafa Paşa türbesi	H987	(1580)
Mirimiran Mehmet Paşa türbesi	H997	(1589)
Mustafa Paşa türbesi		
Pertev Mehmet Paşa türbesi	H980	(1572)
Siyavuş Paşa türbesi		(1582)
Sokullu Mehmet Paşa türbesi	H976	(1568)
Şair Fitnat Hanım türbesi		
İsmihan Sultan darülkurrası	H976	(1568)
Mehmet Ebussuud Efendi darülkurrası		
Debbağhane tekkesi		
Özbekler tekkesi		

1	Ebu Ryyâb II-Ensari	(Dau 1413)
2	Mustafa ağa	+ 1416/1860 H
3	Hoca Sinan paşa	+ 1491/900 H
4	Hançerli Sultan	
5	Palak Mustafa paşa	+ 1533/940 H
6	Şeyh Abdürrahman Efendi	+ 1537/944 H
7	Ayaz Mehmet paşa	+ 1539/946 H
8	Semiz Ali paşa	+ 1561/972 H
9	Mehmet Pertev paşa →	+ 1572/980 H
10	Mehmet Ebussüdd Efendi	+ 1574/982 H
11	Sokollu Mehmet paşa	+ 1579/987 H
12	Lala Mustafa paşa	+ 1580/988 H
13	Zai Mahmud paşa →	+ 1580/988 H
14	Perihan Ahmed paşa	+ 1581/989 H
15	Cafer paşa	+ 1586/993 H
16	Mirmiran Mehmet ağa	+ 1589/997 H
17	Abdülkadir-Şeyhi Efendi	+ 1594/1002 H
	(in 6)	
18	Perhat paşa →	+ 1595/1004 H
19	Sıyavuş paşa	+ 1601/1011 H
20	Lala Mehmet paşa	+ 1606/1015 H
21	Sokollu İbrahim paşa	+ 1621/1031 H
22	Abdürrahman ağa	ca. 1648
23	Şair Fırat Zübeyde Hanım	R. 18. Jh.
	Mihrişah Sultan Türbesi	(Dau 1792-96/ 1207-10 H)
	Şahsultan Türbesi	(Dau A. 19. Jh.)
	Rho'd-Düralı Türbesi	(Reparatur 1835/1235 H)
	Koca Hüseyin Mehmed paşa	+ 1834/1271 H
	Mehmed Ali paşa	+ 1869/1285 H
	Ömer paşa	+ 1871/1288 H
	Üryanizade Ahmed Pa'ad Ef.	+ 1889/1306 H
	Adile Sultan	+ 1899/1316 H
	Kaptan Hasan Hüsnü paşa	+ 1905/-
	Sultan Mehmed V. Reşad	+ 1918/1336 H

Eyüp merkez mahalle ve çevresindeki tarihi camii, mescid, türbeler krokisi
(Wolfgang Müller-Wiener'in Dildlexikon zur topographie adlı kitaptan s:108)

3.1) CAMİİLER

3.1.1) EYÜB SULTAN CAMİİ VE TÜRBESİ

EYÜB SULTAN CAMİİ: Fatih'in İstanbul fetihinden sonra Eyyüb-i Ensari'nin kabrinin keşfinden sonra burada bir türbe ve camii yapılması emrini vermiş.Mevcut kaynaklara göre camii H863 (1458) yılında yapılmıştır.Kitabesi ise

Çün sekizyüz altmış üç salinde bu

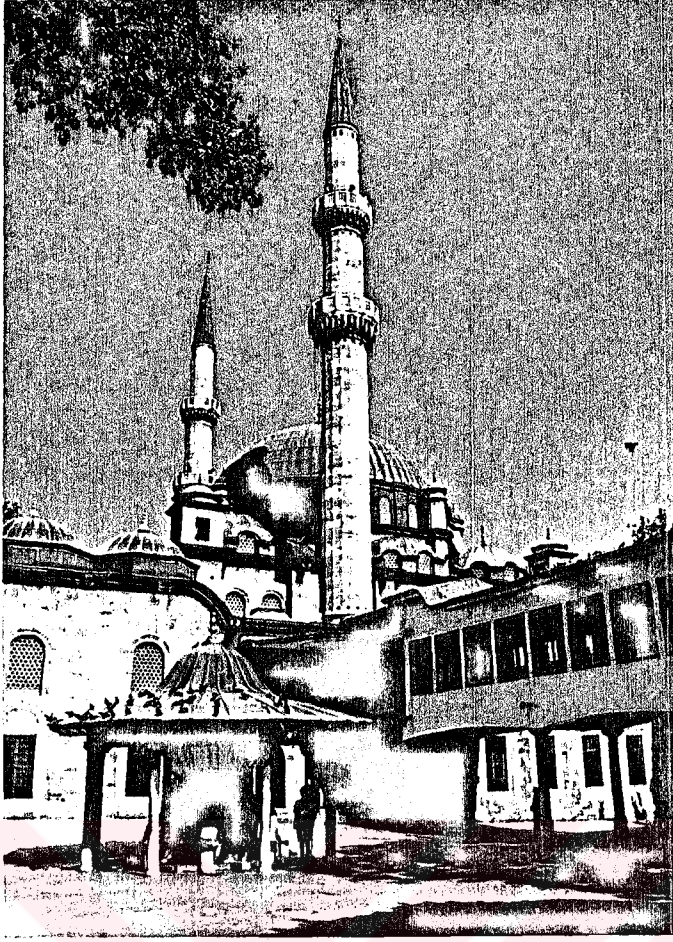
Camii sultan Mehmet yaptı nev

Kane haza misli cennet-ün-naim

Mecma ün lillahi min kavmi ittakva (45)

Daha sonra III. Murat 1724'te minareleri yükseltmiş,III. Selim zamanında da camiinin harabiyeti dolasıyle H1213 (1798)'de minarelerden maadası yıkılarak ve temelleri derinleştirilerek H1215 (1800)'de(46) bugünkü camii yapıldı. Bugünkü camii planı çizim 5'de görülmekte. (Fotoğraf 5)

Bugünkü caminin planı dikdörtgen olup mihrabı çıkıntılıdır.Merkez kubbe altı sütun ve iki fil ayağına kemerlerle oturtulmuş olup etrafında sekiz yarım kubbe bulunmakta. Köşelerdeki kubbelerle beraber mahfelleri örtmekte. Camiinin iç avlusu 12 sütun, 13 kubbelidir.(Foto 6)(47) Camiinin dış avlusunun caddeye nazır iki kapısı vardır. Hünkar mahfeline giden rampa ve asma bir kat olup bunun altındada bir takım odalar bulunmakta.(Fotoğraf 7) Avlunun ortasında şadırvan ve arka tarafında türbeler, yüzlerce lahitler ve mezarlar vardır.(Fotoğraf 8 .)

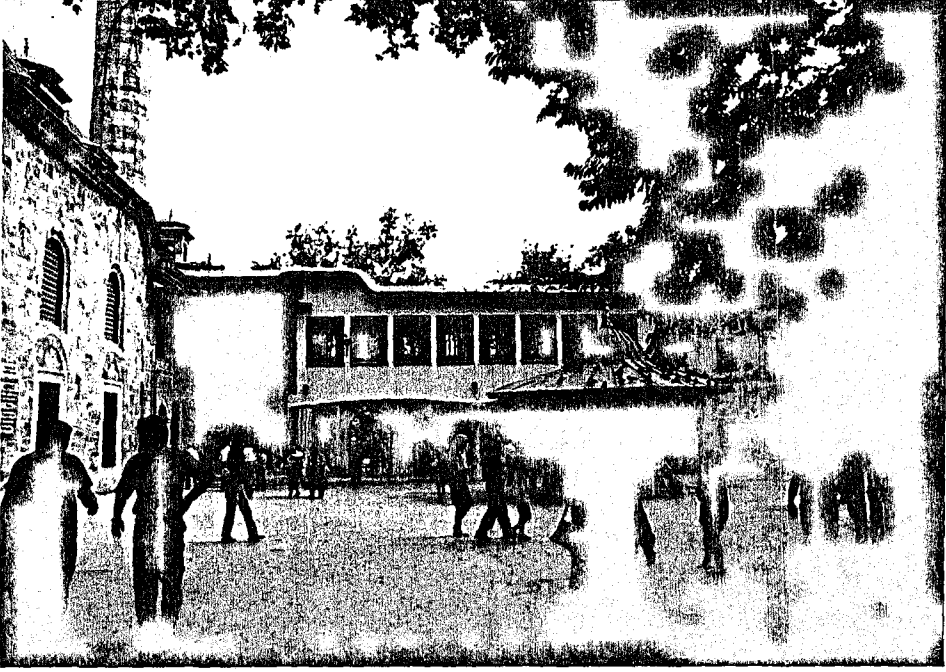

F5: Eyüb camii ve dış avlusu

F6: Eyüb camii iç avlusu

F7: Eyüp camii dış avlusu

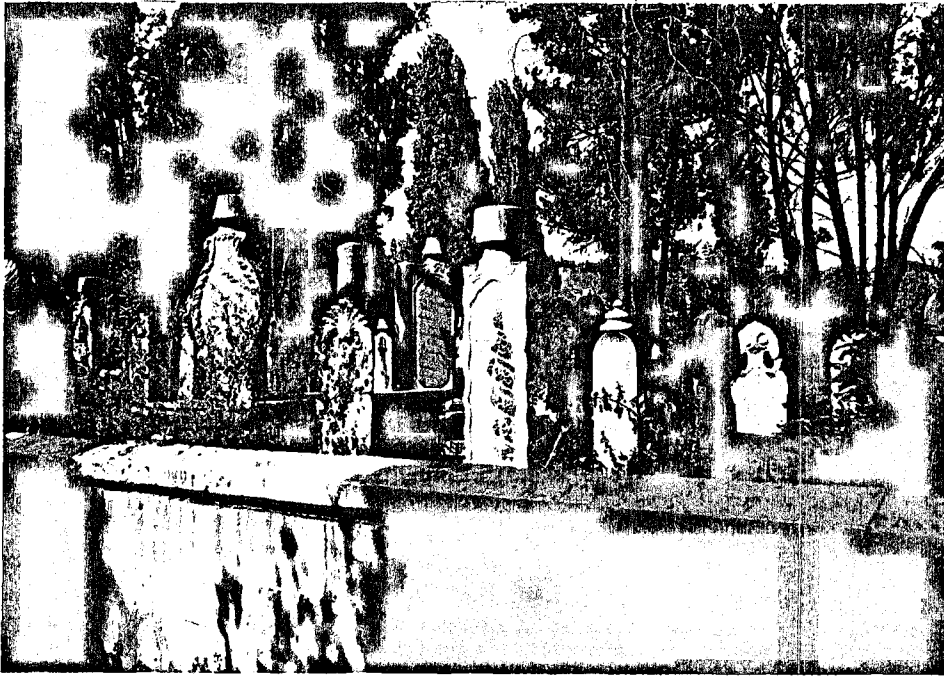

GRAVÜR 3: Eyüp camii (Miss Pardeu`dan)

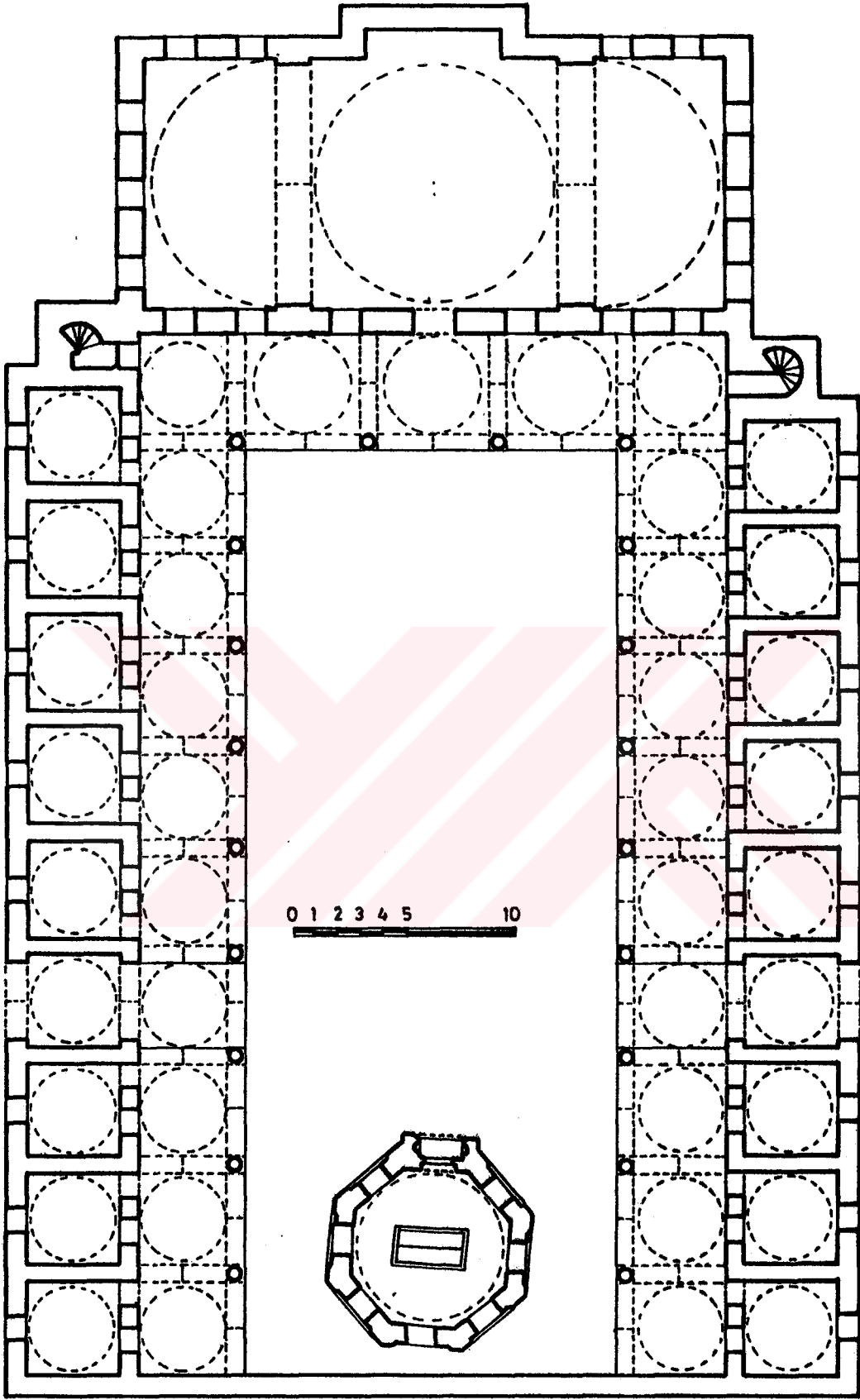
Camiin Fatih devri planı hakkında Ekrem Hakkı Ayverdi yaptığı restitüsyon da (çizim 6) mihrap yine çıkıntılı, ortada merkezi bir kubbe ve iki yanında iki yarım kubbenin bulunduğu görülmekte. Ekrem Hakkı Ayverdi Fatih devrinde camiin avlusunda 16 hücreli bir medresenin olduğunu belirtmekte. Fakat bugün bundan eser yoktur.

EYÜB SULTAN TÜRBESİ: 1458'de yapılan türbe sekiz köşeli ve tek kubbeli bir plana sahip. Cephesi küfeki taşından olup köşelerde yarım sütunlar vardır. Türbe bir takım ilaveler görmüş bilhassa 11. Mahmut (49) zamanında esaslı tamirler yapılmıştır. İçindeki ve dışındaki çiniler 16. yüzyıldan (50) başlamak üzere son devirlere kadar gelmekte.(Fotoğraf 12-13) Cami avlusuna bakan bronz oyma Hacet penceresi 1. Ahmet zamanına, türbedeki gümüş şebeke ve şamdanlar son devirlere aittir.

Türbenin sağ tarafındaki sebil ise kızlarağası Mustafa Ağa'nın(51) hayratı olup kendiside yanında medfun bulunmaktadır.

F 9 :Eyüb camii çevresindeki mezarlıktan bir görünüm

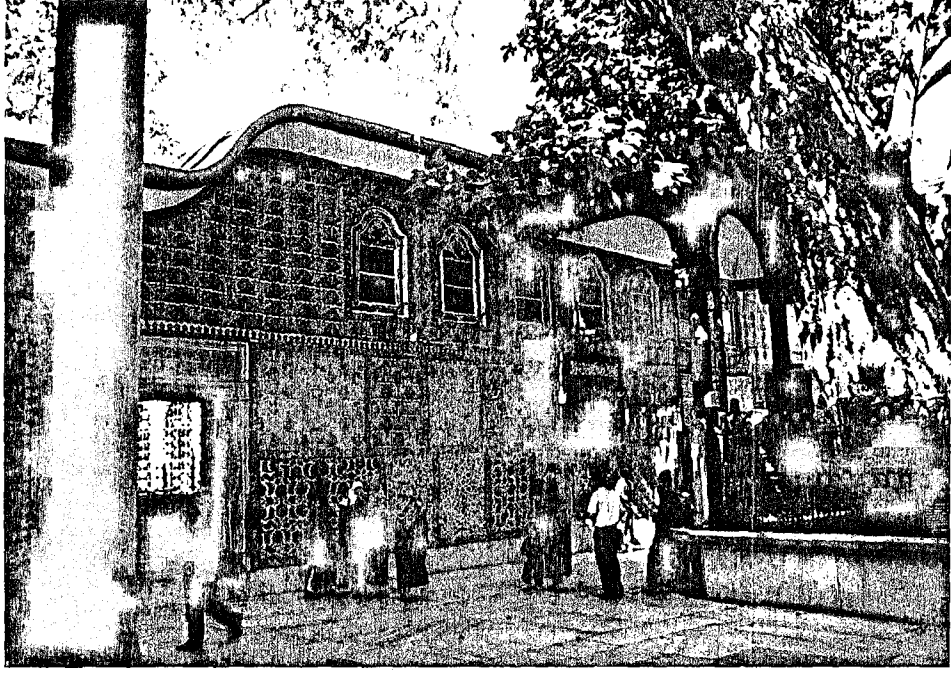
ÇİZİM 6 :Eyüb camii ve türbesi restitüsyon planı
(Ekrem H. Ayverdînin Fatih devri mimarisi adlı kitaptan s:353)

F10: Eyüb camii dış avlu kapısı

F11: Eyüb camii kapısı ve kitabesi

F 12

F 13

F12-13: Eyüp Sultan türbesi

3.2) MESCİTLER

3.2.1) DEMİRCİLER MESCİDİ

Bulunduğu yer: Eyüb Feshane caddesi

Yaptıran : fatih devri cerrahbaşlarından Ali Efendi'dir.

Günümüzde fazla bir eser kalmamış olan mescit Ali Efendi tarafından kiliseden camiye çevrilmiştir. Bu mamedin esası Ayateofani kilisesidir.(52) (Fotoğraf14)

F14

3.2.2) KAPTAN PAŞA MESCİDİ

Bulunduğu yer: Eyüb iskelesi karşısı

Yaptıran : Hacı Mahmut Ağa

Yapım yılı : Bu camii 1577'de Hacı Mahmut Ağa tarafından yaptırılmıştır. 1819'da Cevri usta ve 1900'da Bahriye Nazırı Hasan Hüsni Paşa(53) tarafından onarılmıştır.

Mimari özellikleri: Kare plana sahip olan camii ahşap çatılı ve mevcut bina onarıldığı dönemlerde eklektik bir yapı kazanmış. Duvarları kagirdir. (15-16-17)

F 15:

F16

F17
F16-17 : Kaptanpaşa mescidi

3.2.3) SAÇLI ABDÜLKADİR MESCİDİ

Bulunduğu yer: Eyüb meydanı, Kalenderhane caddesi

Yaptıran : Şeyhülislam Abdülkadir Efendi

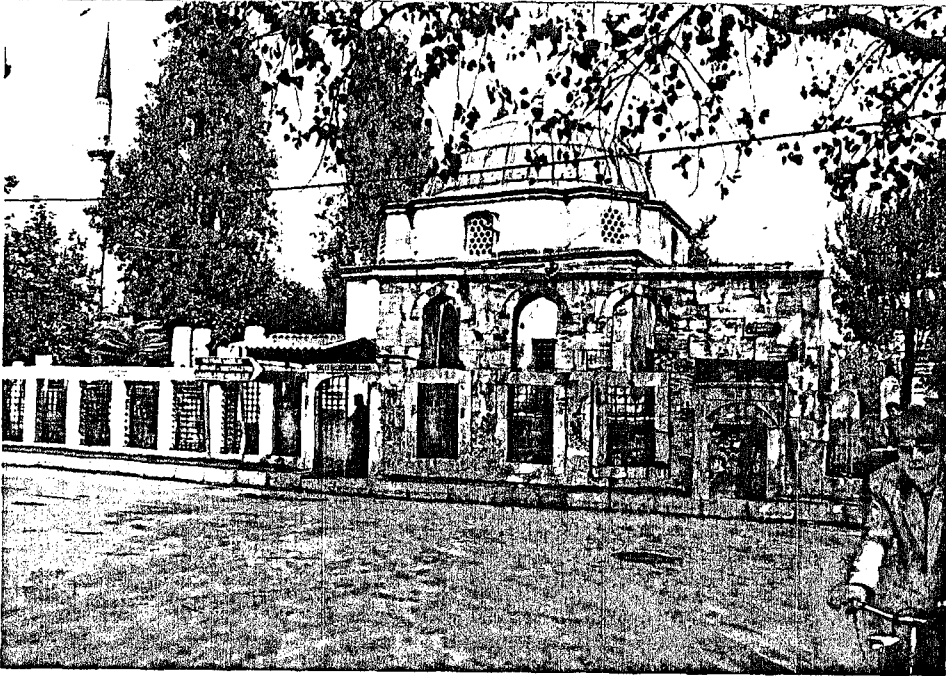
Yapım yılı : H944 (1537) (54)

Mimari özellikleri: Kare planlı, tek kubbeli bir yapıdır. İki katlı olan yapı cadde tarafından tek kat olarak gözükmekte, arazideki eğimden dolayı yapının arka tarafı iki kat olarak gözükmekte.

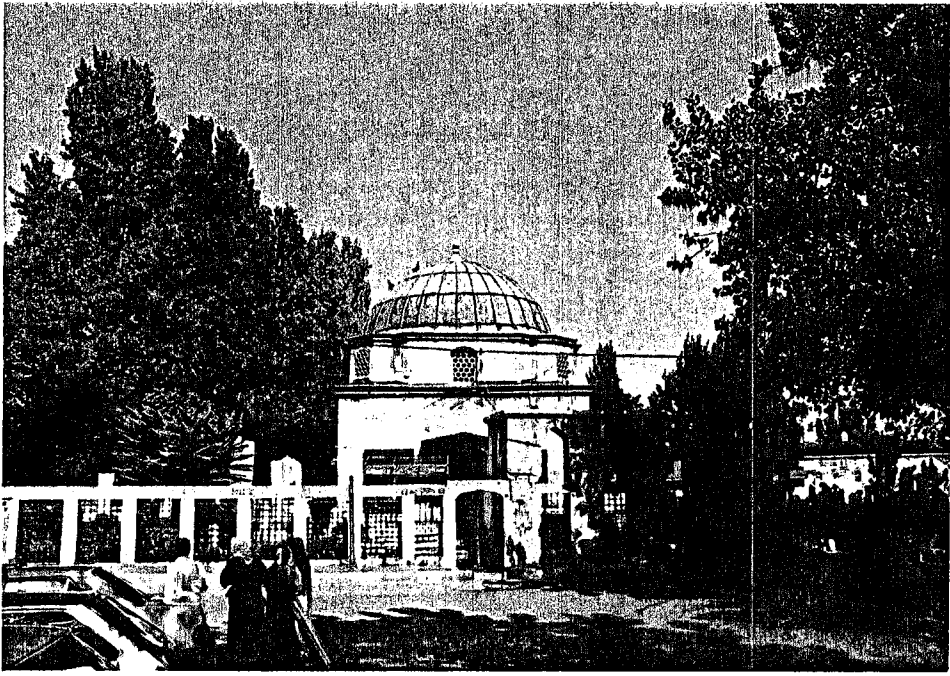
Günümüzde Saçlı Abdülkadir mescidi olarak adlandırılan yapı Hoca Sadüddin Efendi'nin darülkurrası. Yapı sonradan tekke, günümüzde de camii olarak kullanılmakta.

Evliya Çelebi seyahatnamesinde Eyüb'deki en meşhur darülkurranın Hoca-zade demekle meşhur Hasan Efendi oğlu Sadüddin darülkurrası olduğunu kaydetmekte.(55)

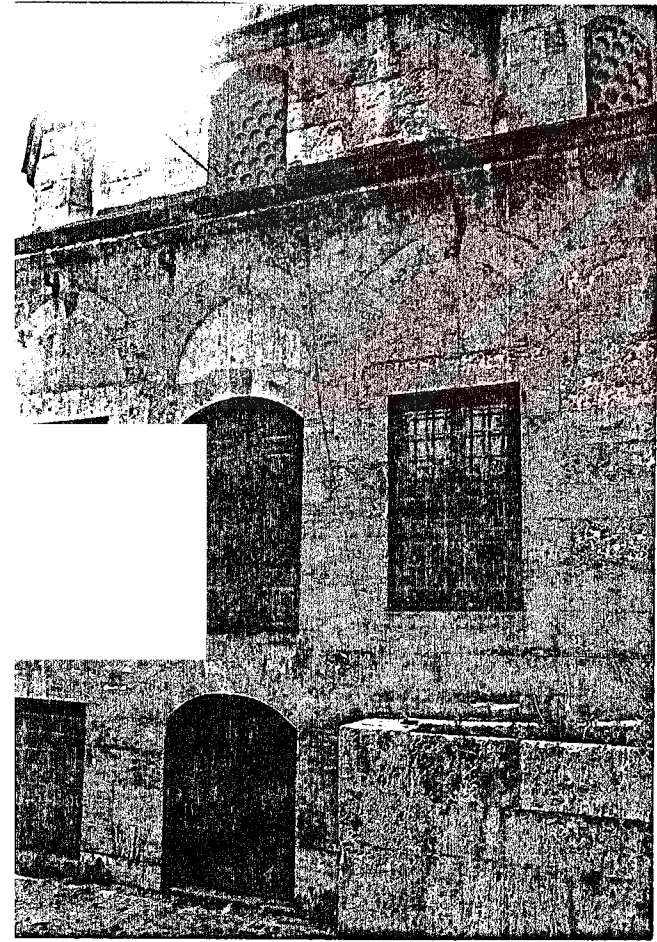
(Fotoğraf 18-19-20-21)

F 18

F19

F21

!0
9-20-21: Saçlı Abdülkadir mescidi görünüşleri

3.3) MEDRESELER

3.3.1) SOKULLU MEHMET PAŞA MEDRESESİ

Bulunduğu yer: Eyüb meydanı, Camii Kebir caddesi

Yaptıran : Veziriazam Sokullu Mehmet Paşa

Yapım yılı : H976 (1568-1569)

Mimarı : Mimar Sinan

Mimari özellikleri: Medresenin girişi dershanenin sağ tarafında bulunmakta. Avlunun dört yanını dönen revakın uzunlamasına dokuz, enlemesine üç gözlü düzeni kesintisiz sürdürülerek avlunun uzun yanlarında yer alır. İki kanattaki toplam yirmiiki birimden biri giriş holu, ondokuzu talebe odası, ikisi eyvandır. Odalar ve revak gözleri eş boyutlarda yapılmış hepsinin üstüne pandantifli kubbeler kurulmuştur.

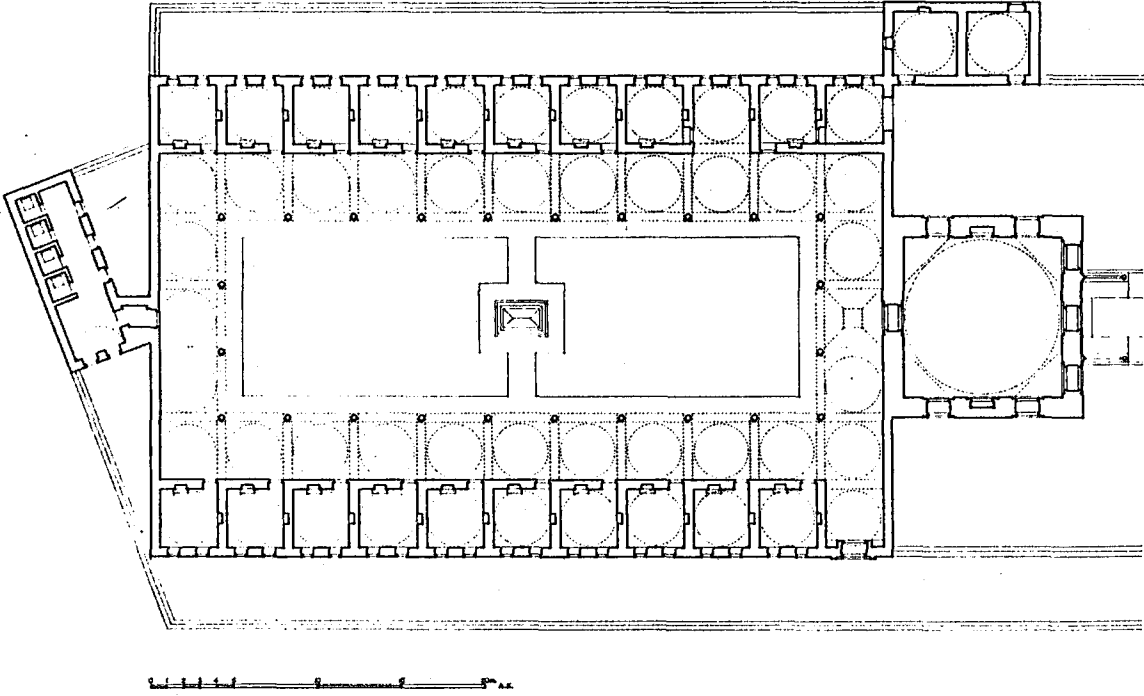
Avlunun güneyinde ve kuzeyinde revakların gerisinde yer alan duvarlar birer kapı dışında sağırdır. Karşılıklı kapılar güneyde helalara, kuzeyde dershaneye açılır. Helalar beşik tonoz, dershane stalaktitli tromplara binen bir kubbeyle örtülüdür.(56)

(Çizim 7)

Günümüzde Eyüb Sağlık Merkezi olarak kullanılan medresenin duvarları üç sıra tuğla hatıllı küfeki taşındandır.

Bir külliye özelliği taşıyan medrese şu ünitelerden oluşmakta. Medrese, türbe ve darülkurra. Külliyyede caminin bulunmaması Eyüb Camii'nin yanında olması yeni bir camii yada mescidin uygun olmadığı görüşünde olunmasıdır.(Fotoğraf 23)

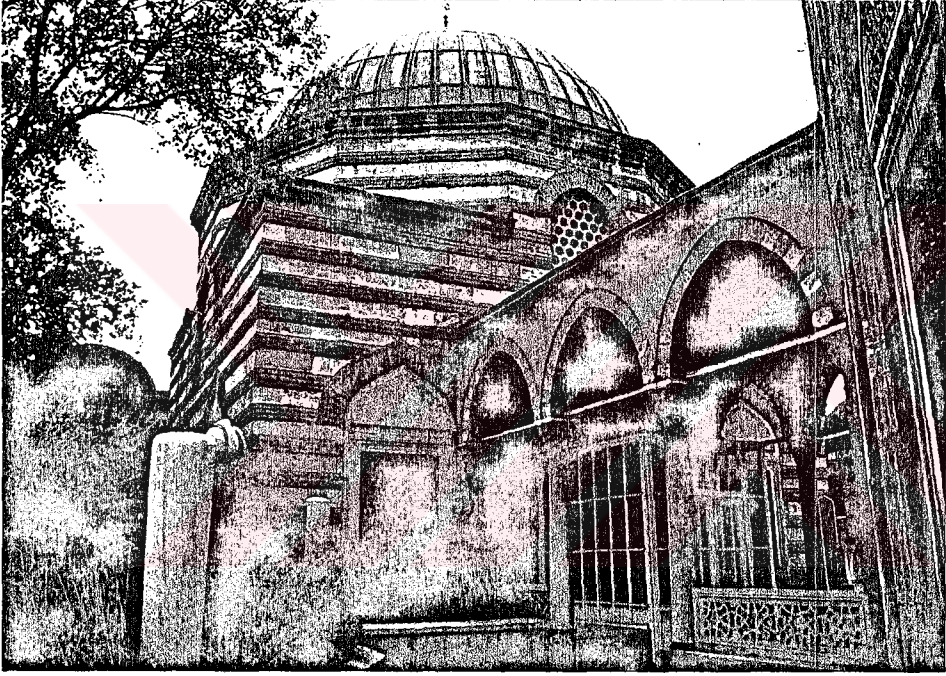
Külliyedeki diğer yapılar hakkındaki bilgiler için Sokullu Mehmet Paşa Türbesi ve İsmihan Sultan Darülkurrası'na bakınız.

ÇİZİM 7: Sokullu Mehmet paşa medresesi planı
(Aptullah Kuran'ın Mimar Sinan adlı kitabından s.131)

F 22 : Sokull Mehmet pasa medresesi

F23: Sokullu Mehmet paşa medresesi dershanesi

3.4) TÜRBELELER

3.4.1) ABDURRAHMAN PAŞA TÜRBEŞİ

Bulunduğu yer: Camii Kebir Caddesi üzerinde.

Yaptıran : Türbe aslında Sultan İbrahim'in baş müzahibesi Şekerpare Kadın kendisi için yaptırmıştır. Şekerpare Kadın, Sultan İbrahim tarafından başı vurulunca bütün mallarına el konuldu. Kendisi için yapılan türbe satılarak Abdurrahman Paşa ve Hazine-i Hassa Ağalarından Hasan Ağa (57) satın almış.

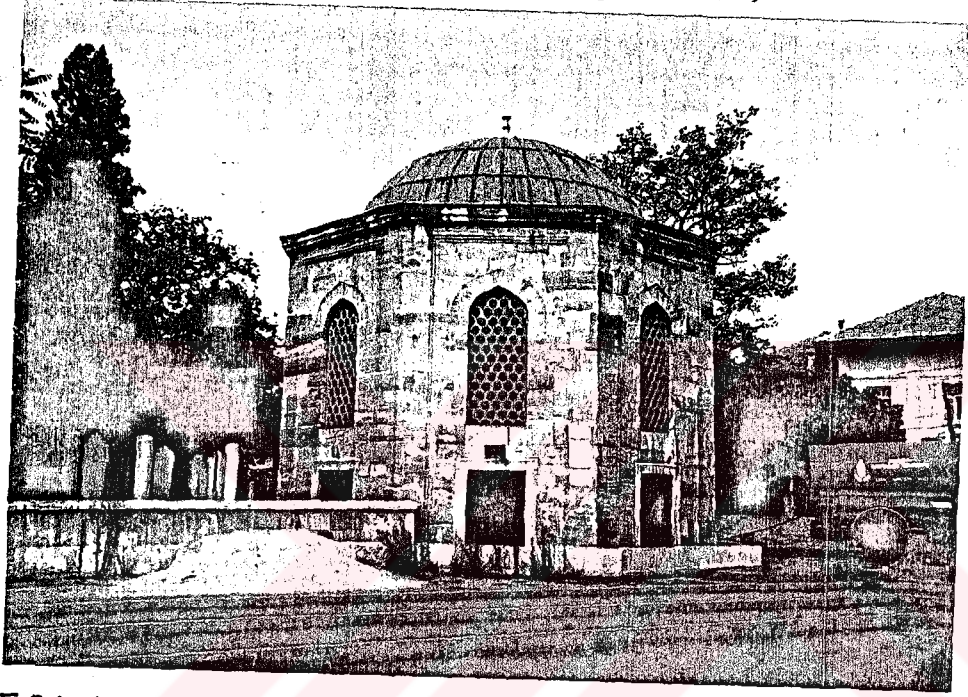
Yapım yılı : Cevri tarafından yazılan kitabe H.1058(1648) tarihinde satıldığı yazılmakta.

Çün Şekerpare Kadın Türbesi'ni mirindin
Nakd-i semen ile beyitmek oldu ferman
İştira eylediler anı bahasın virüb
İştirak üzre iki zabıt sahib-i erkan

Birisi Bab-ı Saadet ağası kim dinilür
Namına izzet-i ikram ile Abdurrahman
Birisi de ser-hazin Hasan Ağa odur.
Kadr ile Hafız-i emval-i şehinşah-ı cihan

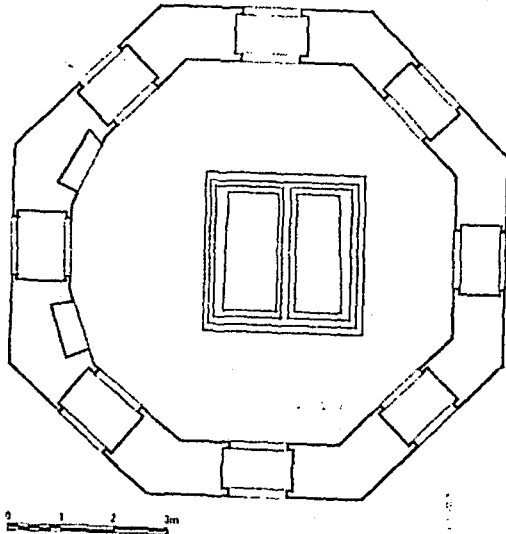
Oldular ol iki ağay-i mikerrem zira
Birbirine medevvet ile misal-i ihvan
Dar-i dünya-vü ukbada, huda-i cevri
Birbirinden ayırmağa bi-hakkı furkan
Aldılar türbe-i birellisekizde ikisi
Hak mahallinde ide her birine kasr-ü cinan

Mimari Özellikleri:Türbe sekizgen planlı ve kubbe ile örtülüdür. Yapı kesme taştan olup her cephesinde bulunan altlı üstlü iki sıra pencereler dikdörtgen silmelerle çevrilmiştir. Saçak hattı taşkın bir silme şeklindedir. Kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanmıştır. Örtü sisteminin içini süsleyen naturalist bitki motifli kalem işleri vardır.(Çizim 8)(Fotoğraf 24)

F24:Abdurrahman paşa türbesi

1957 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce restore ettirilmiş, bu restorasyon sırasında türbenin yola bakan cephesindeki sebil kaldırılmıştır.(58)

ÇİZİM 8:Plan
(Yıldız Demiriz'in
Eyüb'de türbeler s.12

3.4.2) AYAS MEHMET PAŞA TÜRBEŞİ

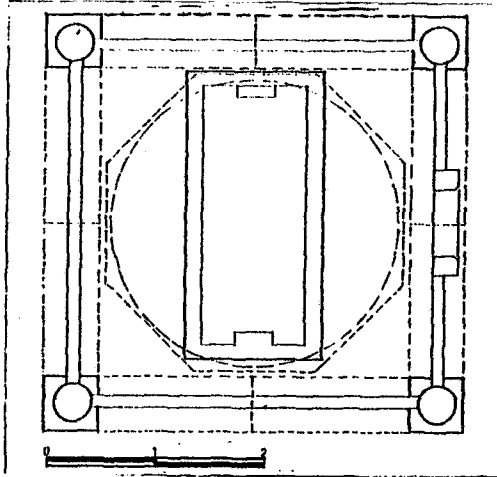
Bulunduğu Yer : Eyüb Sultan Camii'nin Bostan iskelesi'ne açılan dış kapısının sağında hazine duvarı içinde.

Yaptıran : Ayas Mehmet Paşa

Yapım yılı : Türbedeki mezartaşının kitabesi H.946(1539)(59) tarihini vermektedir. Bu tarih türbenin yapılış tarihi olarak kabul edilmekte.

Mimarı : Türbenin yapım tarihi Mimar Sinan'ın Hassa başmimarlığına rastladığından onun eseri olduğunu ileri sürenler vardır. Ancak teskereelerde adı geçmez.(60)

Mimari Özellikleri: Açık türbe kare planlıdır.Dört sütun üzerinde sivri kemerlerle sağlanan sekizgen kasağa oturan bir kubbeden ibarettir. Malzeme olarak küfeki taşı kullanılmıştır. Sütun ve baklavalı başlıkları mermerdir.(Çizim 9)(Fotoğraf 25)

ÇİZİM 9: Plan (Yıldız Demiri'ın Eyüb'de türbeler adlı kitabından s.17)

F 25: Ayas Mehmet paşa türbesi

3.4.3) BULAK MUSTAFA PAŞA TÜRBEŞİ

Bulunduğu yer : Eyüb Camii'nin birinci kapısı dışında hazire duvarı içinde.

Yapım yılı : H.940(1533)

Mimari Özellikleri: Açık türbe sekizgen planlıdır. Sekizgen kasmağa oturan bir kubbeyle örtölmüŐtür. Köşelerde yarım sütuncuklar var. Türbe küfeki taşından yapılmıştır.(Fotoğraf 26)

F 26

3.4.4.) CAFER PAŞA TÜRBESİ

Bulunduğu yer : Kalenderhane Caddesinde
Kızılmescit yakınında.

Yapım yılı : H.993(1585)

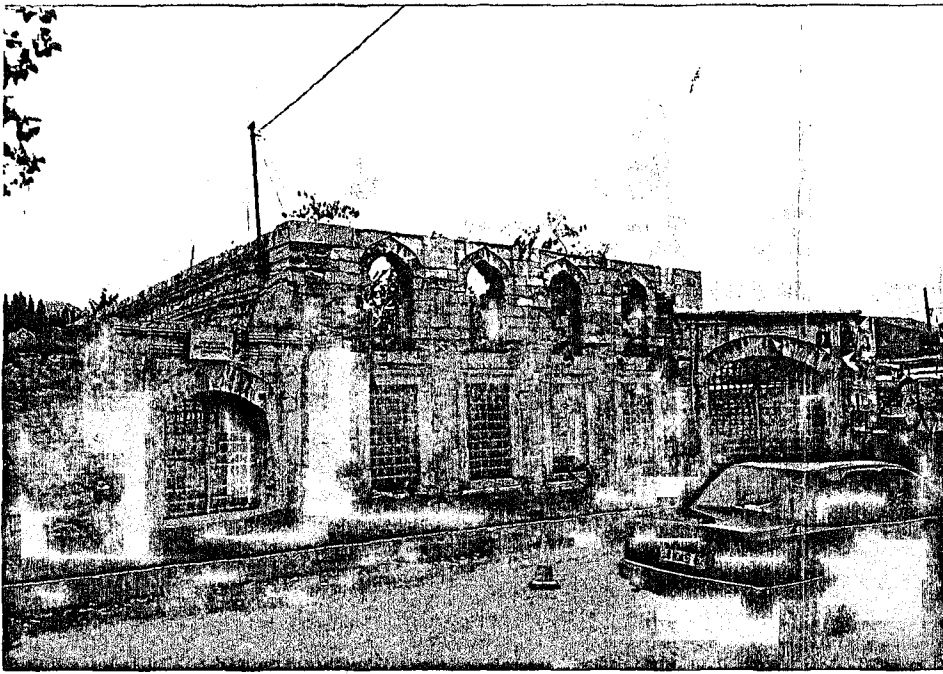
Mimari Özellikleri : Dikdörtgen planlı

türbenin dar kenarlarından biri caddeye bakar. (Fotoğraf 27) Bu cephe bir sıra kesme taş ve bir kaç sıra tuğla olarak işlenmiştir. Pencereler ise altlı üstlü iki sıra halindedir. Diğer cepheler moloz taş kullanılarak özensiz olarak yapılmıştır.(61) (Fotoğraf 28)

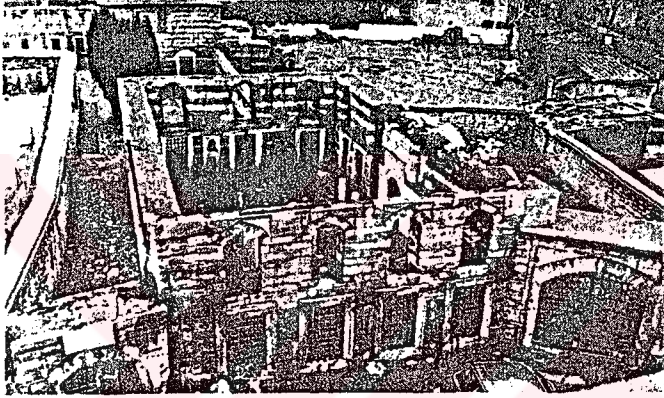
Örtü sistemi tamamen yok olmuştur. Ancak kubbeli olabilmesi için gereken destek elemanları mevcut olmadığından çatılı olması ihtimali daha kuvvetlidir.(Çizim 10)(Fotoğraf 29)

Türbenin kitabesi güney girişi üzerindedir.

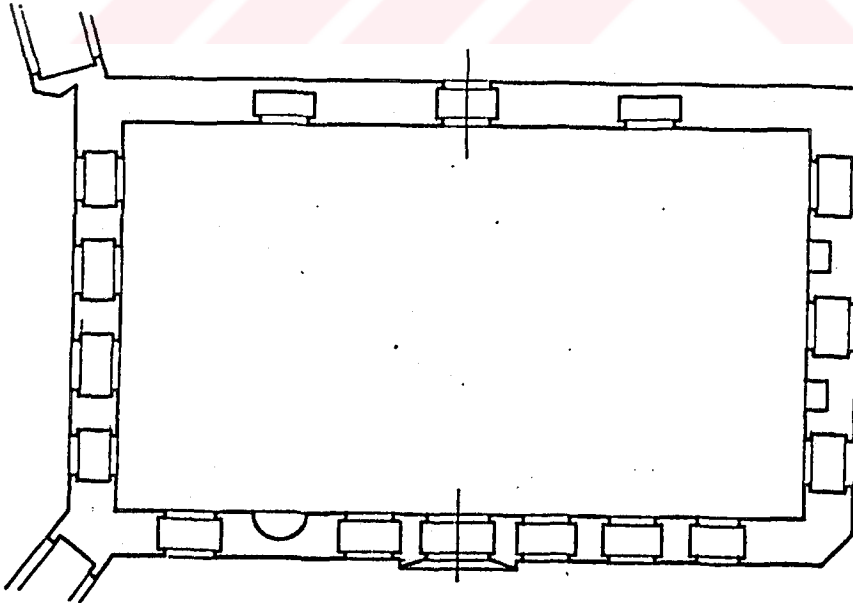
Eyledi hazret-i Cafer Paşa
Hürmet-i merkat evlad-ı kiram
Yaptı bu türbeyi manend-i behişt
Hem-çu firdevse birin darüs-selam
Ravza-i cennet'adn ola müdam
A'zam-ı hayr-ı cemil eyledi kim
Hayr ile yat ola ta ruz-i kıyam
Vasf idüp dedi nihadi tarih
Oldu bu türbe cinan gibi makam
Sene 993 (62)(Fotoğraf 30)

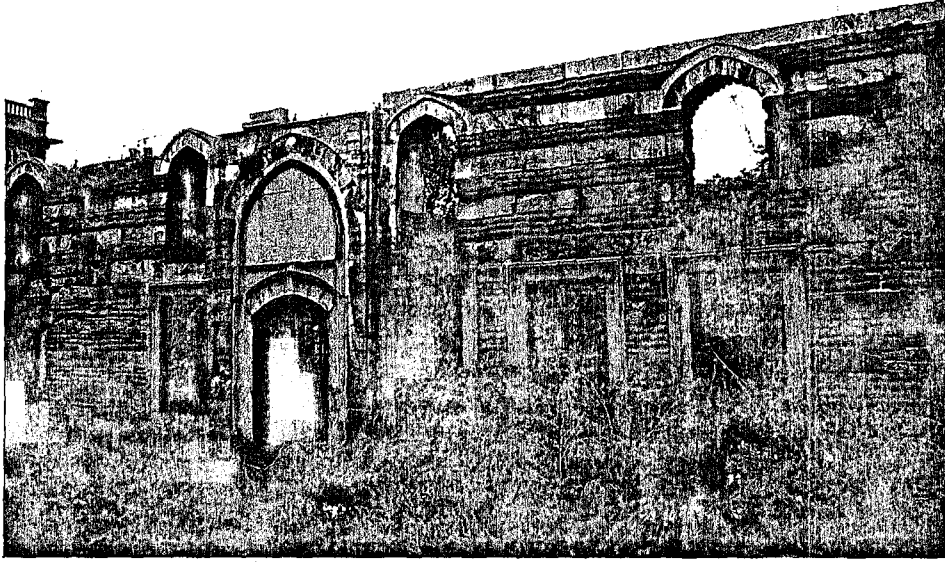
F27

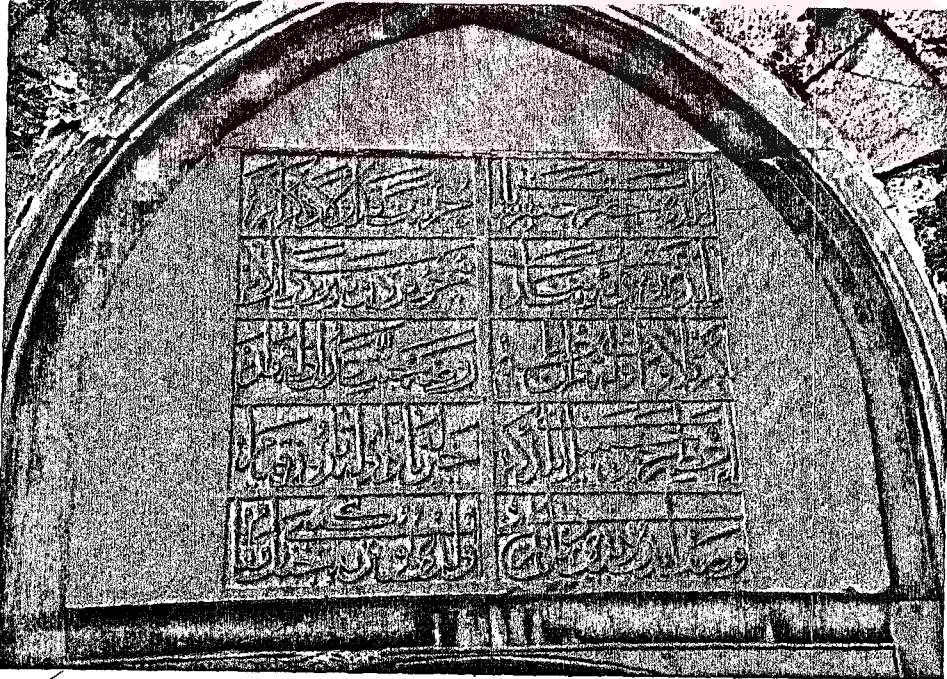
F28

ÇİZİM 10:Plan (Y. Demiriz'in Eyüb'de türbeler adlı kitabından s.24)

F 29: Cafer paşa türbesi

F 30: Kitabesi

3.4.5) ÇIFTE GELENLER TÜRBESİ(ÇIFTE GELİNLER TÜRBESİ)

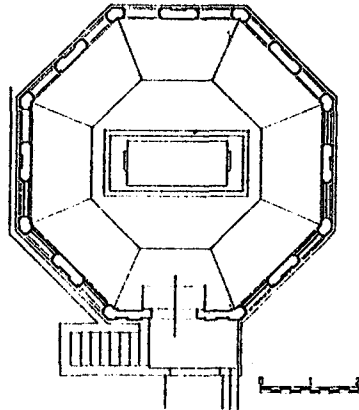
Bulunduğu yer : Eyüb Sultan Camii dış havlusunun kuzeyindeki hazirede yer alır.

Yapım yılı : Kime veya kimlere ait olduğu hakkındaki bilgiler kesin değildir." Şatuh Bintihan" ve "Say Han " adlarını ve H.1266(1849-1850) tarihini veren mezar kitabeleri vardır. En eski tarih ise Mihr-i Han-ı Şehrade adını ve H.926(1519-1520) tarihini veren kitabedir.(63)

Mimari Özellikleri: Düzgün sekizgen planlı olan yapı iki katlıdır. alt kat bir çeşit kriptadır. Üst katta zeminin ortaya doğru yükselmesi alt katın kubbeli olduğunu gösterir(64)

Alt kat küfeki taşından düzgün sekizgen şeklinde. Giriş kısmı sekizgene göre çıkıntılıdır ve yanda k,i üst kata çıkışı sağlayan merdivene bağlanmıştır. Bu katın girişi Bursa kemerli bir açıklıkla sağlanmıştır.

Üst kat mermer şebekelerle çevrili bir teras şeklindedir. Sekizgenin bir kenarı taç kapıya ayrılmış, diğer kenarlar ise her birinin deseni birbirinden farklı geometrik şebekeler vardır. Her kenarda iki pencere bulunmakta.(65) (Çizim 11) Üst kat zemin kata göre daha zengin bezemelidir.

ÇİZİM 11: Plan

3.4.6) FERHAT PAŞA TÜRBESİ

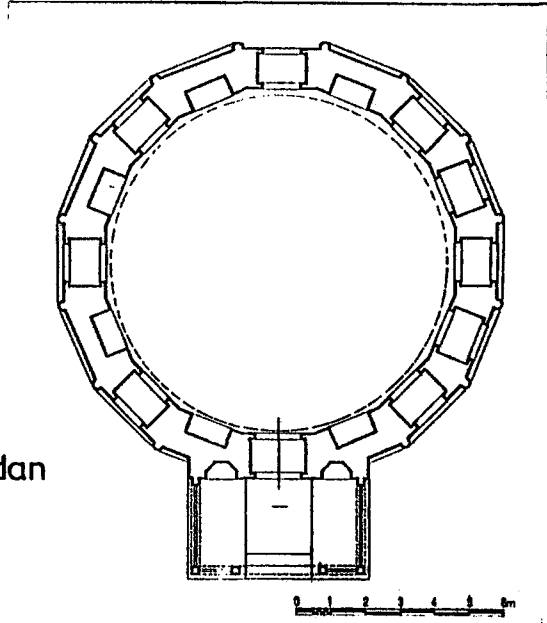
Bulunduğu Yer : Camii Kebir Caddesi ile Feshane Caddesi'nin birleştiği köşededir.

Yapım Yılı : H.1004(1595)

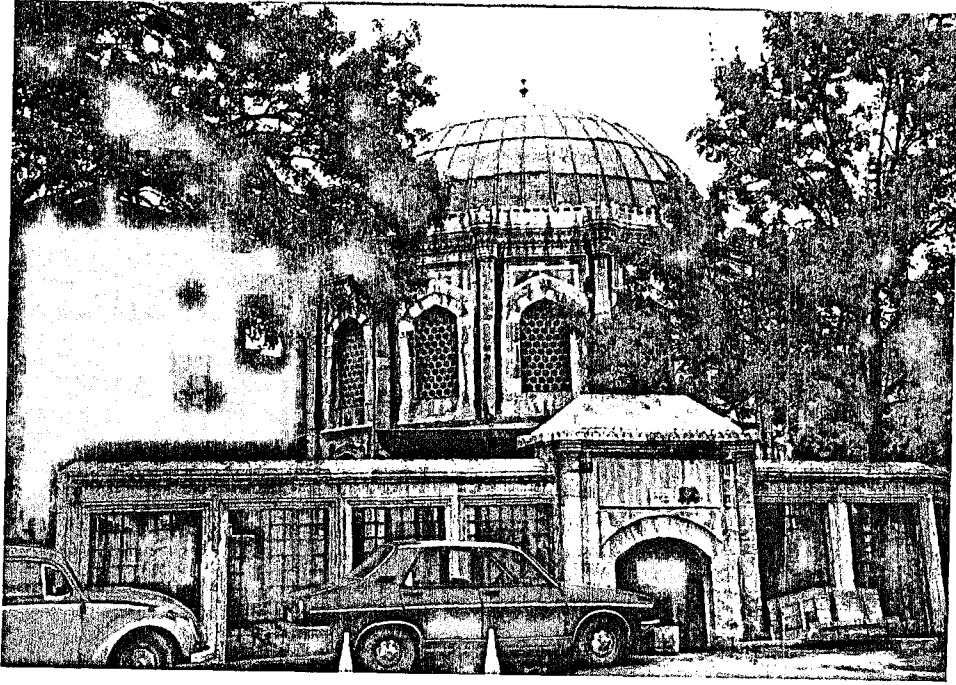
Mimari Özellikleri: Türbe onaltıgen planlıdır ve kubbe ile örtülüdür. Giriş kemerli bir revaktan sağlanmıştır. Yapıda düzgün kesme küfeki taşı yer yer renkli taşlarla birlikte kullanılmıştır. Osmanlı mimarisinin klasik döneminin sonlarına has tipik görünüşe sahiptir.

Onaltıgenin her köşesi yarım silindir duvar payeleri ile yumuşatılmış, her yüzey silmelerle iki kata ayrılmış ayrıca saçak hattı palmet ve mukarnaslı bir kornişle sınırlandırılmıştır. İki katlı düzen pencerelerle desteklenmiş ve yola bakan taraftaki her cepheye altlı üstlü iki pencere yerleştirilmiştir. Sivri kemerli üst kat pencerelerden petek şeklinde alçı şebeke, alt katta ise sivri kemerli kalınlıklarla geometrik mermer şebekeler kullanılmış.(66) (Çizim 12) (Fotoğraf 31-32)

Türbenin alt katında pencereler birer atlamalı bulunmakta. Kapalı bırakılan duvarlarda içerden dolap olarak düzenlenmiştir.

ÇİZİM 12: Plan (Y.Demiriz'in Eyüb'de türbeler adlı kitabından s.33)

F 31

F 32

F 31-32: Ferhat paşa türbesi

3.4.7) FERİDUN AHMET PAŞA TÜRRESİ

Bulunduğu yer : Eyüb Sultan Camii arkasında
Beybaba Sokağı'ndadır.

Yapım Yılı : H.990(1583)(67)

Mimarı : Mimar Sinan

Mimari Özellikleri: Mimar Sinan'ın klasik ilkeleri bozup, üslubu koruyarak fakat alışıl gelmiş düzenden farklı olarak yaptığı türbelerden biridir. Türbe kare planlı ve bir kubbe ile örtülmekte. Türbe köşeleri yarım daire silindir parelerle yumuşatılmış.(Fotoğraf 33)

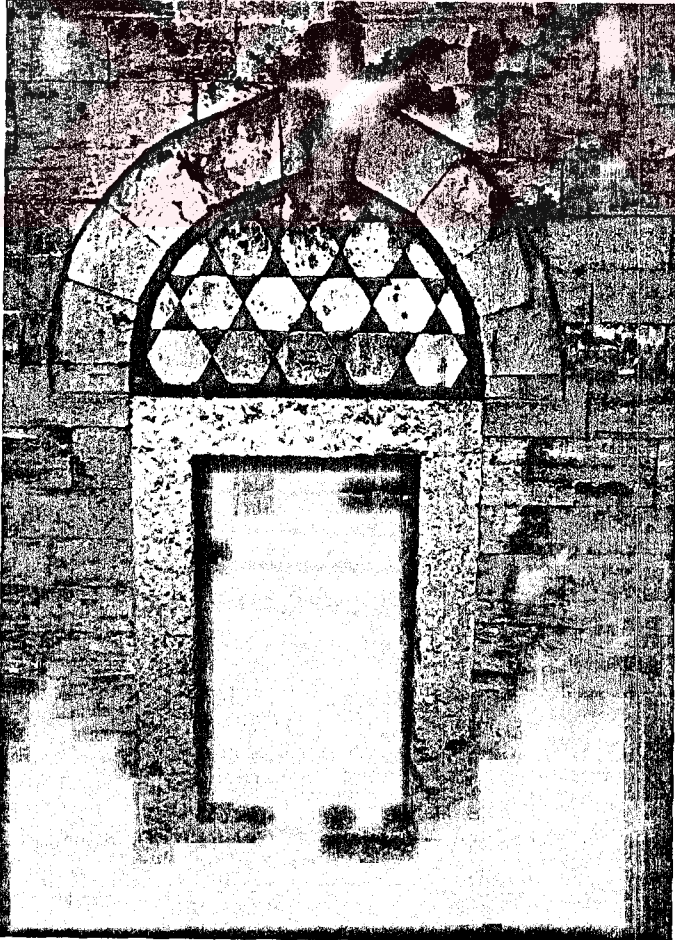
F 33

3.4.8) HUBBİ HATUN TÜRBE Sİ

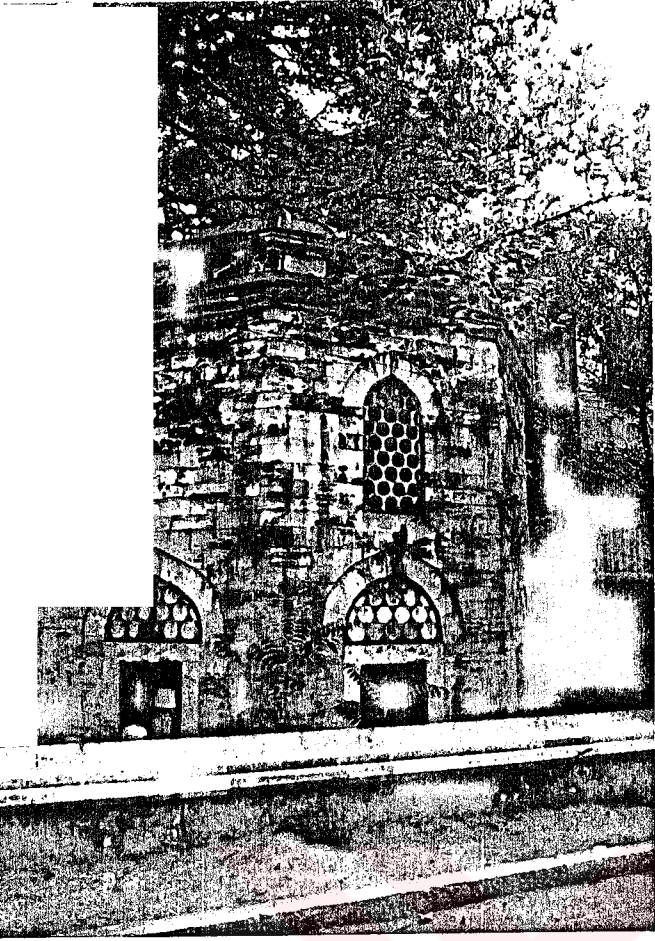
Bulunduğu yer : Feshane karşısında, Feshame Caddesi üzerinde .(Fotoğraf 35-36)

Yapım yılı : Túrbenin kitabesi , yerinde olmadığından kesin tarihi bilinmemektedir .Ancak Hubbi Hatun H.998(1598) yılında vefat ettiğinden bu yıllara tarihlenebilir.(68)

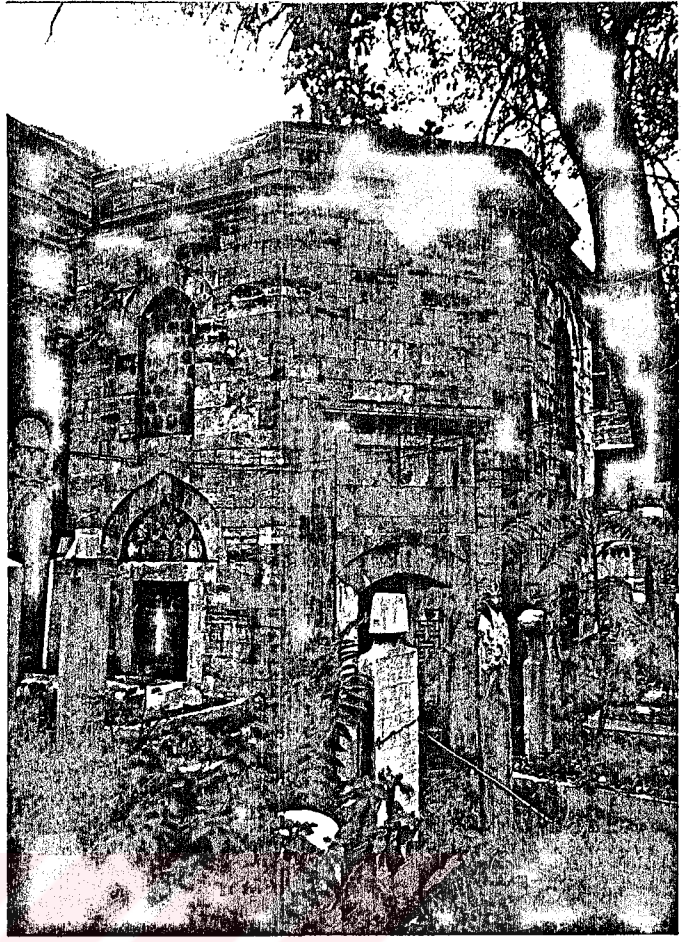
Mimari Özellikleri: Túrbe sekizgen planlı ve kesme taştandır. Sekizhgen kasnak üzerinde kurşun kaplı kubbe bulunur. Cephede altta birer pencere, ústte ise birer atlamalı pencere vardır.(Çizim 13) Alt pencereleri sivri kemerli alınlıklarında altıgen ve üçgenlerden iki renk taş ile dolgular vardır.(Fotoğraf 34) iğerdeki tek süsleme olan renkli kalem işlerinin orjinal olmaması büyük bir ihtimal.

F 34:Hubbi Hatun türbesi alt penceresi görünüşü

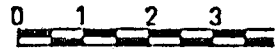
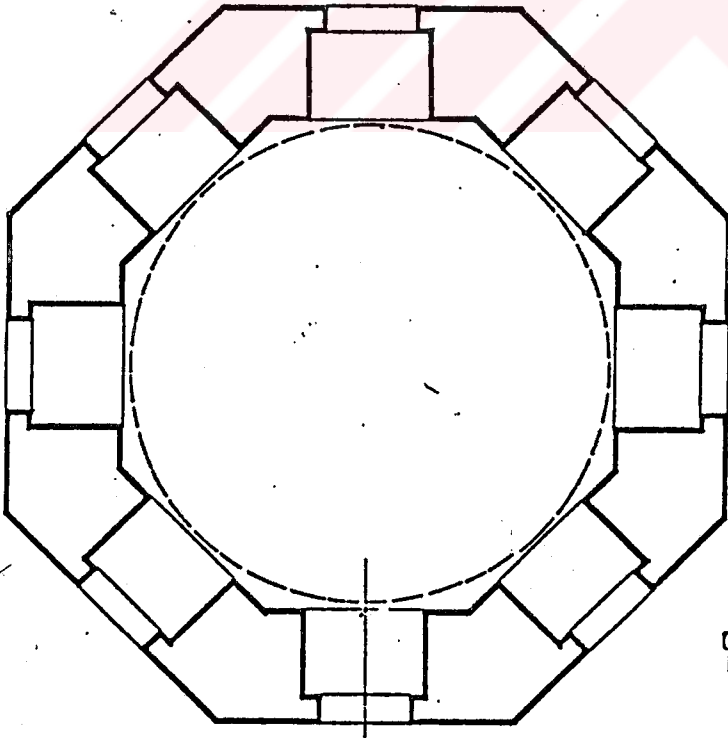

35

F 36

Hubbi Hatun türbesi

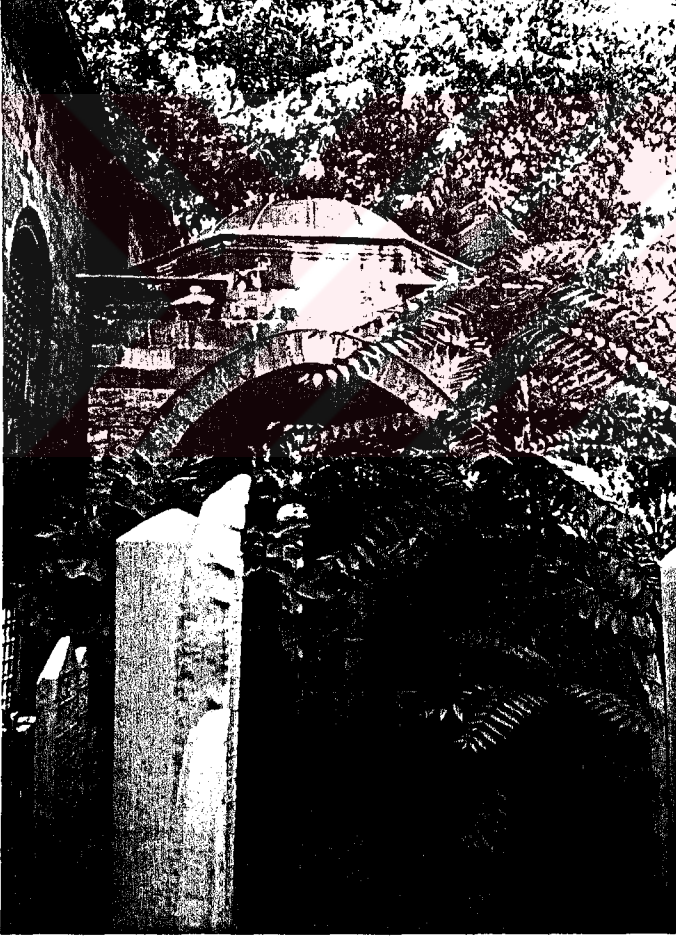
ÇİZİM 13: Plan (Y. Demiriz'in Eyüb'de türbeler adlı kitabından s.42)

3.4.9) LALA MUSTAFA PAŞA TÜRBEŞİ

Bulunduğu yer : Eyüb Camii Bostan İskelesine açılan dış kapısının dışındaki camii haziresinde.

Yapım yılı : H.987(1580)

Mimari Özellikleri : Açık türbe kare planlıdır. Dört yuvarlak sütuna dayanan sivri kemerlerden sekizgen kasnağa geçilir. Geçişler içerden pandantif görünümündedir. Kubbe ile örtüli yapı kesme taőtandır. (Fotoğraf 37)

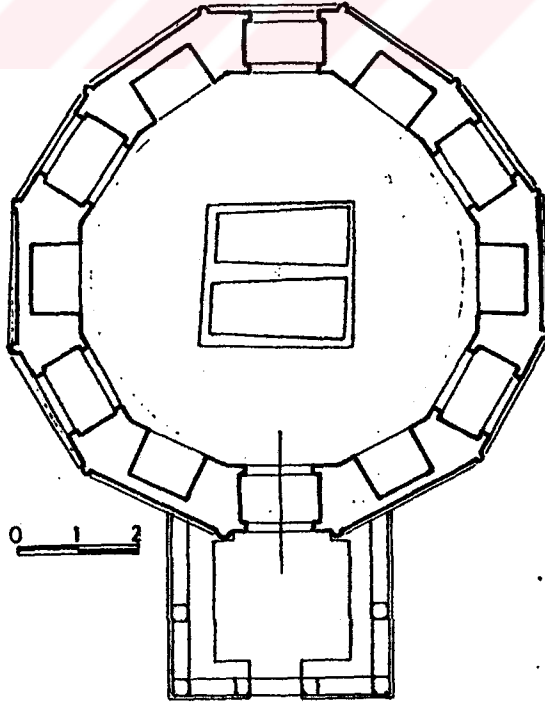
F37

3.4.10) MİRİMİRAM MEHMET PAŞA TÜRBESİ

Bulunduğu yer : Etüb Sultan Camii arkası Beybaba sokağındadır.

Yapım Yılı : H.997(1598)

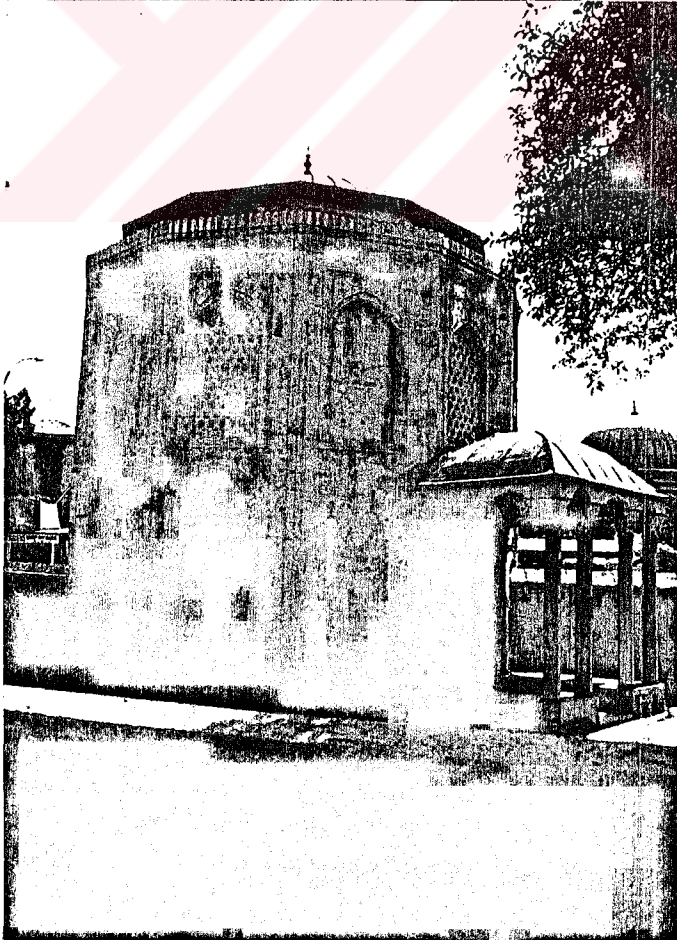
Mimari özellikleri: Türbe onikigen planlıdır.Kubbe onikigen çok alçak kasağa oturtulmuştur. Altı sütuna oturan revakın dilimli yalancı kemerleri , (fotoğraf 38) saçak hattının palmet bezemeleri klasik dönem sonlarının üslubudur. Küfeki taşından inşa edilen türbenin her bir cephesi yarım silindir silmelerle birbirinden ayrılmıştır. İki katlı düzeninde cephenin yüzeylerinden dönüşümlü olarak biri pencereleridir,birinde ise açıklık yoktur. Kapalı yüzeylere sağır pencereler açılmıştır. Üst katta sivri kemerli olan pencereler alt katta dikdörtgendir, üstlerindeki hafifletme kemerleri mermer alınlıklarla dolguludur.(69) (Çizim 14) (Fotoğraf 39)

ÇİZİM 14:Plan (Y.Demiriz'in Eyüb'de türbeler adlı kitabından s.62)

F38:Türbenin giriş revağı

F39:Mirimiran Mehmet paşa türbesi

3.4.11) PERTEV MEHMET PAŞA TÜRBESİ

Bulunduğu yer : Eyüb Sultan camii arkası Beybaba sokağı

Yapım yılı : H980 (1572-1573) (70)

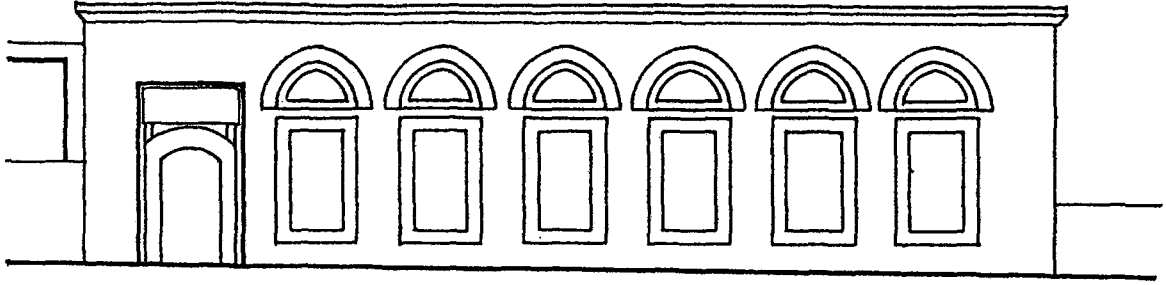
Mimarı :Mimar Sinan

Mimari özellikleri: Dikdörtgen planlı türbenin üstü halen açıktır ve duvar üstleri harpuşa ile tamamlanmıştır. Beybaba sokağına bakan ön cephede kapı ve altı pencere, arka cephede yedi pencere vardır. Dar kenarlardan kapı tarafındaki sağır, onun karşısındaki ise ortada bir mihrab, mihrab'ın iki yanında birer pencere yer alır. Dış duvarlar düzgün küfeki taşından örülmüş, tek sıra halinde düzenlenen sağır kemerli pencerelerin sövelerinde de küfeki kullanılmış. Kemer aynaları ile kapı ak mermer, kapı kemeri bir açırı ak mermer ve pembe somakiden geçmeli yapılmıştır. (Çizim 15)

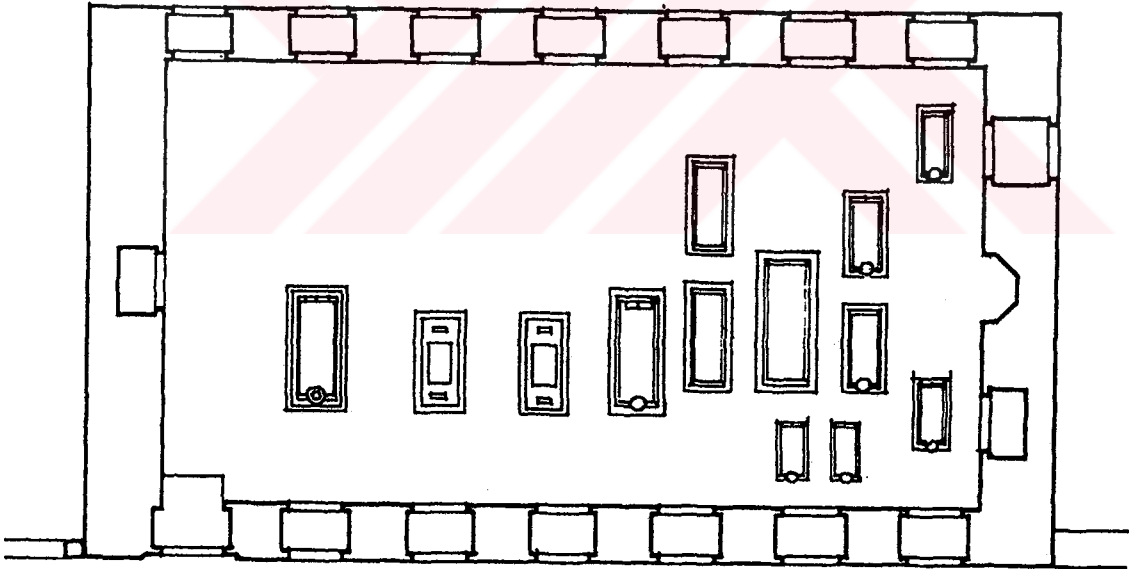
Üstü açık olan türbenin eskiden ahşap çatıyla örtülü olduğu ve çatının 1920'li yıllarda çöktüğü bilinmekte. (Fotoğraf 40)

F40

Görünüş

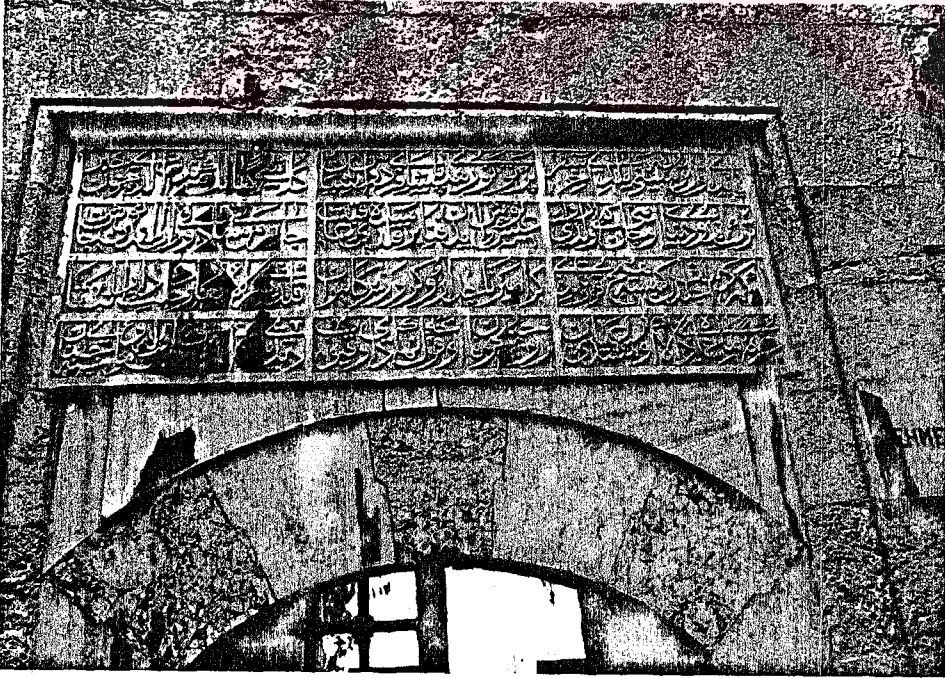

Plan

ÇİZİM15 :Eyüb`de Pertev paşa türbesi

Sokak tarafındaki cephede evvelce pencere olup sonradan orijinal kapının yerleştirildiği en soldaki açıklığın üstündeki kitabede;

Yaptı evvel türbesini eyledi ahir sefer
Pertv-i nur hūda Paşay-i firdevs-i aşyan
Küllü şey-in halikun sırrından aldı çün haber
Terk idüb dünya evini can gibi oldu revan
Ayş-ü nuş iden fena bezminde kıldı'akibet
Cam-i mevti saki-i devran elinden nuş-i can
Ah kim dest-i ecelden kimse hiç kurtulmadı
Ger emir-i tacdar-ü ger vezir-i kamuran
Kıldı yevm'il-erbi'a da rıhlet da'ül-beka
Gurre-i mah-i cumad'el-ahir olmuştu ayan
Ruhu için Fatiha onun nihadi dedi okuyub
Dedi tarih ide hak rahmet ola meva-i cinan
Sene 980 (1572-1573) (72) (Fotoğraf41)

F41: Pertev Mehmet paşa türbesi kitabesi

3.4.12) SİYAVUŞ PAŞA TÜRBESİ

Bulunduğu yer : Camii Kebir caddesinde Sokullu

Mehmet Paşa türbesi ve medresesi karşısında

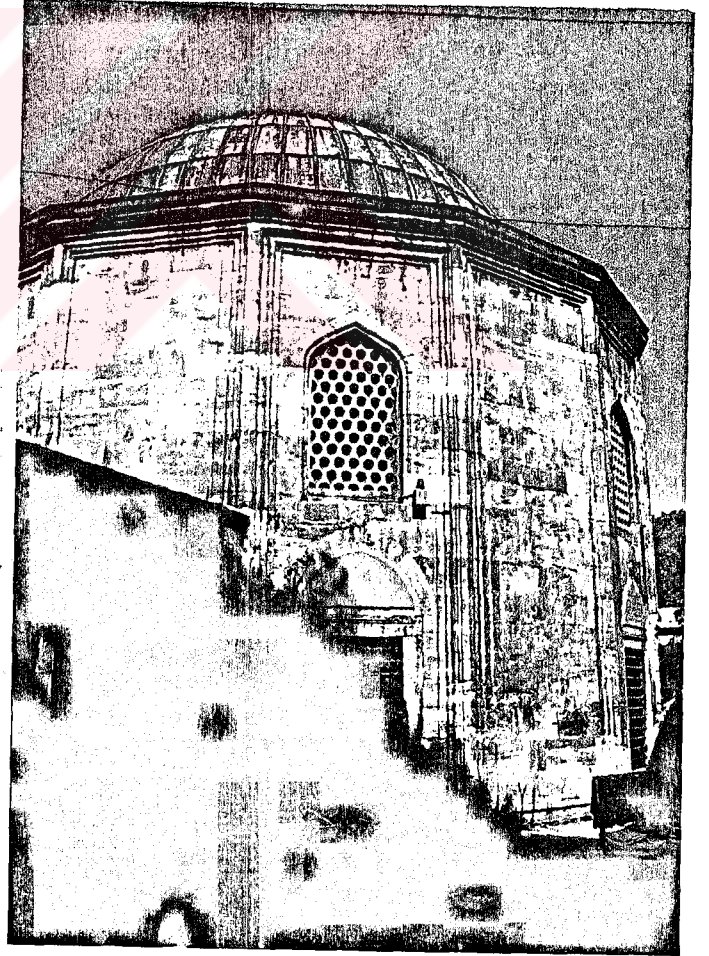
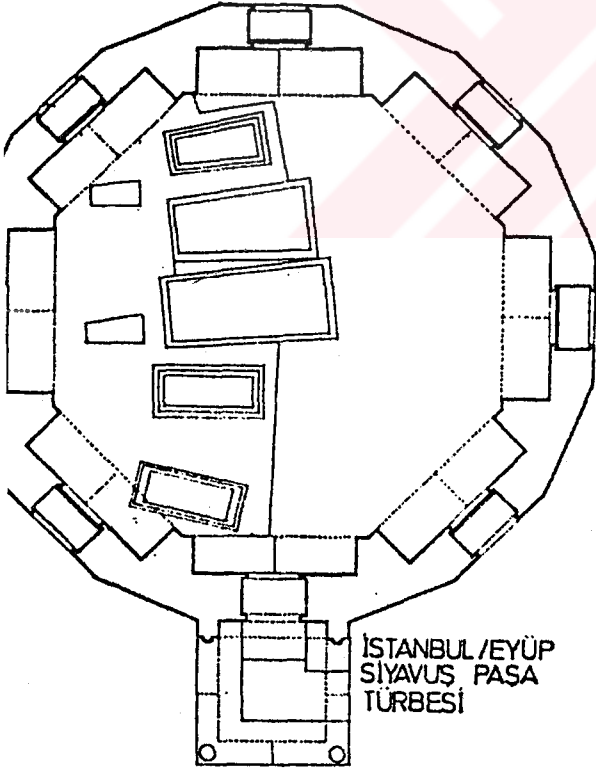
Yapım yılı : 1582-1584

Mimarı : Mimar Sinan

Mimari özellikleri: Türbe dıştan onaltıgen

planlıdır. İçeride ise sekiz köşesindeki payeleriyle plan sekizgene dönüşür. Kubbe bu sekizgene oturtulmuştur.

Türbenin önünde iki sütuna oturan revak bulunur. Yapı kesme küfeki taşından olup, kemerlerde pembe somaki dönüşümlü olarak kullanılmıştır. İki katlı pencere düzeninde cephede yer alan altı üstlü pencereler sivri kemerlidir. Alt kattaki pencerenin alınlıkları mermer, giriş kemeri içten Bursa kemeri şeklindedir.(73) (Çizim 16) (Fotoğraf 42)

Plan (Y. Demiriz'in Eyüb'de türbeler adlı kitabından s.69)

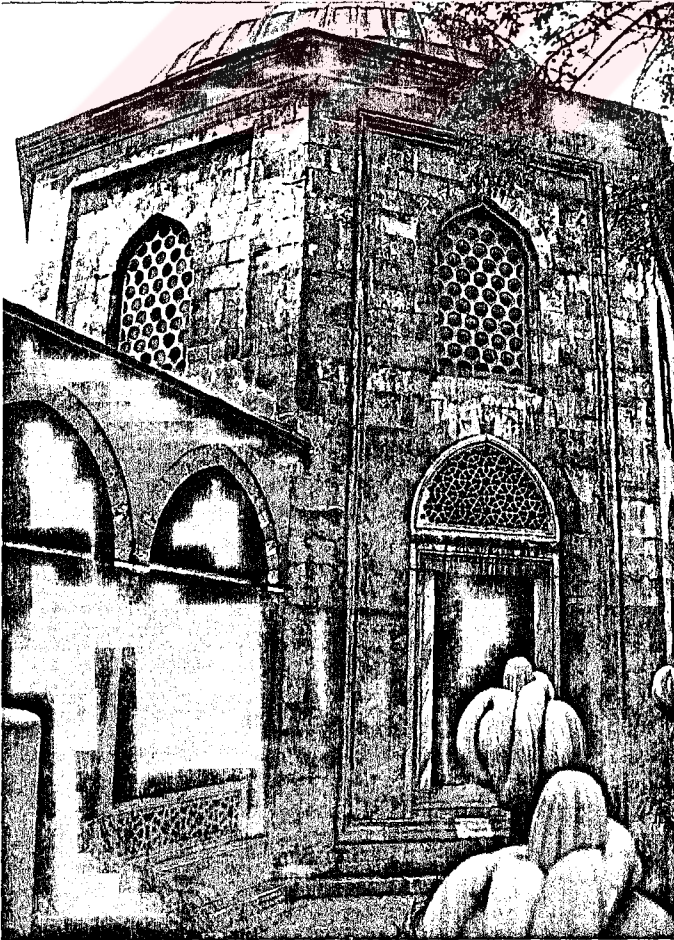
Sade dış görünüşe karşılık iç süslemesi özellikle devrinin sıraltı teknikli çinilerinin seçkin örnekleri bakımından hayli zengindir.

3.4.13) SOKULLU MEHMET PAŞA TÜRBESİ

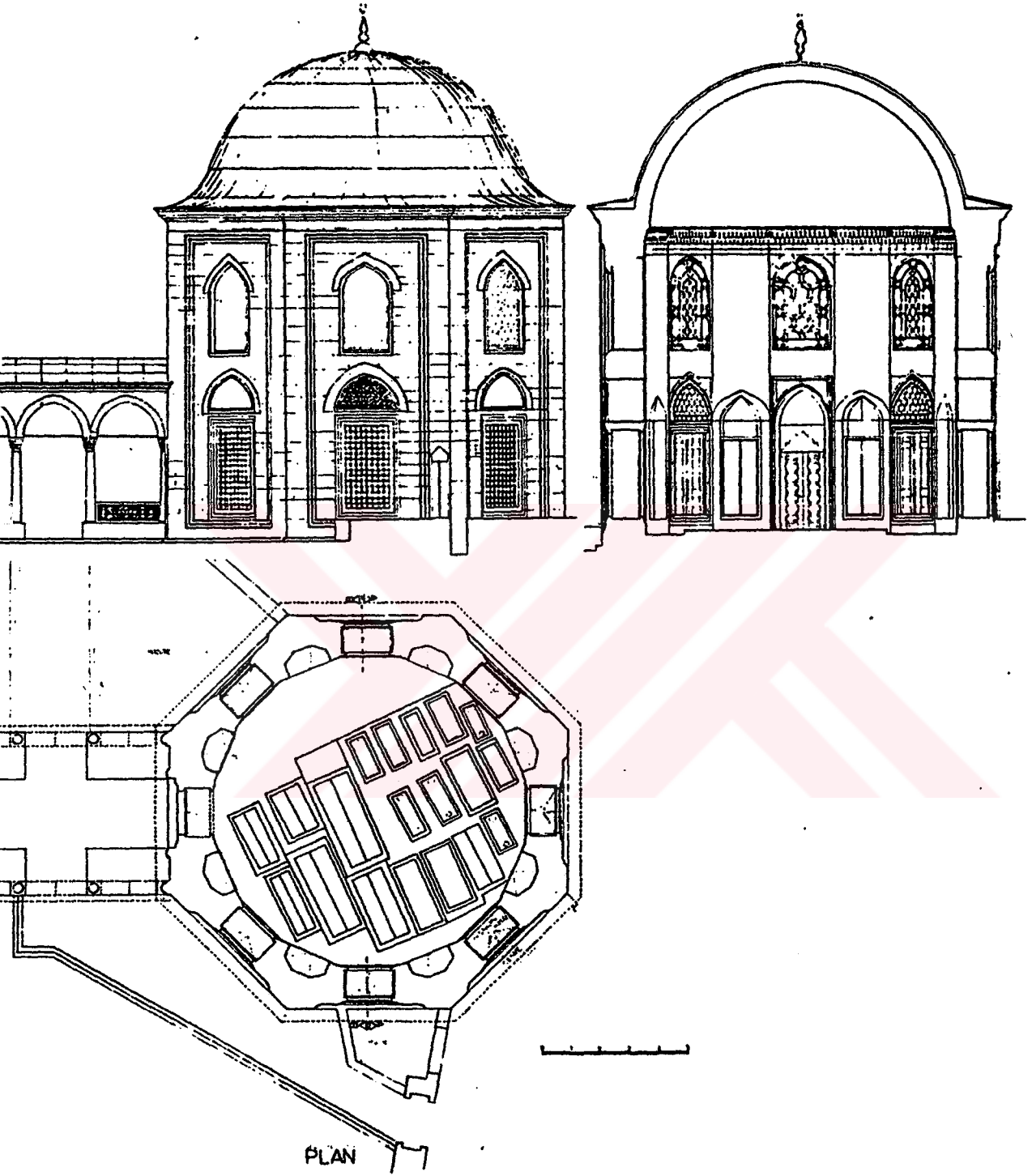
Bulunduğu yer : Camii Kebir caddesinde
Yaptıran : Sokullu Mehmet Paşa
Yapım yılı : H976 (1568-1569)
Mimarı : Mimar Sinan

Mimari özellikleri : Sekizgen türbe içte ve dışta düzgün küfeki taşından yapılmıştır. İçeride sekizgenin köşelerine sekiz yuvarlak niş, nişlerin aralarına yedi pencere ve bir kapı konularak onaltıgene çevrilmiş ve kubbe doğrudan duvara oturtulmuş. Böylece dışarıda duvarların profil saçakla bittiği yerde kubbe eteği başlar.(74) (Çizim 17)

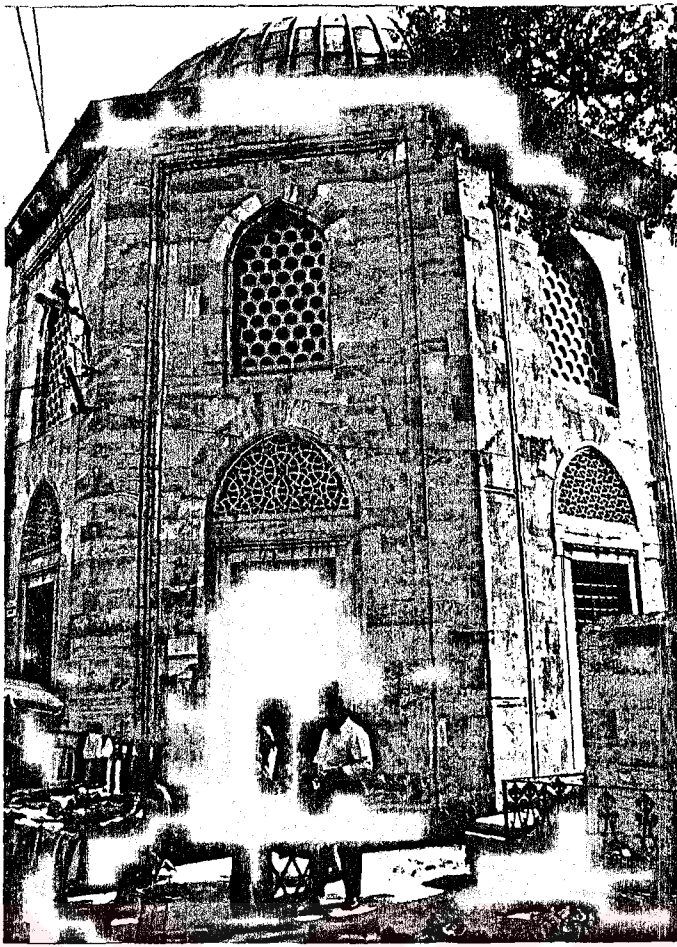
Türbe kesme küfeki taşındandır. Kemerler pembe ve beyaz mermerdendir. İki katlı düzende alttaki pencerelerin geçme çokgenlerden mermer şebekeli alınlıkları vardır. Önündeki üç kemerli, düz tavanlı revakla medresenin dershanesine bağlanır. (Fotoğraf 43-44-45)

F 43

ÇİZİM 17 :Eyüb'de Sokullu Mehmet paşa türbesi (Mimar Sinan Ün. arşivinden)

F 44

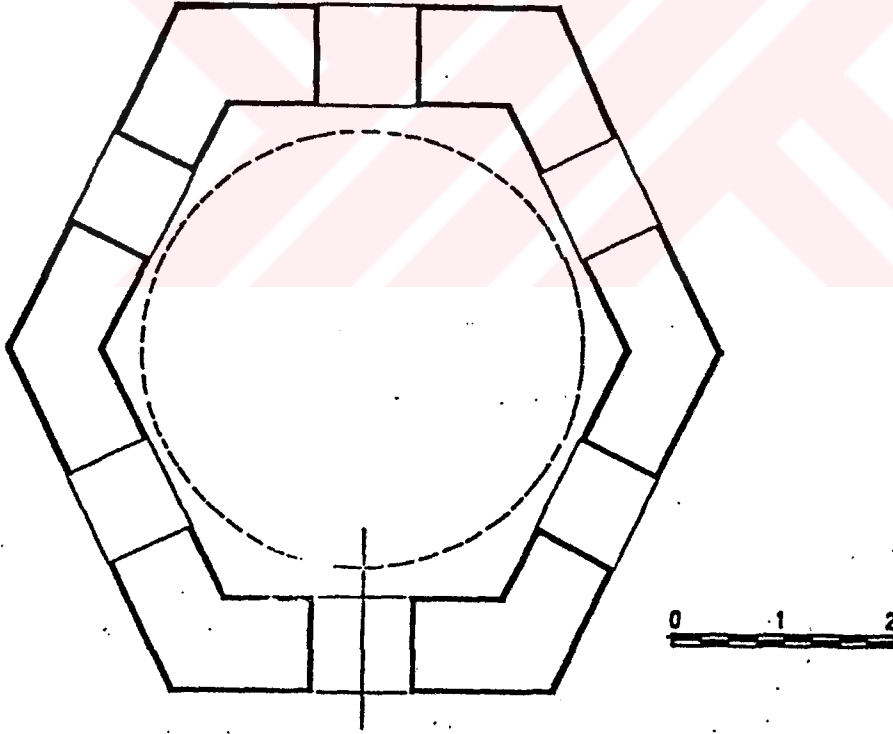
F 45

F 44-45: Sokullu Mehmet paşa türbesi

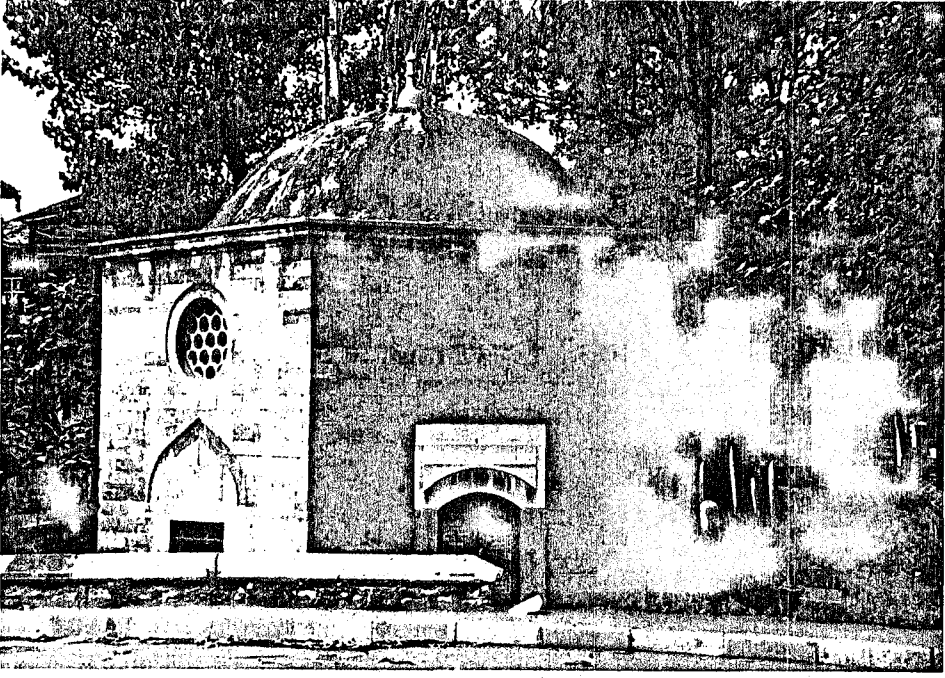
3.4.14) ŞAİR FİTNAT HANIM TÜRBESİ

Bulunduğu yer :Feshane karşısında Feshane caddesi üzerinde bulunmakta.

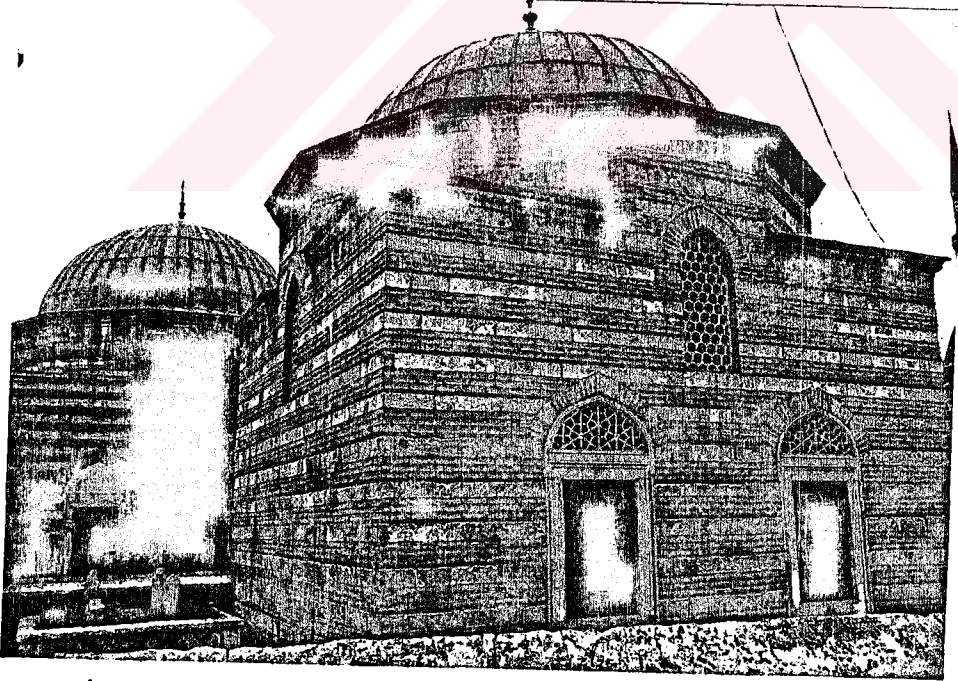
Mimari özellikleri :18. Yüzyıl barok mimarisinin özelliklerini taşır. Çapları birbirine esit olmayan altıgen planlıdır. Kubbesi basık ve ovaldır. Her cephede yer alan pencerelerden alttakiler dikdörtgen. üsttekiler yuvarlaktır. Pencereler renkli camlı, kubbe içi kalem işi dekorlidir.(76) (Çizim 18) (Fotoğraf 46)

ÇİZİM 18:Plan (Y. Demiriz'in Eyüb'de türbeler adlı kitabından s.80)

F46: Şair Fitnat Hanım türbesi

F47: İsmihan Sultan darülkurrası

3.5.1) İSMİHAN SULTAN DARÜLKURRASI

Bulunduğu yer : Camii Kebir caddesinde
Sokullu Mehmet Paşa medresesi yanı

Yaptıran : Sokullu Mehmet Paşa

Yapım yılı : H 976 (1568-1569)

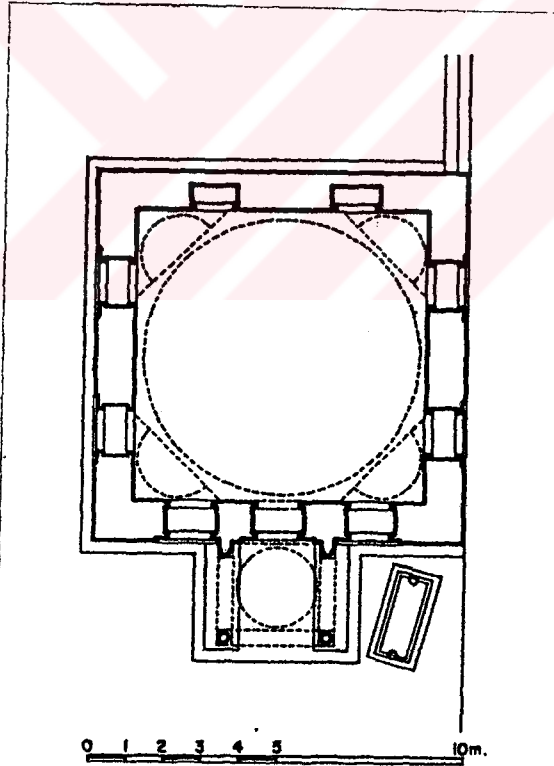
Mimarı : Mimar Sinan

Mim özellikleri : Sokullu Mehmet Paşanın

eşi İsmihan Sultan adına yaptırılan darülkurra, önünde tek kubbeli küçük bir revak bulunan, tek kubbeli bir yapıdır.

Tromplara binen kubbe dışta oniki köşeli bir kasnakla kuşanmakta. Medrese gibi darülkurranın duvarları da üç sıra tuğla hatıllı küfeki taşındandır.(77)(çizim 19)

(Fotoğraf 47)

ÇİZİM 19: Plan (Aptullah Kuran'ın Mimar Sinan adlı kitabından s.133)

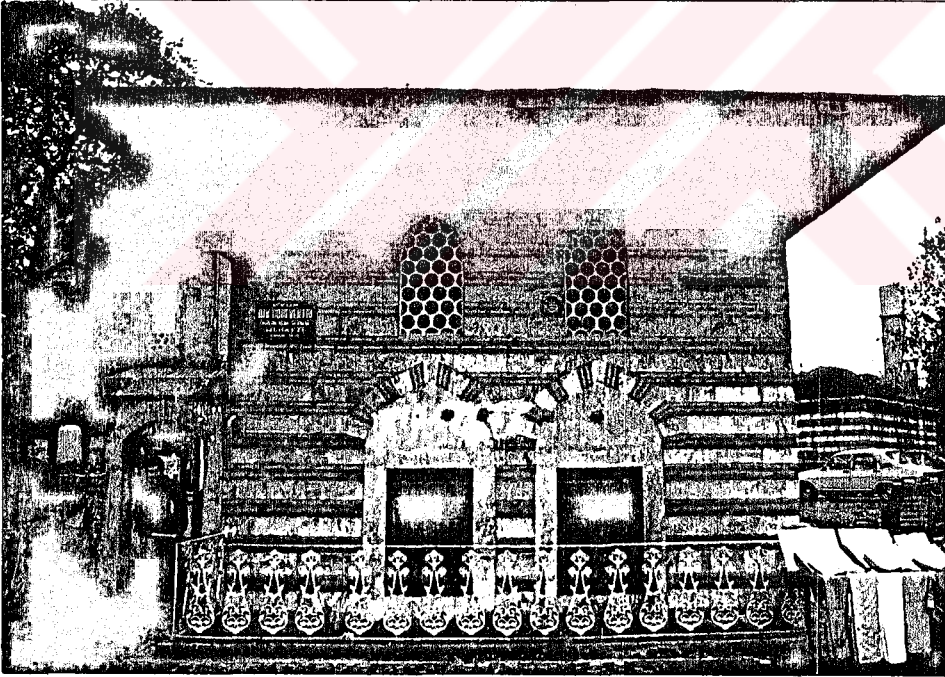
3.5.2) MEHMET EBUSSUUD EFENDİ DARÜLKURRASI

Bulunduğ yer : Eyüb Meydanı Sokullu Mehmet Paşa
Türbesi yanı.

Yaptıran : Mehmet Ebussuud Efendi.

Yapım Yılı : 16.y.y.

Mimari Özellikleri:Kare planlı darülkurranın duvarları iki sıra tuğla hatıllı küfeki taşındandır.Mevcut çatısı daha sonraları restarasyon sırasında orjinaline sadık kalınmadan yapılmış.

F 48

4) EYÜP' TE YAPILANMA ÖZELLİKLERİ

4.1) YAPIM SİSTEMLERİ

Eyüp Camii çevresindeki tarihsel merkezde camii, medrese ve çoğunlukta türbelerin bulunması konutların bu kompleksleri çevresinde gelişmesine sebep olmuştur. Bu merkezdeki yapılar kagir yapılardır. Bundan dolayı ahşap konutlara göre daha korunmuş durumdadır. Diğer bir korunma sebepleri ise dini yapılar olmasındandır.

Çevredeki konut ve diğer işlevsel yapılar ahşap, yarı kagir yapılardır. Bir kaç örnekte kagir yapı var. Betonarme yapılar ise günümüzde yakın zamanlarda ahşap yapıların yerine yapılmış.

Bu ahşap yapıların yok olması Anıtlar Kurulu'nun bölgede yaptığı tespitler sonucu önlenmeye çalışılmış. Fakat bu seferde yapıların terkedilmesine sebep olmuş. Buna sebep maddi yönden yetersiz olan halk yapılara uygun restorasyon yapamamaktadırlar. Çalışma yapılan bölgede ahşap yapıların büyük çoğunluğu harap durumdadır. Kagir ve betonarme yapılar Feshane Caddesi ve Kalenderhane Caddesi üzerinde çoğunlukta bulunmakta. Geri kalan sokaklarda ise ahşap yapılar çoğunlukta.(Pafta 1)(Fotoğraf 49-50-51-)

F49:Kalenderhane cad.

F50:Eyüb iskele cad.

F51:Kızilmescit sokak

Yukarıda değindiğimiz gibi genellikle bir iki onarımla kurtarılabilir yapılar bölge halkı tarafından maddi olanaksızlıklar yüzünden teredilmekte.(Fotoğraf 52)

F52:Kalenderhane cad. no:5

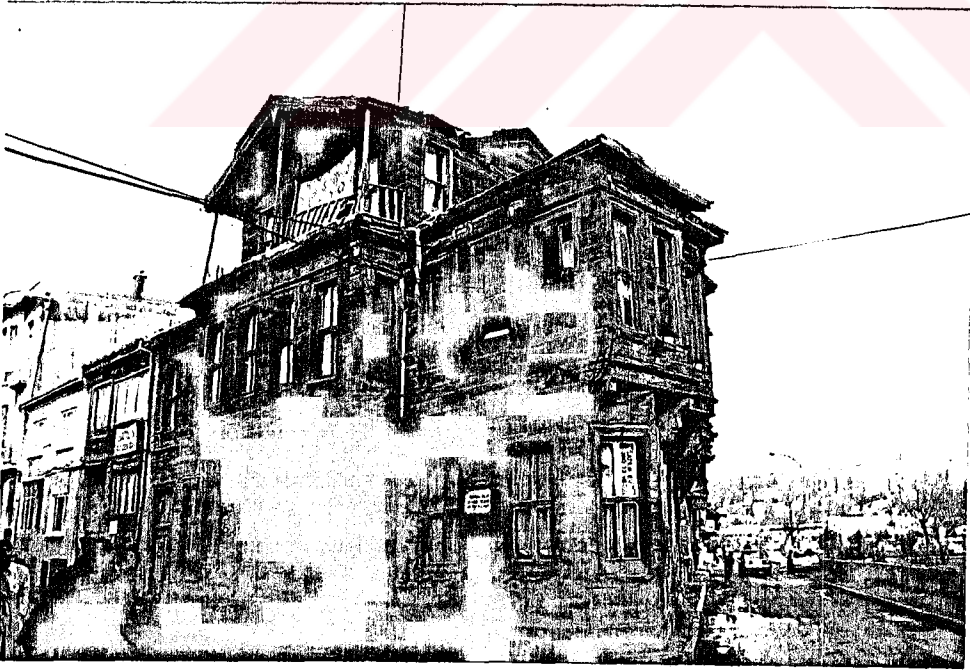
Diğer bir yok olma sebebi ise, iyi denebilecek durumdaki ahşap yapıların yıkılarak tekrar betonarme karkas üzerine ahşap giydirme olarak yapılan yapılarda eski ahşap işçiliği izleri, cephe oranları ve düzenleri yok olmakta.

Bu aşamada verebileceğimiz en basit öneri ise Anıtlar kurulu'nu veya diğer bu konu ile ilgili kurumların sadece tescil edip bırakmak değil, tescil edilen yapıların rölevelerinin ve diğer tüm çalışmalarının yapılması olarak belgelenmesi, gerekirse yapı sahiplerini maddi yönden desteklemek yada yol göstermek. Anıtlar Kurulu'nun yaptığı gibi binalara "koruma altına alınmıştır " tabelasını koymak yapıları korumaya yetmemekte.

4.2) KAT ADETLERİ

Araştırma yapılan bölge içinde yapıların kat adetleri İstanbul'un günümüzde olan çok katlı yapılanmasına uymamakta. Bu yönden kat adetleri eski özelliğinde korunmuş durumda. Buna sebepte çevrede yeni yapılanmaya izin verilmemesi. Diğer bir sebepte günümüze kadar ulaşım azlığından dolayı imar hareketleri az gelişmiş.

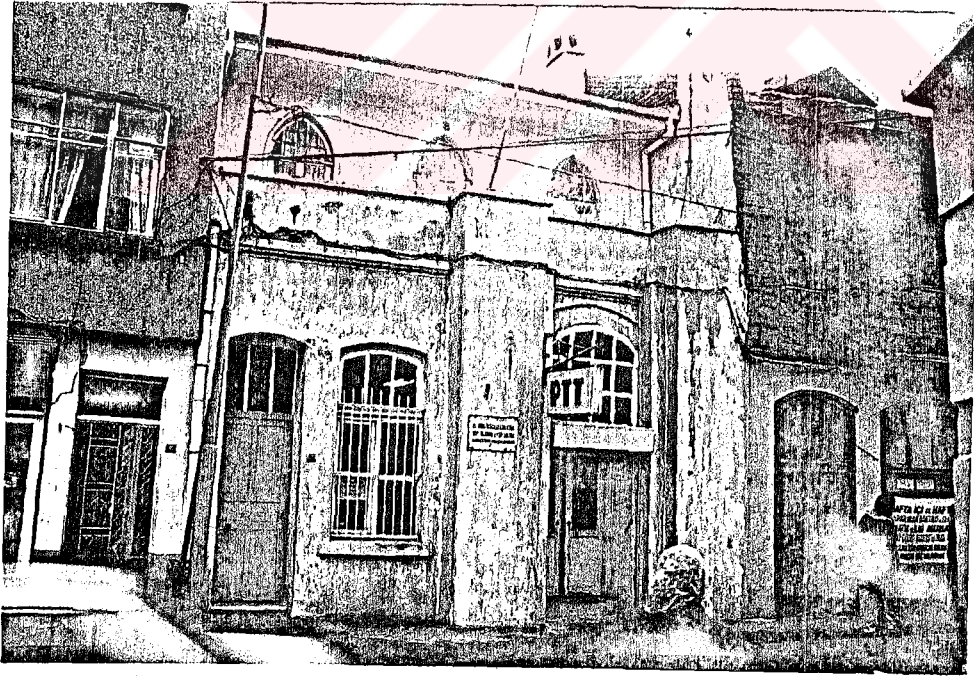
Bölgede kat adeti ise genelde iki kat olarak gözükmekte. Ahşap yapılar genelde iki kat, ender olarak tek kat üzerine yapılmış. Az örnek olmasada son kat üzerinde çekme katlar bulunmakta.(Fotoğraf 53-54) Kagir yapılar ise iki veya üç katlıdır. Yeni yapılan betonarme yapılarda en yüksek kat dört kat olarak saptandı.(Pafta 2)

F 53:Feshane cad. no:17A

F 54: Kızıldeğirmen s. no: 2

F 55: Eyüb iskele cad. no: 17

4.3) İŞLEVLERİN DAĞILIMI

Araştırma yapılan bölge içinde yapılam incelemede konut, konut+ticaret,ticaret, eğitim, dini, kamu ve işlevini yitirmiş işlevselli yapılar bulunmakta. Çevrenin dinsel bir merkez olmasından dolayı dini yapılar çoğunlukta. Bunlar camii ve türbelerden oluşmakta. Konutlar ise ikinci sırayı alıyor. Bazı konutların altında ticaret mekanı bulunmakta. Konut+ticaret ve ticaret genelde Feshane Caddesi, Camii Kebir Caddesi üzerinde bulunmakta. Bu ticaret hanelerin büyük çapta olamayıp çevrenin ihtiyacını karşılayan gıda ve tuhafiyeye dükkanlarıdır. Kamu yapıları ise her mahallede bulunan karakol, PTT hizmetleri vermekte. Bunlar Eyüb İskele Caddesi'nde bulunmakta.(Pafta 3) (Fotoğraf 51-53-55-56)

F 56: Camii Kebir cad.

4.4) MEKANSAL VE ÇEVRESEL VERİLER

Araştırma yapılan bölge içinde yapıları; eski yapılar, özgün durumda, cephesi önemsiz oranda özgünlüğünü yitirmiş, kütle plan ve cephe olarak önemli oranda özgünlüğünü yitirmiş, strüktürü bozulmuş. Yeni yapılarda ; çevreye uygun, kütle uygun cephe aykırı, çevreye aykırı olarak sınırlandırıldı.(Pafta 4)

Eski yapılardan özgün durumda ve cephesi önemsiz oranda özgünlüğünü yitirmiş yapılar genelde Kızılmescid Sokak, Kızıldağirmen Sokak, Feshane Caddesi, Camii Kebir Caddesinde bulunmakta.(Fotoğraf 54-57)

Cephe özelliğini yitirmiş olan yapılar genelde terk edilip yıkılmaya bırakılan yapılar ve acemice kaçak olarak yenilenmeye çalışılan yapılardır. (Fotoğraf 58-59-60) Strüktürü bozulmuş yapılar gene yukarıda bahsettiğimiz gibi terk edilen yapıdır. Eyüb çevresinde bu tip yapılar çoğunlukta bulunmakta.(Fotoğraf 61)

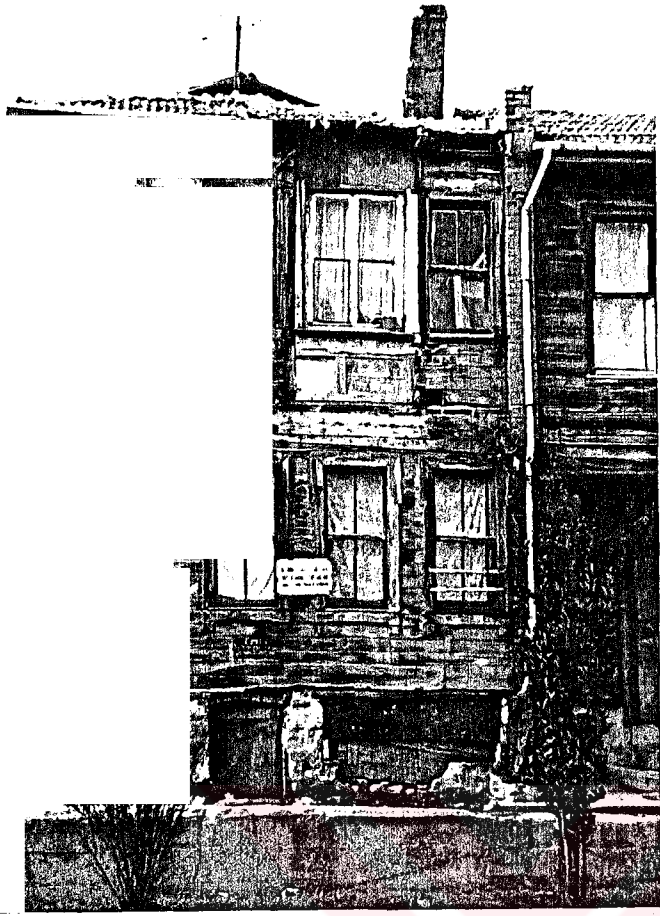
Yeni yapılarda ise özgün durumda olan sadece Feshane Caddesinde belediyece restore edilip çocuk yuvası olarak kullanılan 21 nolu yapıdır.(Fotoğraf 62) Kütlenin uygun cephesinin aykırı olduğu yapılar genelde imar kanununun getirdiği kat sınırlaması sonucu eski yapıların arasında olan yerlerdir. Fakat cephe oluşumunda çevreye uygunluk gözetilmemiş.(Fotoğraf 63-64-65-66) Çevreye tamamen aykırı yapılar imar kanununun delinerek yüksek katlı ve cephesi aykırı olarak yapılan yapılardır.(Fotoğraf 49-50-51-67-68)

Çevrede yol kaplaması asfaltdır. Tarihsel çevrede özgün yol kaplaması kalmamış durumda. Belediyece çevredeki bütün yollar asfaltlanmış. Eyüb Sultan Camii çevresindeki bazı meydan ve sokaklar betonlanmış durumda.

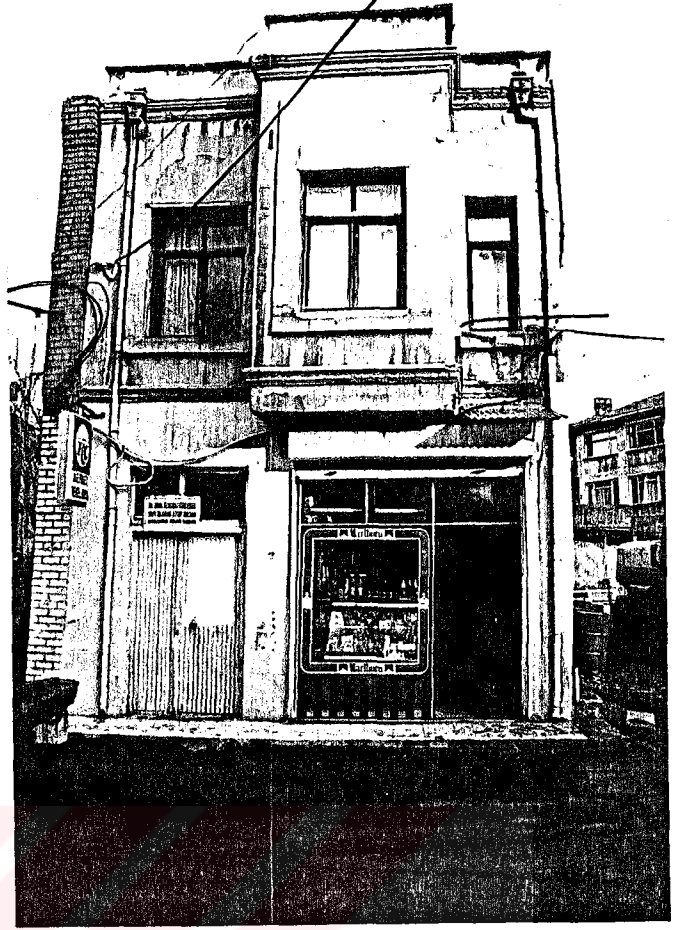
Çevredeki yeşil ise sahil yolunun çevresinde yapılan parktır. Bunun yanında Eyüb çevresi tamamen büyük bir mezarlık durumunda. Bu mezarlıklar Eyüb sırtlarında kaplamakta. Buraların bakımsız olmalarına rağmen yeşillik ve selvi ağaçlarıyla kaplıdır.

F 57: Feshane cad. no:18

F 58: Kızilmescit s. no:18

F 60: Feshane cad. no:7

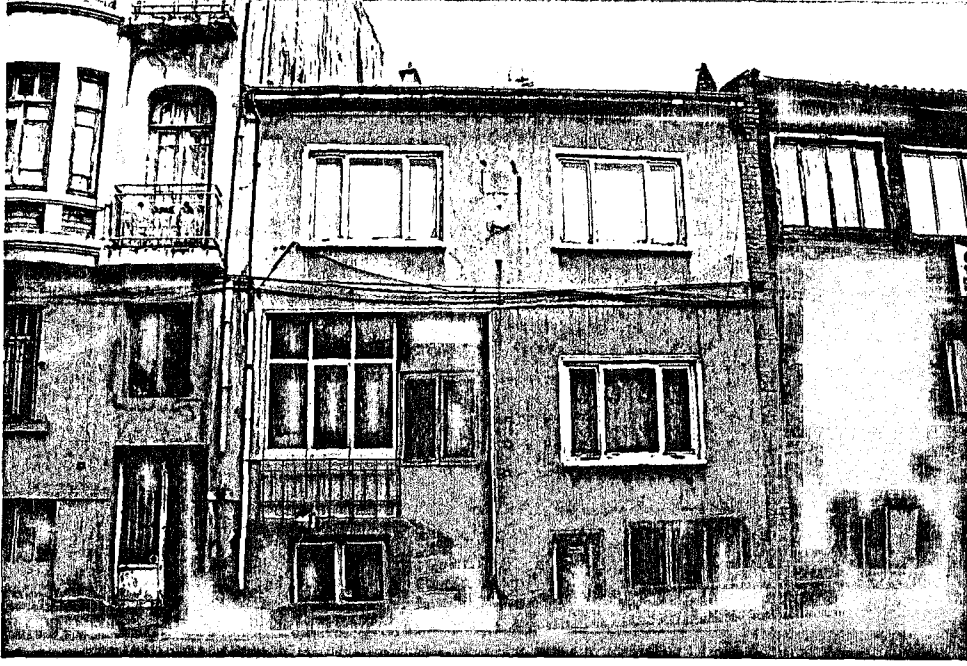
F 59: Kızilmescit s. no:12

F 61:Kızıldeğirmen s. no:3

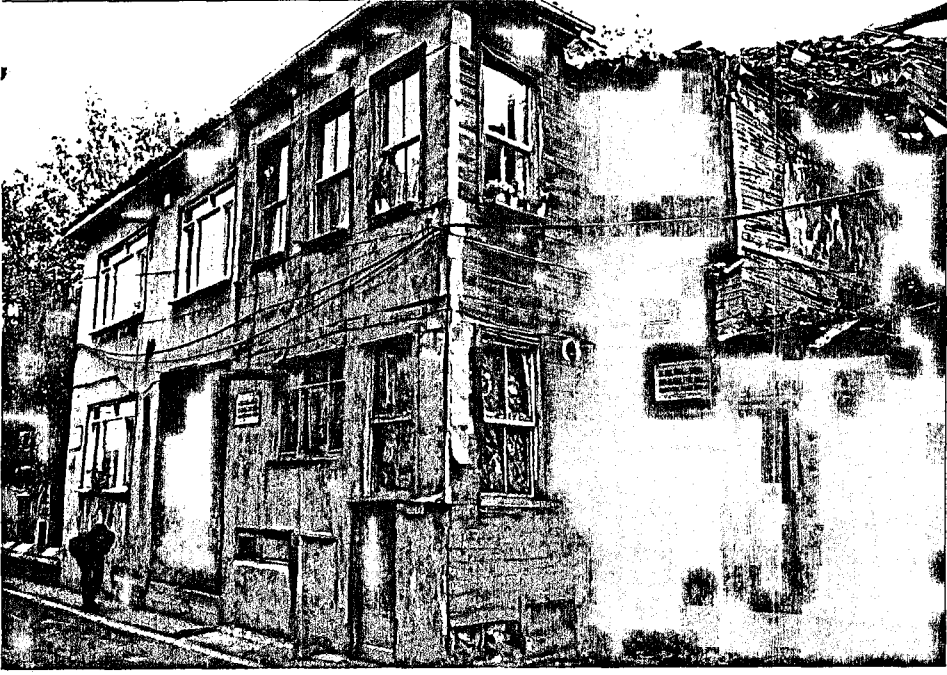
F 62:Feshane cad. no:21

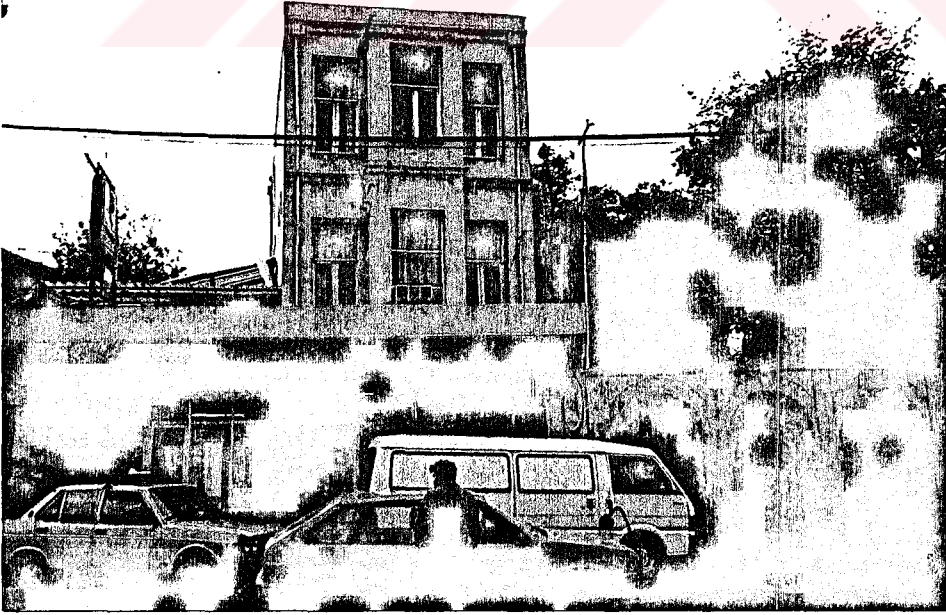
F 63:Feshanę cad. no:13

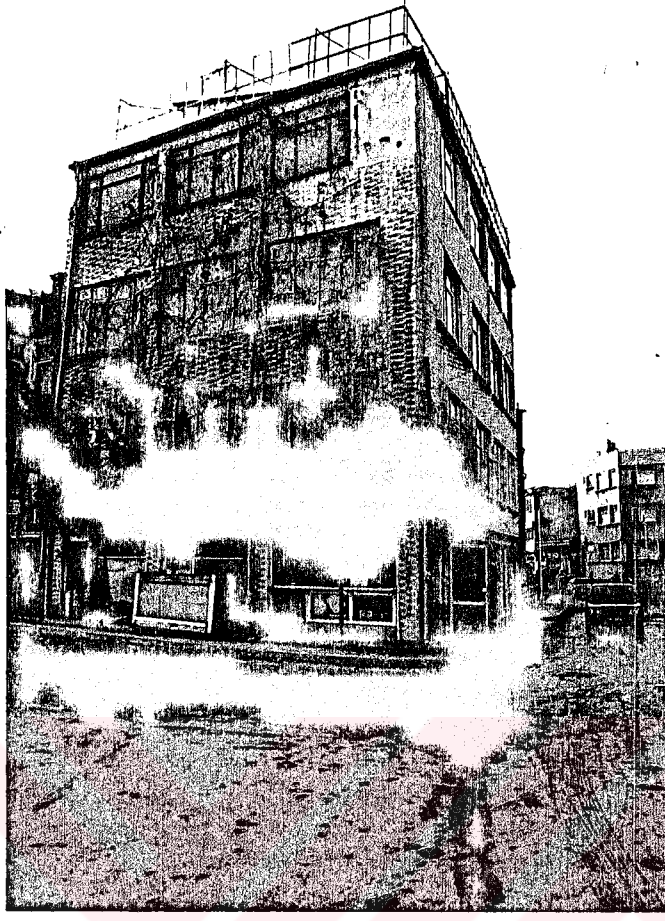
F 64: Eyüb iskele cad. no: 21

F65:Kızıldağırmen s. no:1-1A

F66:Feshane cad. no:8

F 67: Eyüb iskele cad. no:1

F 68: Camii Kebir cad. arkası

5) YAPI BİÇİMLENİŞİ

5.1) KÜTLE OLUŞUMU

5.1.1) SOKAK-PARSEL-YAPI İLİŞKİSİ

5.1.1.1)PARSEL YAPI İLİŞKİSİ

Çevre geleneksel parsel dokusundadır. Buda organik bir yapıdır. Parseller sokak köşelerinde açılı ve açısız olarak yerleşmişlerdir. Bitişik düzendeki evlerde yapı kütlesi parseli yan komşu parselden ve sokak sınırında tamamen kaplar, arkada küçük bir bahçe bırakılır. Örneği az olmasada büyük parsellerde yapı kütlesi parsel içinde serbest olarak yerleştirilmiş.(Tablo 1)

5.1.1.2)SOKAK YAPI İLİŞKİSİ

Yapı kütlesi genelde sokak sınırında başlar. Sokak düz ise yapıda zenim katta düzdür. Üst katlarda yapıyı büyültmek için sokağa doğru çıkma bulunur. Bu çıkmanın kütle üstündeki yeri değişkendir. Eğer sokak açılı gidiyorsa yapıda bu açığa uymakta. Üst katta ise bu açı gönyeli çıkmalar ile dikdörtgene tamamlanmaktadır.

TABLO NO: 1

YAPI PARSEL İLİŞKİSİ

KÖŞE PARSEL

ARA PARSEL

AÇISIZ YERLEŞİM

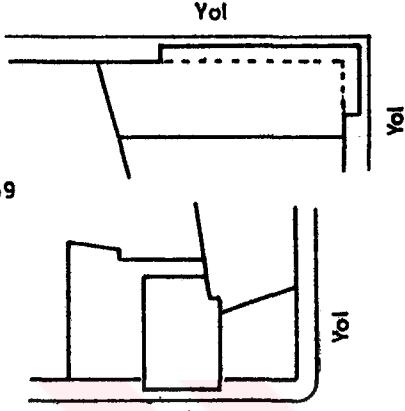

FOTO:69

FOTO:70

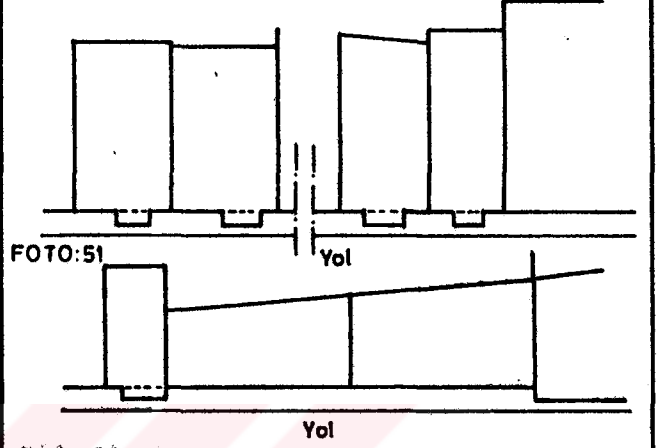

FOTO:51

FOTO:72

AÇILI YERLEŞİM

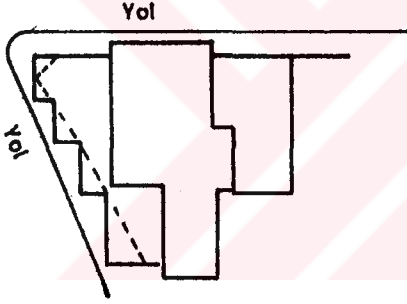

FOTO:71

SERBEST YERLEŞİM

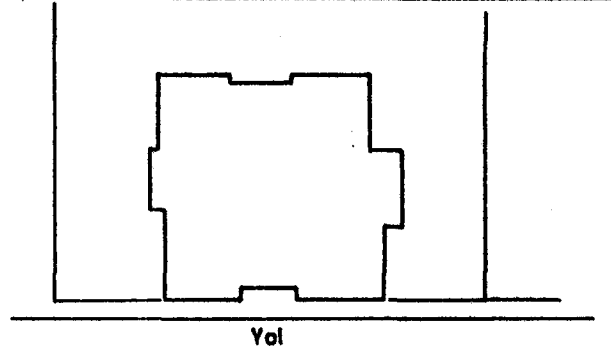

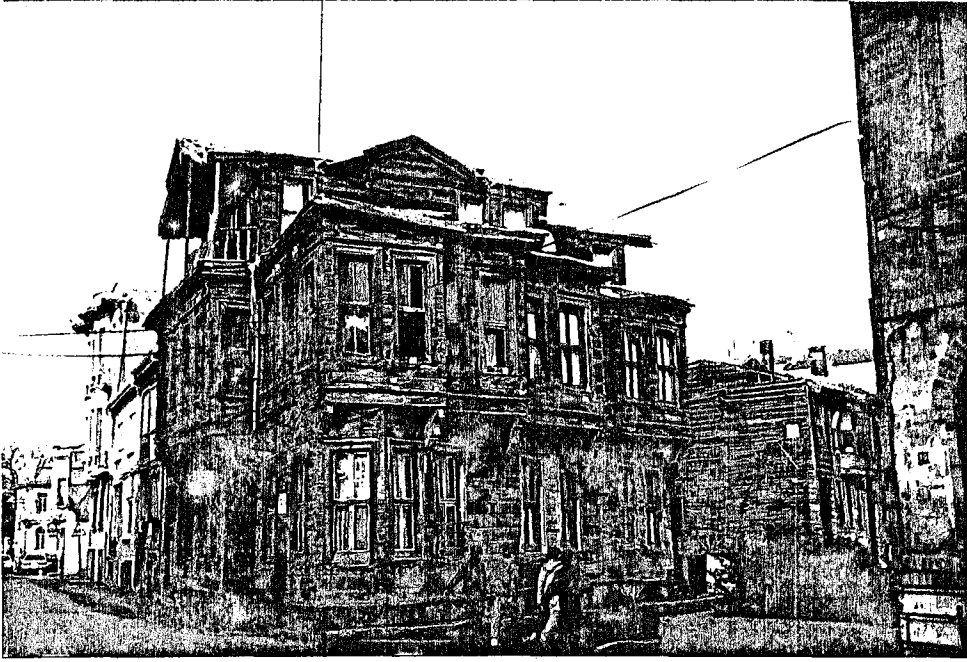
FOTO:52

F69: Cami Kebir cad.

F70: Kızıldağirmen s. no: 2

F71:Feshane cad. no:17A

F 72:Camii Kebir cad. no 7-9

5.1.2) KÜTLE OLUŞUMUNDA ÇIKMA DÜZENLERİ

5.1.2.1) KÜTLE OLUŞUMUNDA ÇIKMALAR ELE ALINARAK İNCELENMESİ

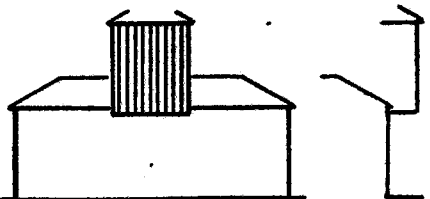
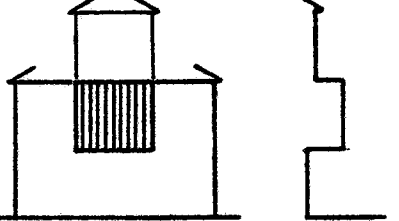
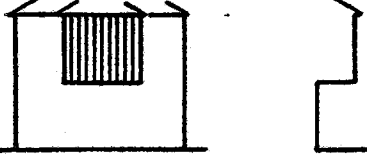
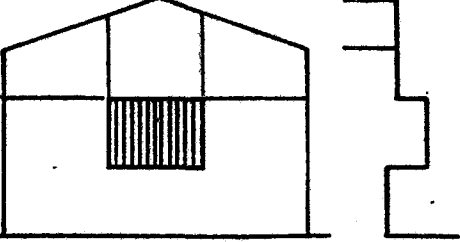
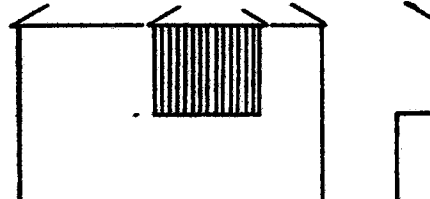
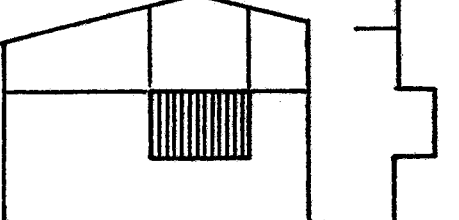
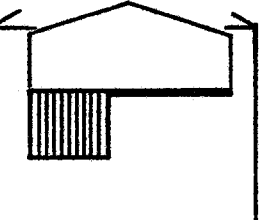
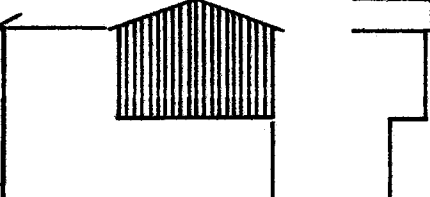
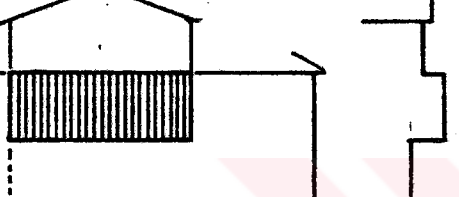

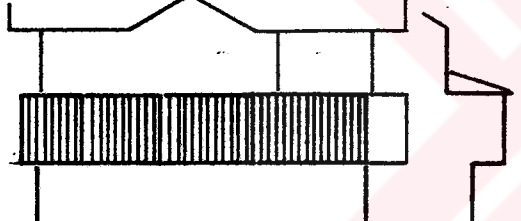
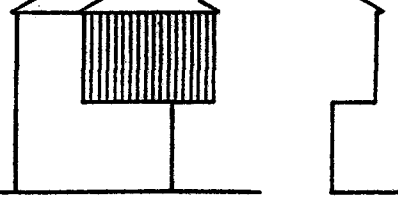
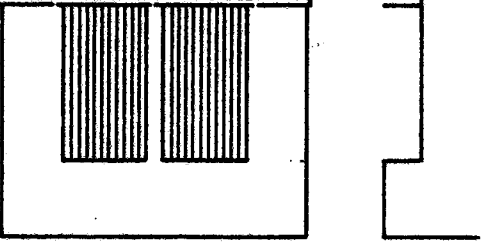
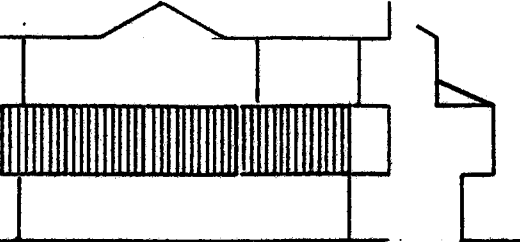
Cephede ilk algılanan çıkmalardır.Çıkmalar yapının hem görünümünü, hem fonksiyonel olarak dengesini sağlar. Genellikle zemin kat üstündeki çıkmalar bir veya iki katlı olarak uygulanmışlardır.(Tablo 2) Çıkmanın kat adeti ve cephe üzerindeki konumu değişik etkiler yaratmaktadır.

Eyüb'de araştırma yapılan bölgede tek katlı çıkmaların çoğunlukta olduğu görülür. Bunlar cephe üzerinde ortada, yanda ve cephe boyunca uygulanmışlardır. İki katlı çıkma sadece Feshane Caddesi üzerindeki 11 nolu kagir yapıda görülmüştür.

Açılı parsellerde gönyeli çıkma uygulanarak yan kütle ile uyum sağlama olanağı sağlanır. Köşe parsellerde ise çıkma köşeyi döner. Bu dönüşteki hareket bazen köşeli bazen de pahlıdır.

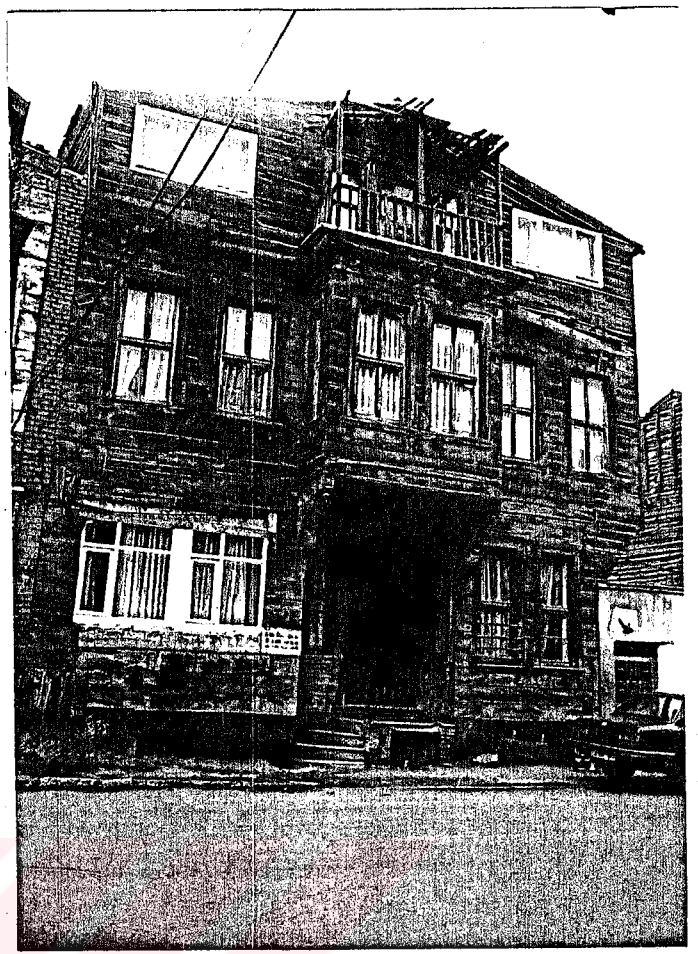
TEK KATLI ÇIKMALAR

İKİ KATLI ÇIKMALAR

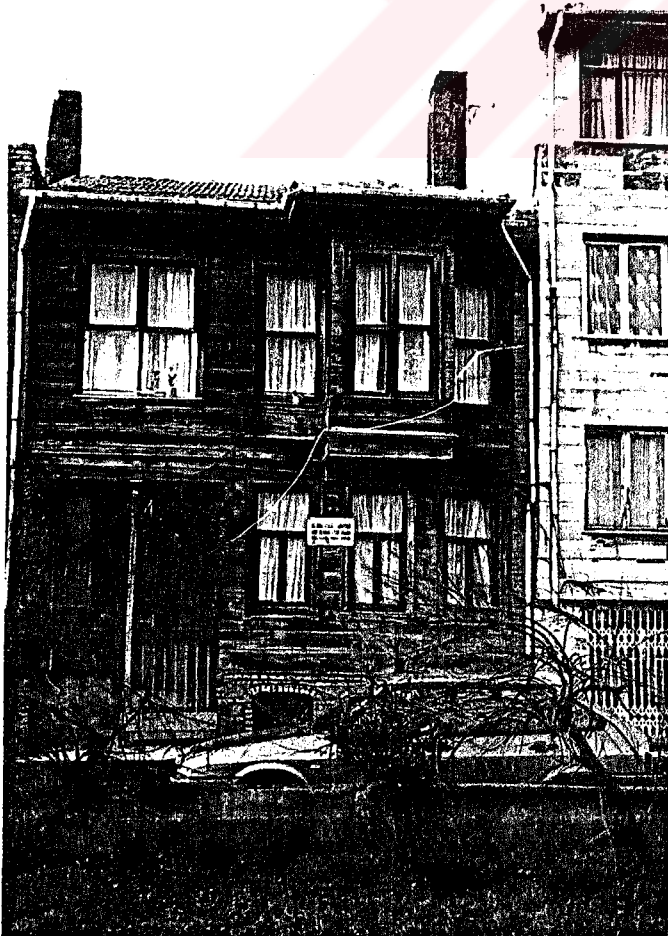
TEK KATLI ÇIKMALAR	SİMETRİ AKSINDA (ORTADA)	 FOTO:54	 FOTO:78	 FOTO:73	 FOTO:74	
	SİMETRİ AKSINDA DEĞİL	 FOTO:75	 FOTO:76	 FOTO:77		
	YANDA	 FOTO:79	 FOTO:53			
	CEPHE BOYUNCA	 FOTO:80	 FOTO:81			
	YAN CEPHEYE DÖNEN	 FOTO:82				
İKİLİ ÇIKMA					 FOTO:83	
İKİDEN FAZLA ÇIKMALAR	 FOTO:81					

F73: Kızilmescit s. no:10

F 74: Feshane cad. no:18

F75: Kızilmescit s. no:16

F76: Kızıldeğirmen s. no:6

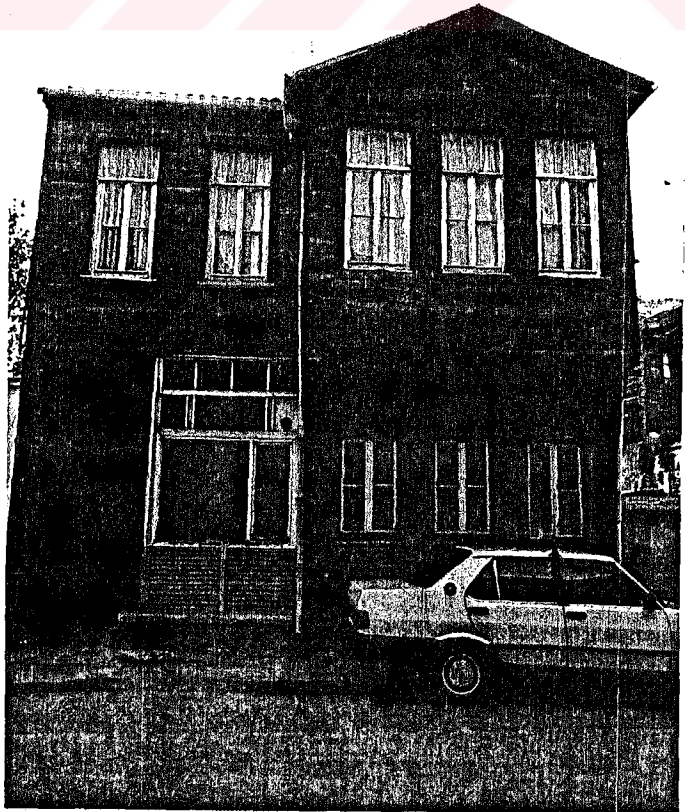

F77

Feshane cad. no:20

F78

no:17 A (arka cephe)

F79:Feshane cad. no:14

5.1.2.2) PLANDAKİ DÜZENLERİNE GÖRE ÇIKMALAR

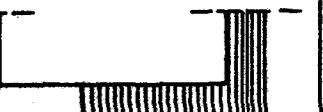
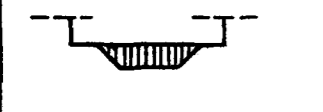

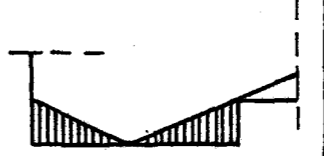

Dikdörtgen çıkma sıklıkla kullanılmıştır. Bunlar genelde aynı yüzeyde tek çıkma yada cephe boyunca çıkma olarak karşımıza çıkmaktadır. Pahlı çıkma ve dairesel çıkma tipi sadece birer örneklerine rastlanılmıştır. Üçgen (gönyeli) çıkma ise genellikle arsanın durumuna göre veya yola uymak amacıyla eğri tutulmuş olan alt kat planındaki eğrilikleri düzeltmek için kullanılmıştır. (Tablo 3)

F80: Kızıldegirmen s. no:22

TABLO NO: 3

PLANDAKİ DÜZENLERİNE GÖRE ÇIKMALAR

	AYNI YÜZEYDE TEK ÇIKMA			AYNI YÜZEYDE İKİ VE DAHA FAZLA		KÖŞE ÇIKMA	CEPHE BOYUNCA	İKİ YÖNLÜ ÇIKMA	
	SİMETRİ AKSINDA	SİMETRİ AKSINDA DEĞİL	YANDA	KENARLARDA BİTEN	KENARLARA YAKIN				
DİKDÖRTGEN ÇIKMA	 <p>FOTO:74</p> <p>FOTO:54</p> <p>FOTO:84</p>	 <p>FOTO:75</p> <p>FOTO:77</p>	 <p>FOTO:79</p>					 <p>FOTO:80</p>	 <p>FOTO:82</p>
KENARLARI PAHLI ÇIKMA									
GÖNYELİ ÇIKMA				 <p>FOTO:71-81-81A</p>		 <p>FOTO:71-81A</p>	 <p>FOTO:81</p>		
DAİRESEL ÇIKMA					 <p>FOTO:83</p>				

F81:Feshane cad. no:17 A (yan cephe)

F82: Camii Kebir cad. no:15

F83: Feshane cad. no:11

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

5.2) CEPHE OLUŞUMU

5.2.1) DOLULUK BOŞLUK ORANI

Yapılarda doluluk boşluk oranları farklılık göstermektedir. Ortak noktalar ise:

1-Zemin katta dış kapı genişliği pencere genişliğinin yaklaşık olarak 1,5 katı oranındadır.

2-Cephede tekrarlanan pencerelerin genişliği, çıkma yan pencereleri hariç 75cm.-90cm. arasında .

3-Çıkma yan yüzlerinde pencere genişlikleri 40cm.-70cm.

4-Zeimn kattaki pencere boşluğu genelde üst kattada tekrarlanmış.

5-Ayrıca iki modül yanyana getirilerek de yatayda boşluk oranı büyütülmüş.

6-Düsey kesitte ise pencere boşluğu oranı genişliğin yaklaşık 2-2,5 katı oranları arasındadır.

5.2.2) CEPHE KOMPOZİSYONLARINDA SİMETRİ ARASTIRMASI

Cephe kompozisyonlarının değişmesinin sebebi kapı ve pencerelerin yeri, şekli, büyüklüğüdür. Bu elemanlar değişik kompozisyonları oluşturan ana öğelerdir. Her katta çıkma yapan yüzey veya düz yüzeylerde ele alınışlarına göre cephe üzerinde farklı simetri eksenleri oluştururlar.

(Tablo 4)

Tek simetri ekseni oluşturan cephelerin ortak özellikleri, girişin yada çıkmanın tam ortada olmasıdır. Eğer giriş ortada değil ise zemin ile üst kat farklı simetri ekseni oluşturur.(Fotoğraf 84) Çıkmalarda yanlarda bulunması da; düz yüzey ile çıkmalı yüzey arasında farklı simetri ekseni yaratır.

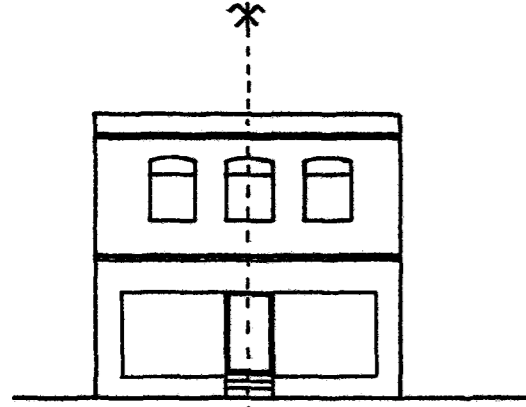

FOTO: 85

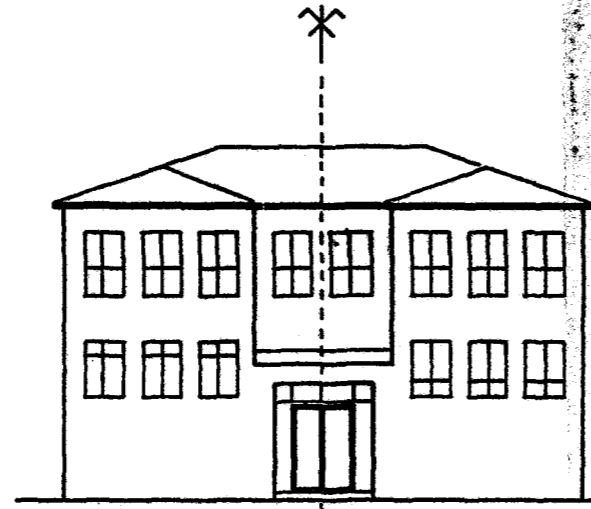

FOTO: 52

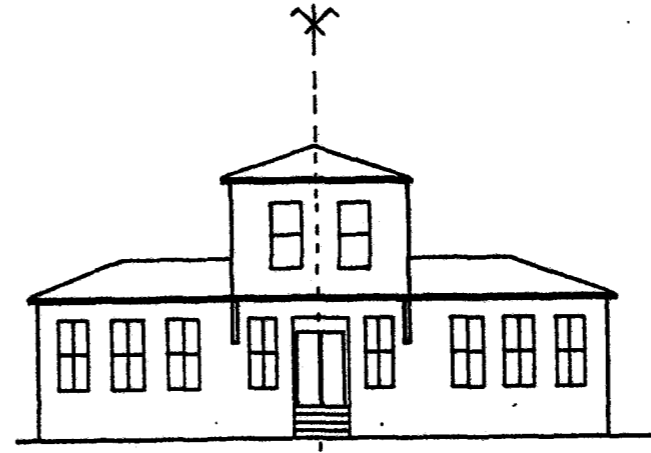

FOTO: 54

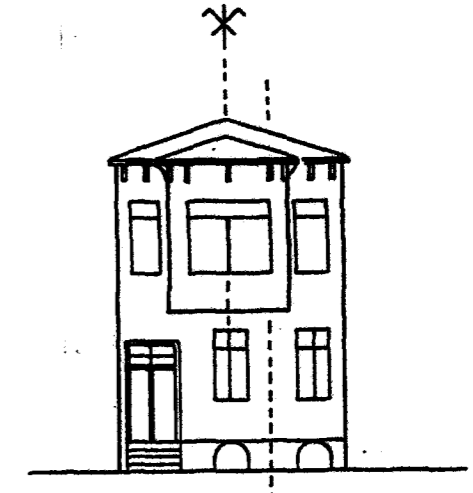

FOTO: 84

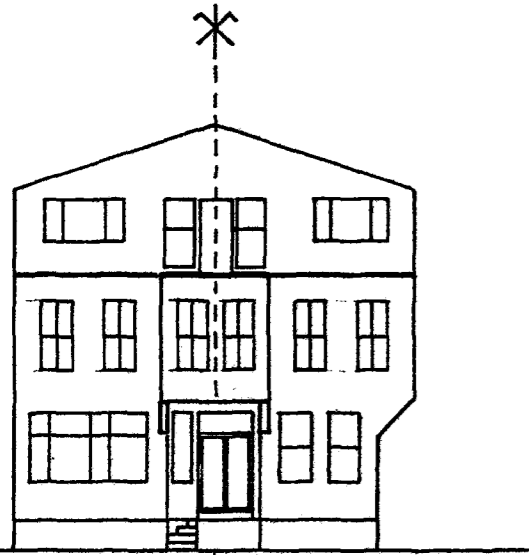

FOTO: 74

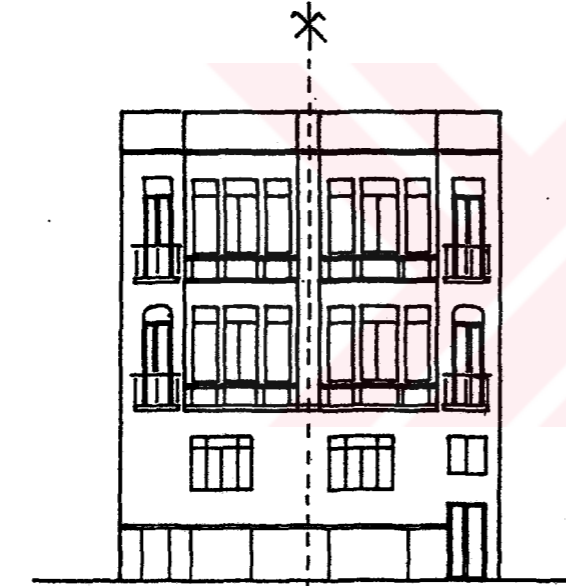

FOTO: 83

FOTO: 79

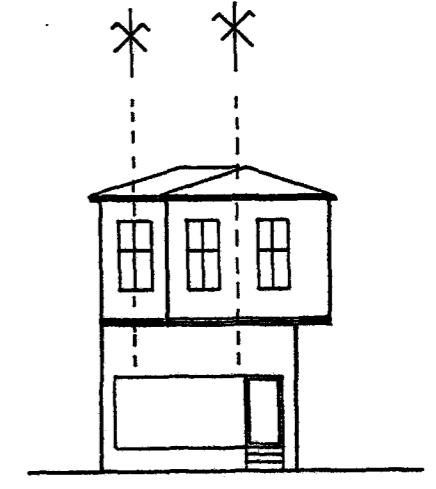

FOTO: 82

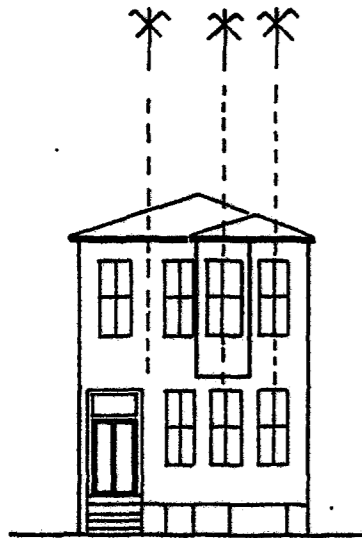

FOTO: 86

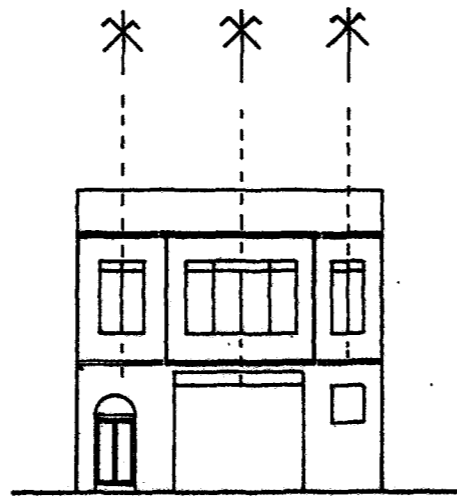

FOTO: 87

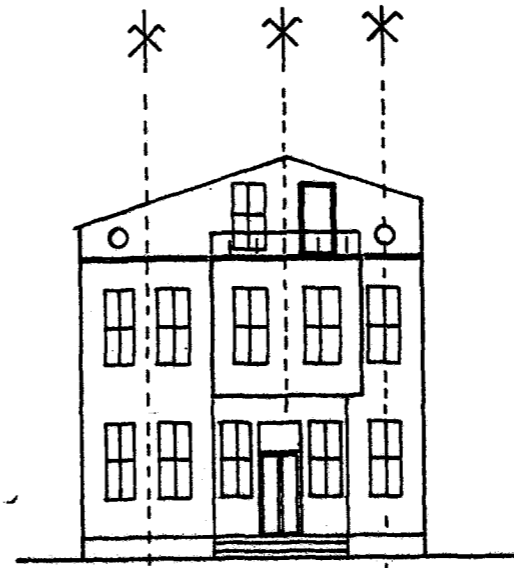

FOTO: 76

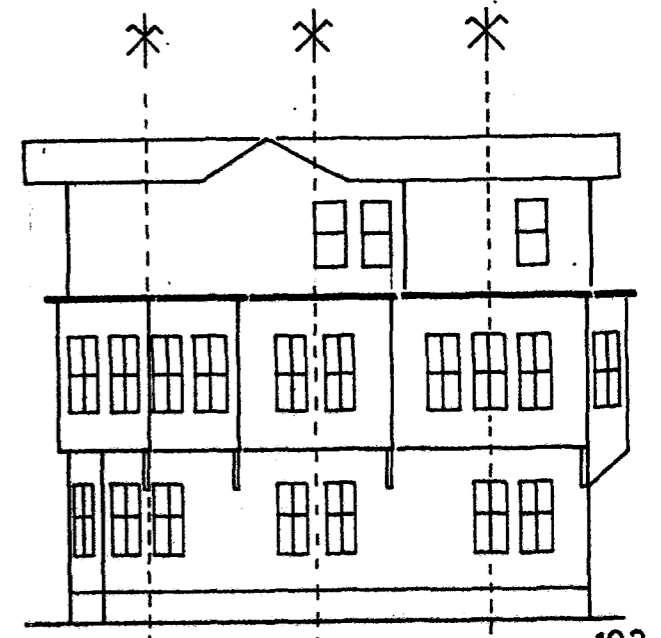

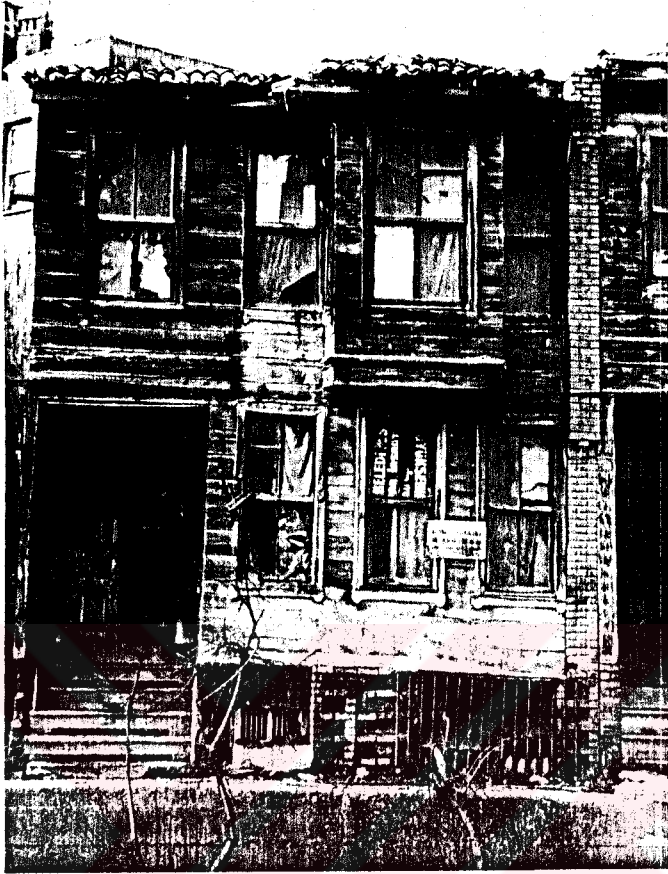
FOTO: 81

F84:Kizilmescit s. no:8

F85: Camii Kebir cad. no:7 - 9

F 86 : Kızılmescit s. no:20

F 87 : Feshane cad. no:19

6) YAPI ELEMANLARININ İNCELENMESİ

6.1) ÇIKMA TAŞIYICILARI

Araştırma bölgesinde görülen çıkma taşıyıcıları düz payanda, kaplama konsol gibi çeşitlerdir.(Çizim 20)

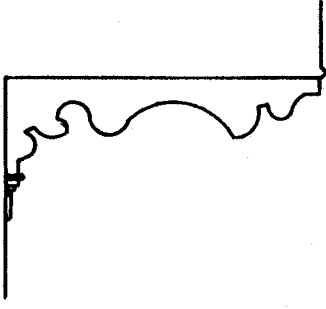
Çıkma taşıyıcıları ahşap olarak yapılmıştır. Eyüb araştırma alanında düz payanda genelde azınlıkta. Fakat bunun yanında kaplama konsol çoğunlukta. Bunların bazıları ahşap düz olarak bırakılmış, bazılarında ise son derece zengin motifli şekiller oluşturulmuş.

Çıkma mesafeleri kısa tutulmuş yapılarda genellikle çıkmalar taşıyıcısız yapılmış.(Fotoğraf88)Bazı uygulamalarda çıkmalar dikme ile taşınmıştır. (Fotoğraf93)

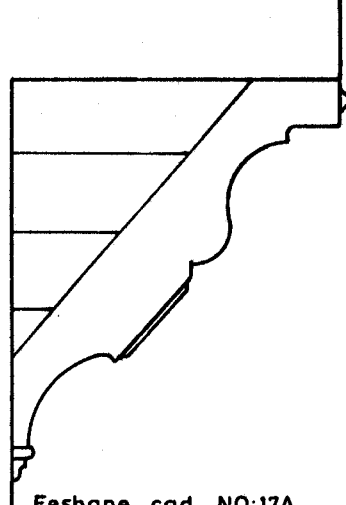

F88

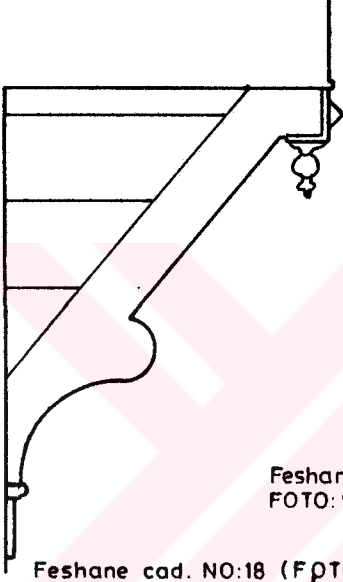
KAPLAMA KONSOL TAŞIYICILARI

Kızılmesit sokak NO:8
FOTO:89

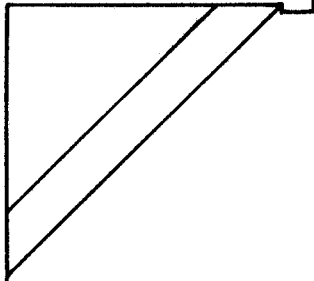

Feshane cad. NO:17A
FOTO:90

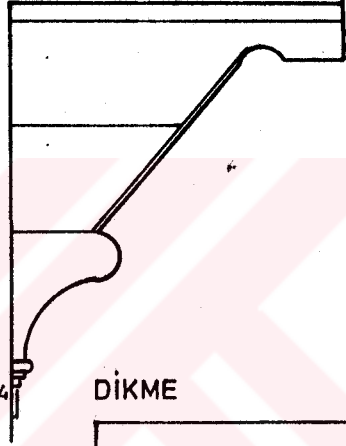
Feshane cad. NO:14
FOTO:92

DÜZ PAYANDA

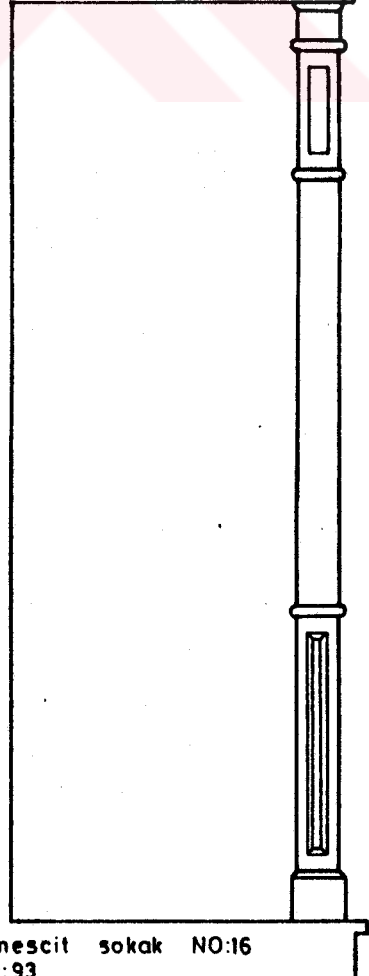
Kızıldeğirmen sokak
FOTO:80

0 25 50cm

Feshane cad. NO:18 (FOTO:91)

DİKME

Kızılmesit sokak NO:16
FOTO:93

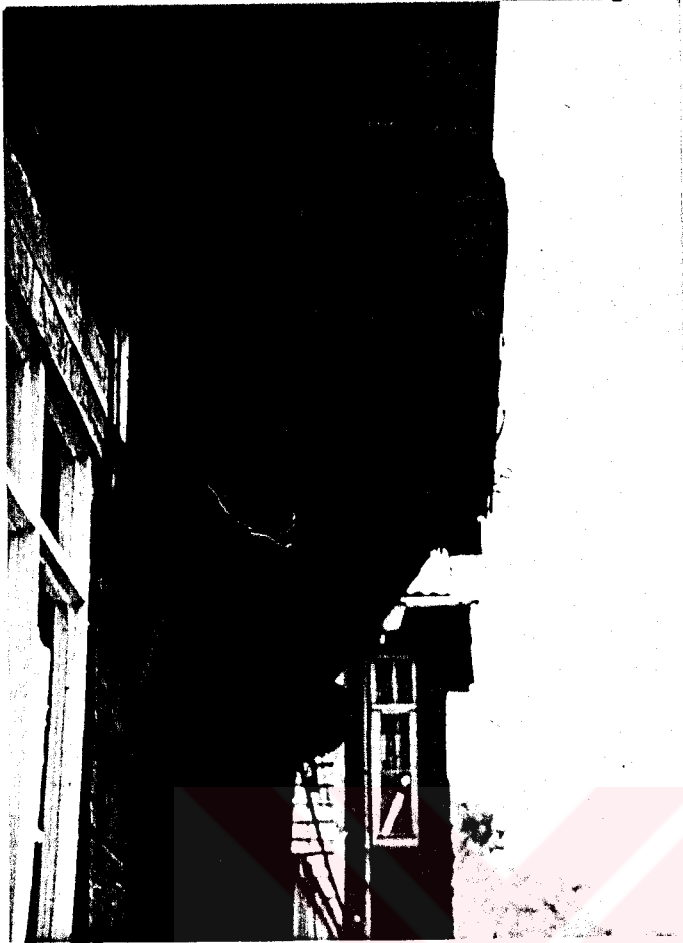
ÇİZİM 20: Çıkma taşıyıcı örnekleri

F 89

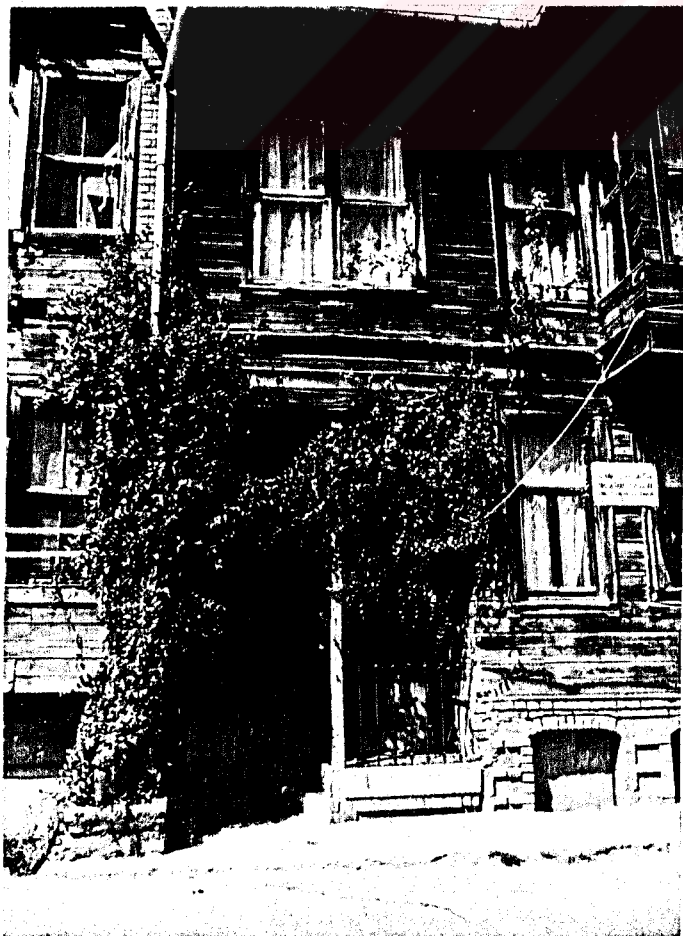
F 90

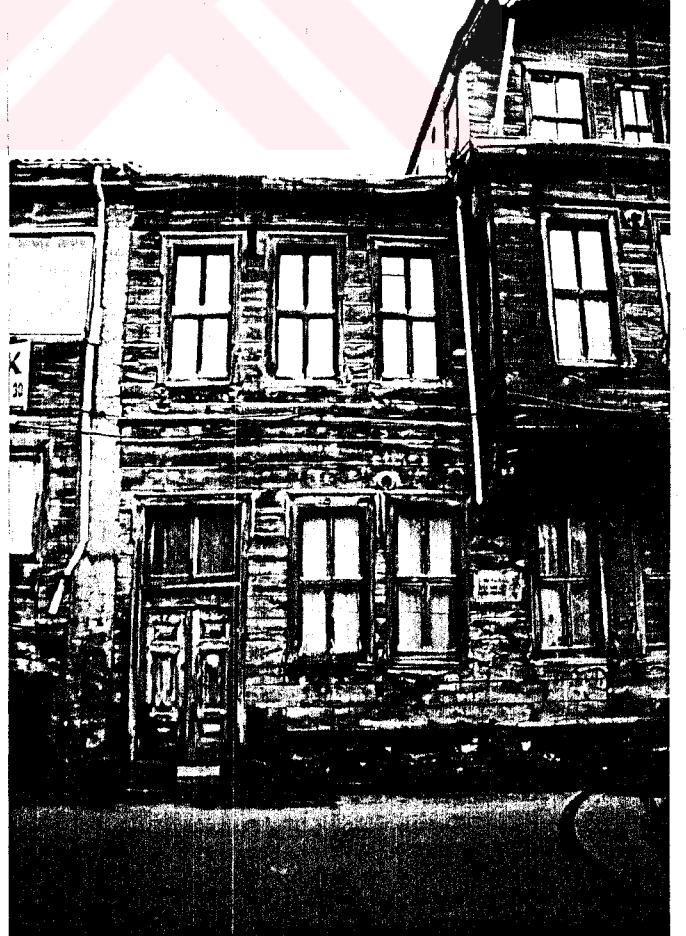
F 91

F 92

F 93

F 94

6.2) SOKAK KAPILARI

6.2.1) PLANDA KAPI AÇILIMLARI

Eyüb'deki araştırma alanında giriş kapısı genellikle bir nişle içeriye alınmıştır. Bunlara 4-5 basamakla çıkılmakta. Küçük veya bitişik nizamlı ahşap evlerde giriş kapısı cephenin bir yanına yapılmıştır. Bunun başlıca nedeni ise diğer yanda kullanışlı bir oda kazanmaktır. Cepheyle aynı yüzde planlanmış giriş kapıları çok az kullanılmış. Bunlar ortadan ve yandan olarak sınıflandırılır. (Tablo 5)

6.2.2) AHŞAP KAPI KANAT BÖLÜMLENMESİ

Yapıların dış kapılarının çoğunluğu eskimesine rağmen özgünlüğünü korumakta. Ortak yönleri iki kanatlı olması, içeri açılması ve masif olmasıdır.

Tek kanat üzerinde üç tabla sıkca kullanılmış. Ender olarak iki ve dört tabla olan giriş kapısında var. İki dikdörtgen tabla ve ortalarında kare yada kareye yakın dikdörtgen küçük tabladan oluşmuştur. Tablaların çevresinde profiller döndürüldüğü gibi, göbekleri pahlı bazılarında ise göbeklerin üstünde daire ve düz çigi halinde profiller var. (Çizim21)

Çalışma bölgesinde sadece Feshane caddesi no 19'da metal döküm giriş kapısına raslanıldı. (Fotoğraf 87)

ORTADAN GİRİŞ

CEPHEDE NİŞLİ

CEPHEYLE AYNI YÜZDE

MERDİVENİ DIŞARDA

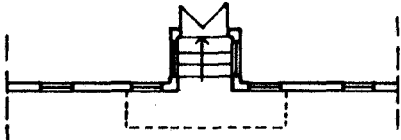

FOTO:70

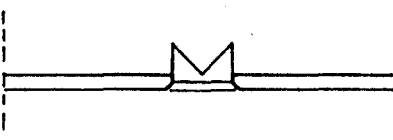

FOTO:52

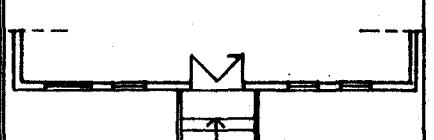

FOTO:62

YANDAN GİRİŞ

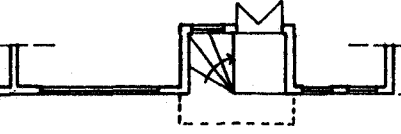

FOTO:74

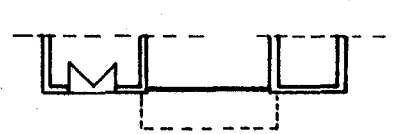

FOTO:87

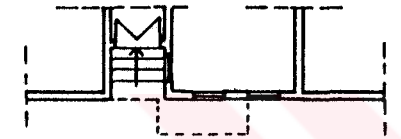

FOTO:84

FOTO:73

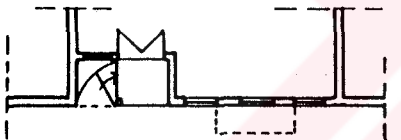

FOTO:93

FOTO:94

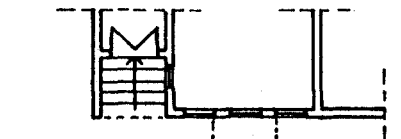

FOTO:86

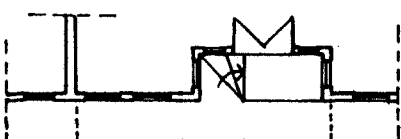

FOTO:53

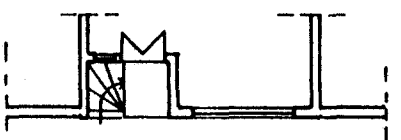
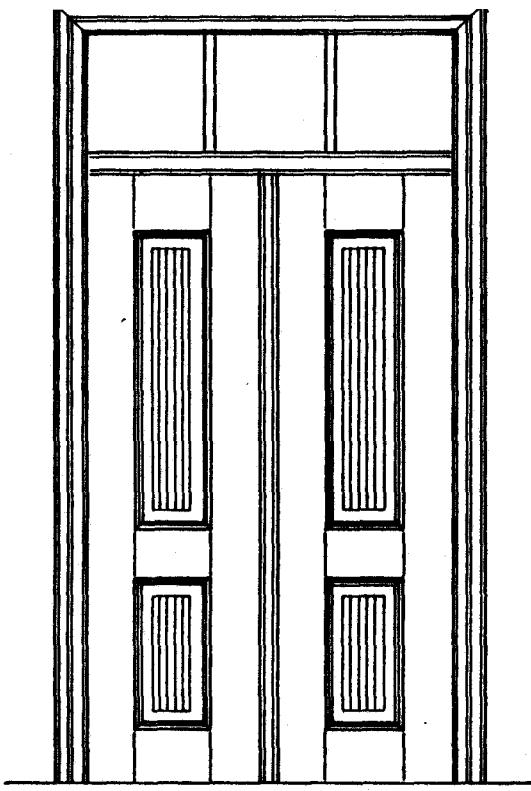
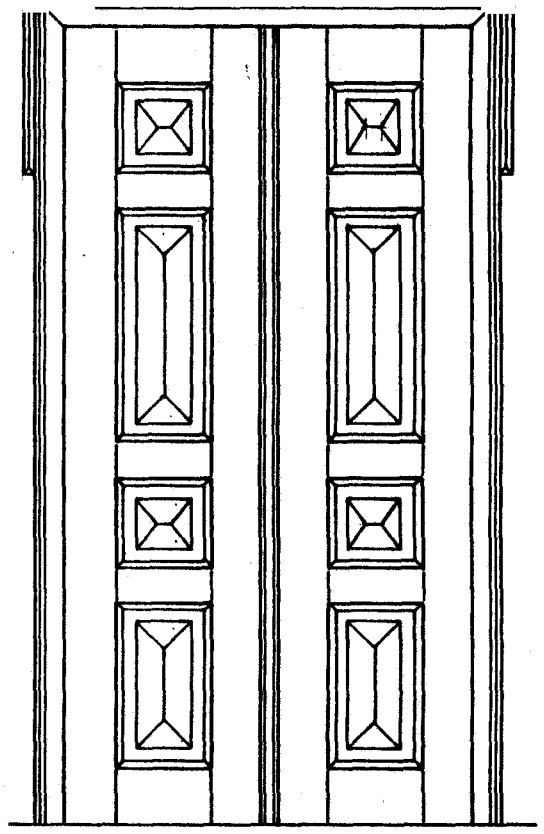

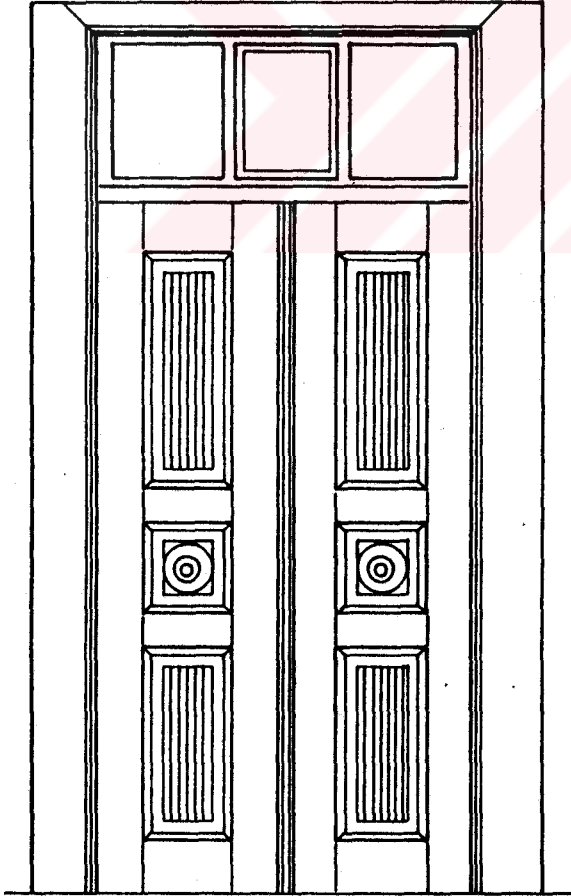
FOTO:95

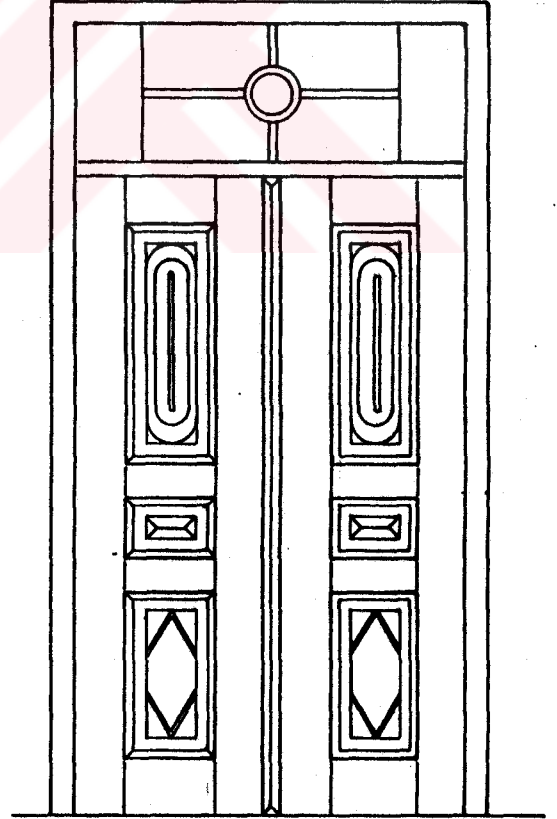
Feshane cad. NO:15
(FOTO:95)

Feshane cad. NO:17-17A
(FOTO: 96-97)

Kızılmescit sokak NO:18 (FOTO:98)
Kızıldeğirmen sokak NO:2 (FOTO:99)

Kızılmescit sokak NO:2
(FOTO:100)

ÇİZİM 21:Sokak kapısı örnekleri

F 95

F 96

F 97

F 98

F 99

F 100

6.3) PENCERE TIPLERİ VE AÇILIMLARI

Eyüb'deki ahşap evlerde sürme pencere ve normal kanat açılımlı pencere tipi kullanılmıştır. Bunlar tek, çift veya üçlü gruplar halinde uygulanmıştır. (Tablo 6) Çalışma bölgesinde karşılaşılan diğer özellik ise pencerelerin yüksek olmasından dolayı giyotinin yanında pencere ikiye bölünerek dörtlü kanat kullanılması olmuştur. (Çizim 22) (Fotoğraf 101-102)

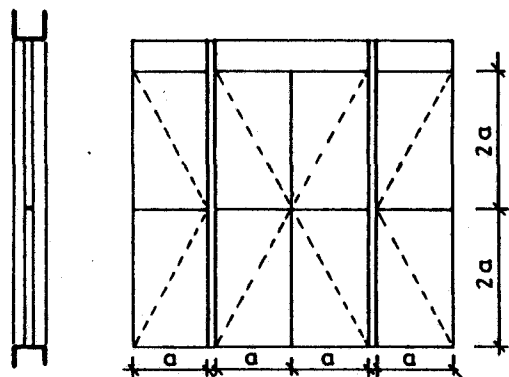
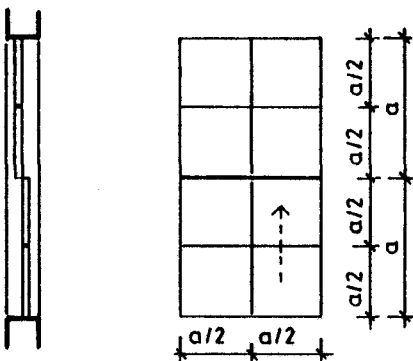
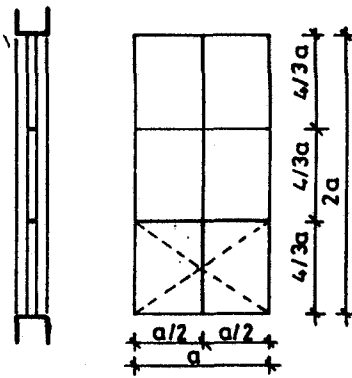
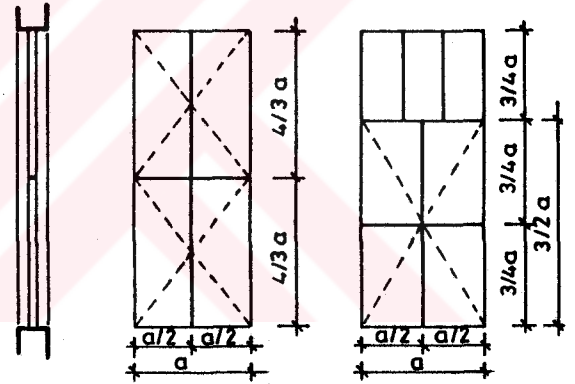
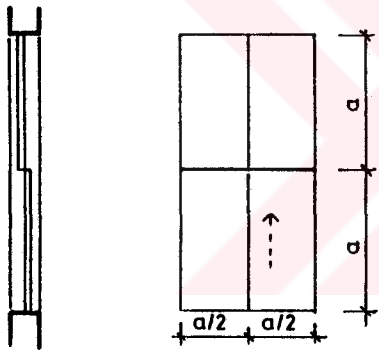
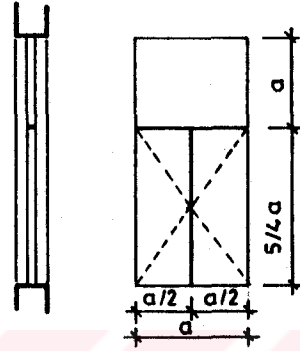
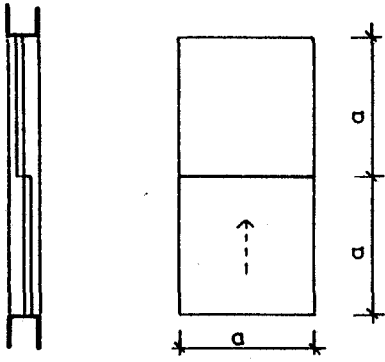
Pencere önlerinde kafews kullanıldığına dair izler olmasına rağmen günümüzde bunlardan iz kalmamıştır. Yalnız zemin katlarda bir iki evde kalmış metal korkuluklara raslandı. (Çizim 23)

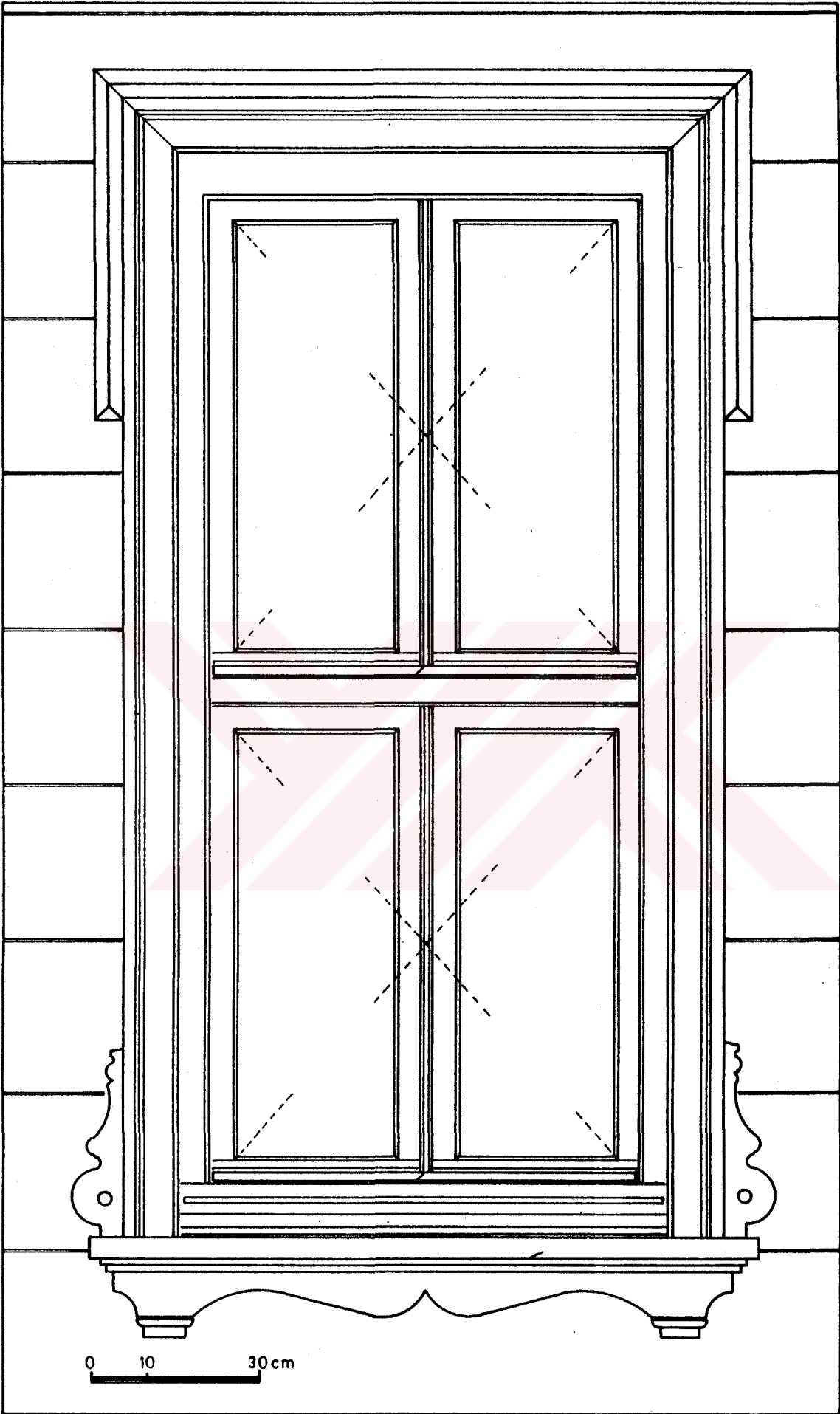

Kızılmescit sokak no:16

GIYOTIN AÇILIM

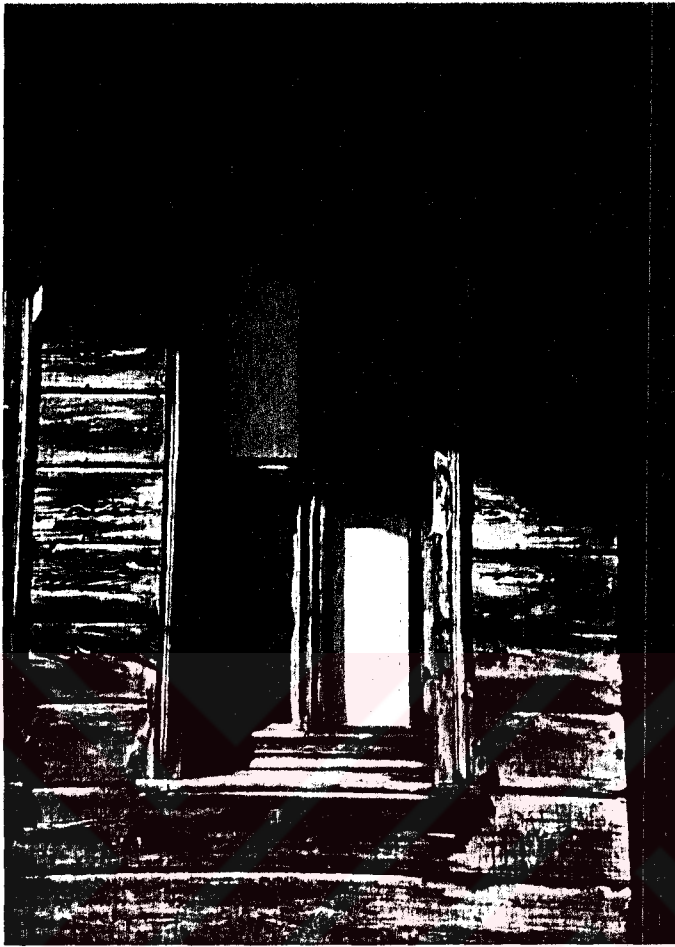
KANAT AÇILIM

ÇİZİM 22 :Pencere sistem görünüşü

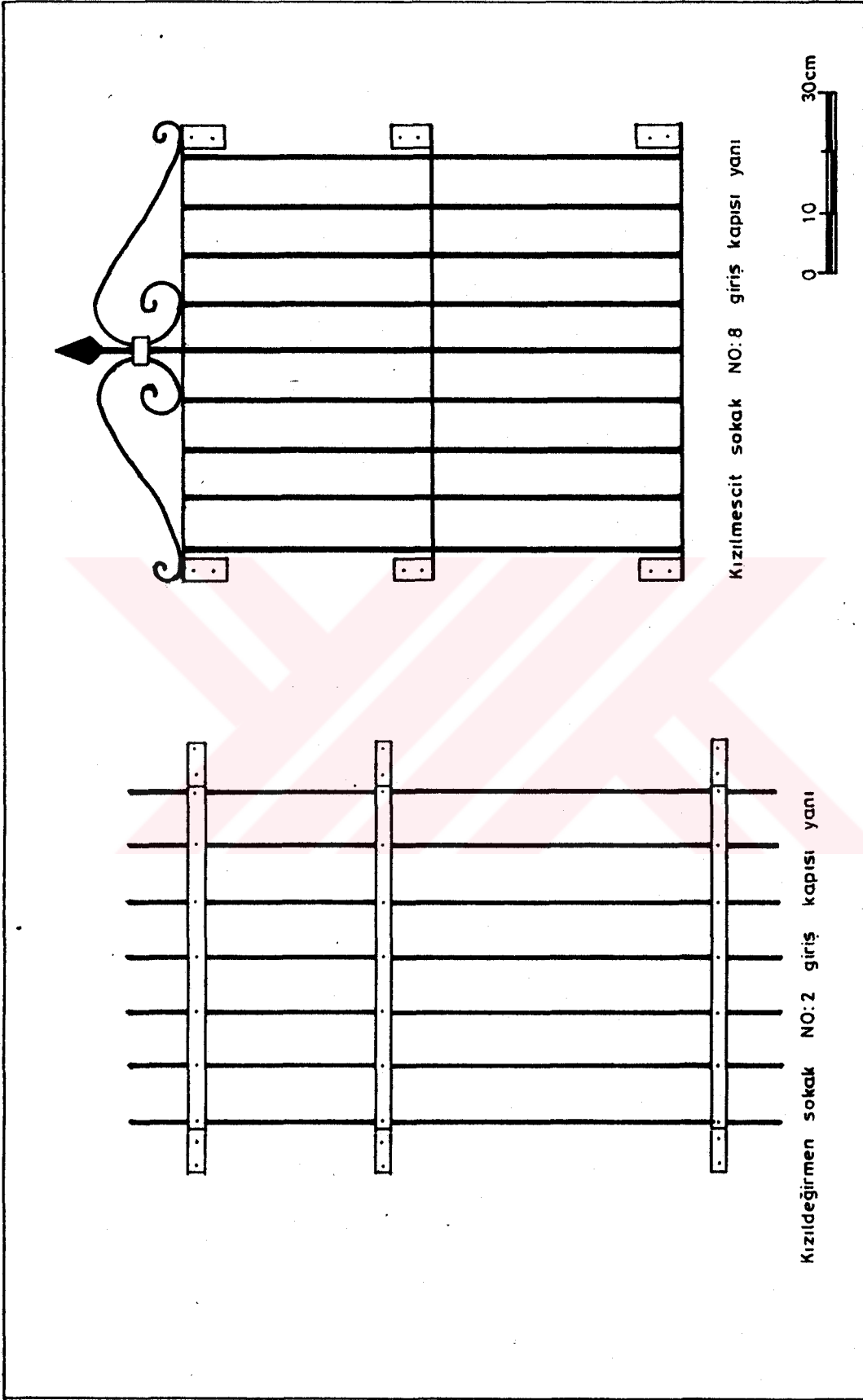
Feshane cad. NO:17A
FOTO:101-102

F 101

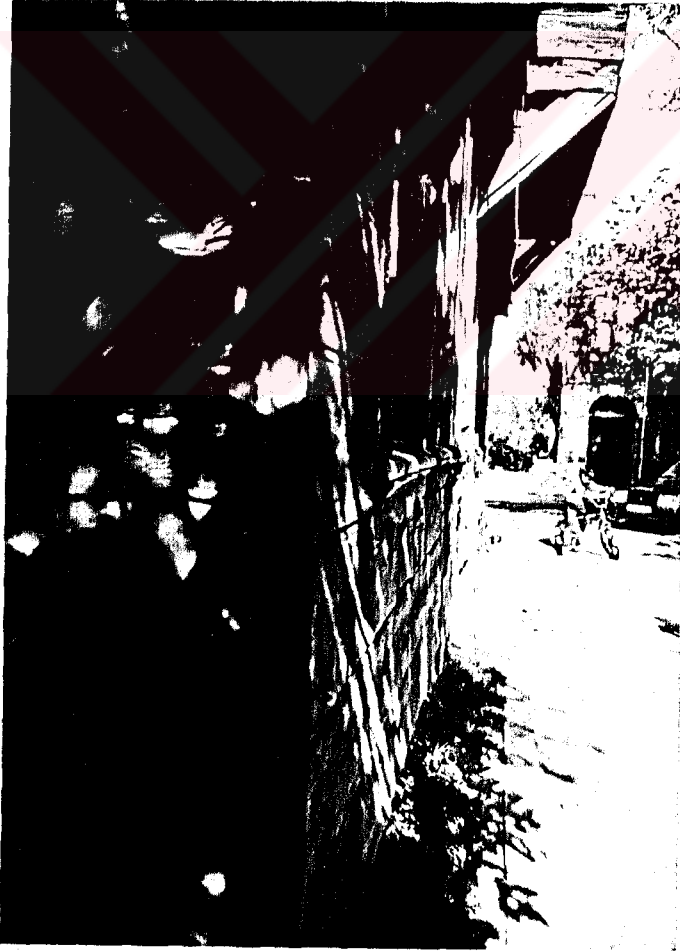
F 102

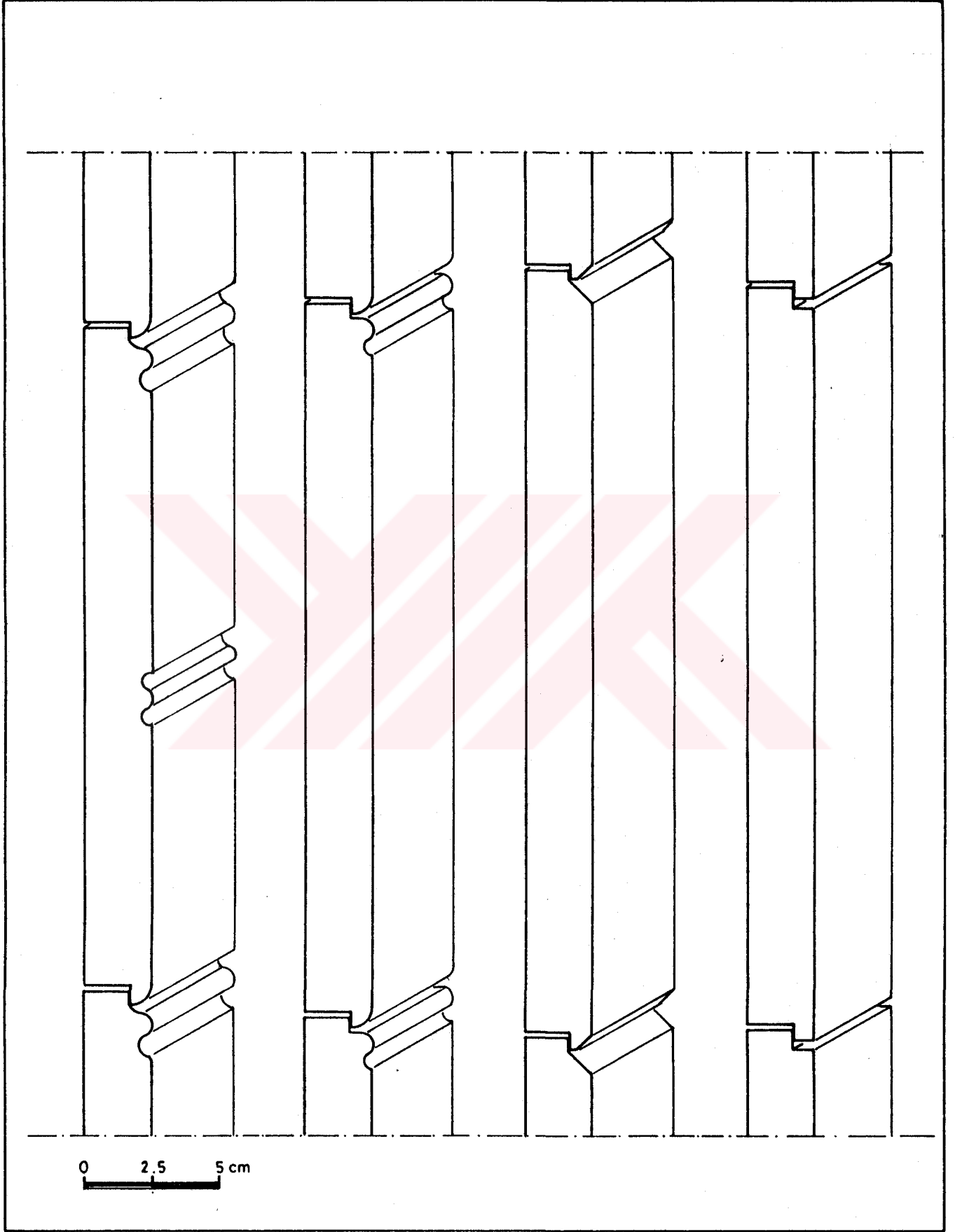

ÇİZİM 23 :Pencere metal korkulukları örnekleri

6.4) CEPHE KAPLAMALARI

Cephede kullanılan kaplamaların boyutları çok farklılık göstermekte. Kullanılan boyutlar 25-30cm arasında değişmekte. Birleşme noktalarındaki farklı biçimlendirmelere göre düz, dairesel fitilli ve pahlı kaplamalar şeklinde sınıflandırabiliriz. Bazı örneklerde kaplama ortasında bir fuga yapılarak kaplama genişlik etkisi azaltılmış. (Çizim 24)

ÇİZİM 24 : Cephe kaplamaları

7) GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

7.1) TARİHİ ÇEVRE VE YAPIYI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

7.1.1) DOĞAL FAKTÖRLER

7.1.1.1) BİTKİLERİN ETKİSİ

Bunları bitki kökleri, sarmaşık, mantarlar, yosunlar olarak sınıflandırabiliriz. Sarmaşık ve bitki kökleri taş aralarına girerek ayrışmaya neden olurlar. Yosun kökenli bitkiler ise salgıladıkları sıvılar nedeniyle taşlarda lekelenmelere sebep olurlar. Bu sıvılar taş yüzeyinin bozulmasına yol açarlar.(78) Bitki köklerinin ve yosunların ahşap üzerindeki etkileri ise bunların ahşabın sellülozunu emerek ahşabın hücre yapısını ayrıştırarak malzemenin bozulmasına sebep olurlar.(79)

7.1.1.2) KURT VE BÖCEKLERİN ETKİSİ

Kurt ve böcekler ahşabın sellozundan beslenirler ve yaşamlarını malzemenin bünyesinde sürdürürler. Bundan dolayı malzeme bünyesinin gözenekli hale gelmesine ve kesit zayıflamalarından dolayı ahşabın taşıyıcılık özelliğinin yitirilmesine neden olurlar.(80)

7.1.2) ATMOSFERİK FAKTÖRLER

7.1.2.1) ISISAL GENLEŞME ETKİSİ

Özellikle ısı genleşme katsayıları farklı olan iki malzemenin yanyana geldiği durumlarda ısı genleşmeleri farklı olduğundan genleşmeler malzeme iç yapısında çatlaklara sebep olur.(81) Bu sorun özellikle yarı kagir yapılarda daha sık görülür.

7.1.2.2) GÜNEŞ RADYASYONU

En çok ahşap üzerinde etkisini gösterir. Etkisi malzeme iç yapısını ve üzerindeki renk değişimini meydana getirerek ahşabın kararmasına neden olur. Dış yüzeydeki boyanın kuruyup dökülmesi sonucu güneş ışınları ahşabın iç bünyesindeki öz suyunun buharlaşmasına neden olur. Hücre yapısı bozulan ahşap çatlamalara maruz kalarak dış etkenlere karşı mukavemetini yitirir.

7.1.2.3) SU ETKİSİ

Malzemelerde tahribata neden olan su etkilerini su emme, kapalarite ve nem olayının malzeme üzerinde oluşturduğu çiçeklenme, dağılma, biçim deformasyonu olarak karşımıza çıkar. Taş yapılardaki su emme sonucu donların oluşması nedeniyle donan suyun genleşmesiyle taşların çatlamasına sebep olur. Tuğlanın su emmesi sonucu oluşan şişme ve kurumalar erime ve dağılmalara yol açar. Ahşap malzeme su emmesiyle oluşan hacim genişlemesi ve daha sonra bu suyu kaybetmesiyle de büzülür. Bu da malzemede deformasyona neden olmaktadır.

7.1.2.4)ZARARLI GAZLARIN ETKİSİ

Havada bulunan kükürt ve karbon gazları havanın nemiyle birleştikleri zaman sülfürük ve karbonik asit oluştururlar. Bu asitler malzeme yüzeylerinde tahrip edici etki yaparlar.(82)

7.1.3) İNSAN ELİYLE OLUŞAN ETKENLER

7.1.3.1)YANLIŞ ŞEHİRCİLİK UYGULAMALARI

Az katlı yapıların oluşturduğu tarihsel çevre içinde yapılan yeni yapılar genelde çok katlı olmakta, gerek cephesel özellikleri ile tarihsel çevreye uyum sağlamamaktadırlar. Tarihsel çevrenin algılanmasına engel olmaktadır. Plansız şehircilik uygulamasının sonucu olarak tarihsel çevre içinden yol geçirilmesi yada genişletilmesi tarihsel çevrenin bozulmasına neden olmaktadır. Özellikle yol genişletilmesiyle trafiğin artmasıyla tarihi eserlerde trafiğin oluşturduğu titreşimler sonucu yapılar tahribata uğramakta. Diğer bir etkiside araçların çıkardığı zararlı gazların yapı bünyesine olan zararlarıdır. Yol genişletilmesinde karşılaşılan diğer bir önemli sorun ise tarihi yapıların bu yol genişletilmesiyle kısmen veya tamamen yıkılmasıdır.

7.1.3.2) SOSYO-EKONOMİK FAKTÖRLER

Kültürel bilincin yüksek olduğu toplumlardaki tarihsel çevre bilinci çevreyi korumakta, ancak kültürel bilincin düşük olduğu toplumlarda insan tarihsel çevreye yabancılaşmakta. Bu yabancılaşma oturdukları yapıda hiç bir kritere dayanmadan gelişmiş güzel değişiklikler yapmasına neden olmaktadır. Ekonomik güçlüklerde insanı buna itmekte.

Mülkiyet sorununda koruma için olumsuz etki yapar. Genelde özel mülkiyetten doğan çıkarlar toplumsal yaşam bilincine baskın çıkar. Gerçekte korumanın ekonomik yanını bireysel olarak karşılamak güçtür. Bu ekonomik zorluklardan dolayı tarihsel çevreler terkedilmekte ve bir harabe halini almaktadır. Daha sonra ise düşük gelirli ailelere kiraya verildiğinden korunması ve onarılması tamamen güçleşmekte ve yok olmaya başlamaktadır.

7.1.3.3) YANLIŞ KORUMA ÖNLEMLERİ

Kimi zaman eski yapılar üzerinde yapılan uygulamalarda koruma önlemi adı altında yapının özgünlüğü bozulmaktadır. Bu bozulmaların ana sebepleri, yanlış malzeme kullanımı, yanlış onarım, yapıyı incelemeden ve tesbiti yapılmadan gelişmiş güzel onarılmaya çalışılması gibi. Fakat bunların yanında en önemlisi yapılara yanlış işlev verilmesi yatmaktadır.

7.2) EYÜB'DEKİ TARİHİ DOKUSUNU TEHDİT EDEN FAKTÖRLER

* Yukarda anlatıldığı gibi doğal ve atmosferik etkiler bütün tarihsel çevreleri etkilediği gibi, Eyüb'de bu etkilere açık bir şekilde maruz kalmakta,

* Tarihsel çevreyi koruma konusunda halkın bilinçsizliği,

* Tarihi çevre içinden geçen (Feshane caddesi, Kalenderhane caddesi) yolların trafiği yoğun olması ve bu asfalt yolların titreşimleri tarihi yapıların temellerine iletilmesine sebep olmakta. Böylece yapılarda çatlamalara sebep olmakta,

* Restorasyon işlemlerinin yeterince uzman olmayan kişilerce yapılması,

* Tarihsel dokunun bozulmaması için alınan önlemlerin azlığı ve denetim mekanizmasının yetersiz oluşu,

* Tarihi yapıların arasında veya arkasında kalan boş arsalarla gecekonduların gelişi güzel yapılması. Bazende yanında yapıldığı tarihi eseri tahrib ederek yapılması,

* Ülkemizde tarihsel çevrelerde genellikle maddi olanakları iyi olmayan aileler ikamet etmekte. Eyüb'de de bu varsayım geçerli ve korumayı teşvik amacıyla özel veya kamu kuruluşları tarafından halka hiçbir desteğin sağlanmaması ile tarihi yapılar gün geçtikçe harap olmakta,

* Genelde ahşap yapıların çoğunlukta olduğu bu bölgede yangınlara karşı hiç bir önlemin alınmaması,

* İnsan yaşamının değişmesiyle günün koşullarına göre tarihi yapıların içinde veya dışında bilinçsizce yapılan tadilatlar,

* Anıtlar Kurulunun ahşap evler üzerine yerleştirdiği "bu yapı koruma altına alınmıştır" ibaresinden (tescillinden) sonra onarım veya tadilat yapmak zorlaşmış. Bundan dolayı halk yapılarını terk etmekte veya kiraya vermekte. Kiracılarda yapıları korumamaktadır.

7.3) EYÜB TARİHSEL ÇEVRENİN BUGÜNKÜ DURUMU

Eyüb Bizans ve Osmanlı döneminde dinsel bir merkez halkın bazı aylarda burda dinlenmek amacıyla yerleştikleri bir dinlenme yeri idi. Cumhuriyet döneminde ise uzun süre eski özelliğini korumasına rağmen; Haliç'in çevresinin endüstri yapılarının artıklarıyla kirlenmesiyle, Eyüb'de bu kirlenmeden etkilenmiş. Hatta günümüzde Eyüb'e deniz yoluyla ulaşmak imkansızlaştı. Buna sebepte Haliç tabanının dolarak vapurların iskelelere yanaşmasına izin vermemesi.

Eyüb'ü günümüzde etkileyen diğer bir faktörde Haliç kıyısında yapılan sahil yolu. Ulaşımın kolaylaşmasıyla insan hareketleri artmış, imar hareketleri hızlanmış. Bunun yanında trafik ve otopark sorunu artmış.

Bunların yanında Eyüb günümüzde de dinsel merkez olma özelliğini korumakta. Bu sayede merkezdeki dini anıtlar korunmuş durumda. Bu dinsel ziyaretlerden dolayı küçük çaptaki ticaret yöre halkının geçimini sağlamakta.

Sivil yapılara baktığımızda, Anıtlar Kurulu'ca tarihi yapılar koruma altına alınmasıyla yok olma az da olsa önlenmiş. Fakat bununla beraber halkın maddi olanakları korumaya yeterli olmadığından halk yavaş yavaş yapıları terk etmekte. Bu da yapıların daha çabuk yok olmasına sebep olmakta. Çevre koruma altına alınmış ama her hangi bir çalışma ve çalışmaları destekleyecek maddi kaynak sağlanmamış. Şu anda sivil ahşap yapılar harap bir durumdadır. Bir çok ahşap yapı yıkılarak yerine çevreye uygun olmayan betonarme yapılar yapılmış. Çevredeki mezarlıklar bakımsızlıktan çirkin bir görünüm almış.

7.4) EYÜB TARİHSEL ÇEVRENİN KORUNMASI İLE İLGİLİ ÖNERİLER

Eyüb tarihsel çevre için koruma kararı alınmasına rağmen bazı eksiklikler yüzünden çevrenin korunması güç olmakta. Koruma kararının daha etkili uygulanabilmesi için yeni bir yönetmelik hazırlanmalı. Bu yönetmeliği hazırlamadan önce şu işlemler yapılmalı;

* Çevrenin çeşitli özelliklerini, tarihsel, mimari, görsel ve işlevsel değerlerinin tam analizi yapılmalı.

* Çevreyi tehdit eden faktörlerin saptanması.

* Analizler sonucu hazırlanacak plan, proje ve alınacak kararların gerçekleşmesi için gerekli yönetmelik hazırlanması.

* Yönetmeliğin tam olarak uygulanması.

Eyüb tarihsel çevrenin korunması için alınması gereken diğer önlemler şunlar olmalıdır;

* Eyüb'de yer alan tarihsel ve sanat değeri olan yapılar, yapı grupları ve bölgenin acilen korunması için bir örgüt oluşturulmalı ve bu örgüt tarafından acil önlemler alınmalı .Ayrıca bölge sit alanı kapsamı içine alınmalı.

* Tarihsel çevre şehir bütününden ayrılmadan , şehir planlamasının bir parçası olarak ele alınmalı.

* Koruma bölgesi için ayrıntılı sıhhileştirme projeleri hazırlanmalı, bu proje hazırlanana kadar tarihi dokuyu ve bütünlüğü bozacak olan yeni inşaat izni verilmemeli. Sadece bu süre içinde tarihi yapılarda uzmanlarca yapılacak onarımlara izin verilmeli.

* Koruma uygulamaları için orada yaşayan halkın da katılımı gerekmekte. Bunun için halkın bu konuda bilinçlenmesi ve eğitim görmesi bir gerekliliktir.

* Binalar, sokak ve meydanlar; tarihi kalıntılar olarak değil yaşayan bir kent parçası olarak şehrin devamlılığını sağlayacak tedbirler alınmalı ve ona göre planlama yapılmalı.

* Teknik gelişmelerden tarihsel ve geleneksel dokuyu bozmayacak şekilde yararlanılmalı. Orada yaşayan halkın sosyal ihtiyaçlarına tarihsel çevreye ve yapılara zarar vermeden cevap verilmelidir.

* Tarihsel çevreye zarar verecek olan yol genişletmelerine ve uygunsuz yerlerden yol geçirilmesine izin verilmemelidir.

* Uygunsuz yapılaşmaya engel olunmalı. Yeşil alanların azalmaması için boş alanların koruma amacı ile kamulaştırılması gerçekleştirilmelidir.

* Varolan olanaklar içinde yöre halkına bahçe kültürü aşılanmalıdır.

* Eyüb ve çevresindeki evlerin işlev değişikliği bugün için söz konusu değildir. Yapılar gene konut amacıyla kullanılmalı. Fakat bazı yapılar ihtiyattan dolayı işlevi değiştirilebilir.

* Yapılmış olan yeni yapılar gerekirse kat adetlerinin azaltılmasıyla ve cephe değişiklikleriyle çevreye uyumlu hale getirilmeli. Doluluk, boşluk oranlarıyla çevreye uyulanmalı. Gerekirse cephede çıkmalar yapılmalı. Fakat bunlar tam bir taklit olarak yapılmamalı.

* Yeni yapılacak yapılarda ise muhakkak çevre kotuna (9,50m.) uyulmalı. Cepheler çevreye aykırı olmamalı.

* Bölgede endüstriyel işlevli yapı yapılmamalı.

* Trafik Eyüb merkezine girmeyecek şekilde planlanmalı , çevrede otopark alanları ayrılmalıdır.

SONUÇ

Araştırma içinde yer alan Eyup bölgesinin fiziksel özellikleri, tarihsel gelişimi, anıtsal, dinsel yapıları, sivil mimari örnekleri tespit edilmiş ve bölge için şu sonuçlara varılmıştır.

Tarihsel çevrenin korunması bir kültür sorunudur. Yapılacak müdahaleler, kitlelerin bilinçlendirilmesiyle uygun çözümler ve koruma kendiliğinden oluşacaktır.

Bölgenin sosyo-ekonomik yetersizliği çevresel değerlerin korunmasında önemli bir sorundur.

Bölgenin önemli bir özelliği olan tarihsel mezarlıklar korunmalıdır.

Önemli diğer bir sorunda trafiktir. Buraya uygun çözümler getirilerek tarihsel çevreye zarar verilmeyecek şekilde uygun çözümler getirilmelidir.

Yeni yapılaşmalarda tarihsel çevreye uyum sağlayacak planlamalar getirilmelidir.

NOTLAR

- 1) Soyboğa, Eyüb Abideleri, 1962, s.32.
- 2) Alemdaroğlu, Eyüb Kazası Momoğrafyası, 1964, s.32.
- 3) Kayaboğazı, İstanbul ve dolayı . . . ., 1942, s.69.
- 4) Keskin, Eyüb Nişanca . . . ., 1987, s.4.
- 5) Alemdaroğlu, op.cit., s.5.
- 6) "Bogazici", Yeni Türk Ansiklo., 1985, s.412-413.
- 7) Güngör, Eyüb Jeomorfolojisi, 1964, s.30.
- 8) ibid.
- 9) Ünver, İstanbul'da sahabe kabirleri, 1953, s.30.
- 10) ibid., s.36.
- 11) Soyboğa, op.cit., s.1.
- 12) Ünver, loc.cit.
- 13) Marius, "Tarih ve Efsaneye göre . . .", 1956, s.217.
- 14) ibid., s.220.
- 15) ibid., s.221.
- 16) Ünver, op.cit., s.31.
- 17) Eyice, "Haliç Sempozyumu", 1975, s.263
- 18) Soyboğa, op.cit., s.5.
- 19) Galanti, "Ebu Eyyub-i Ensari'nin . . .", 1918, s.53.
- 20) İncicyan, 18. Asırda İstanbul, 1976, s.77.
- 21) Eyice, loc. cit.
- 22) ibid.
- 23) İncicyan, loc.cit.
- 24) Eyice, op.cit., s.265.
- 25) İncicyan, loc.cit.
- 26) ibid.
- 27) Selçuk, İstanbul Karasurları . . . ., 1988, s.6.
- 28) İncicyan, op.cit., s.78.
- 29) Selçuk, op.cit., s.7.
- 30) İncicyan, loc.cit.
- 31) Selçuk, op.cit., s.8.
- 32) ibid., s.9.
- 33) ibid.
- 34) Eyice, loc.cit.
- 35) ibid., s.266.
- 36) ibid., s.267.
- 37) Kömürcüyan, İstanbul Tarihi, s.206.
- 38) Soyboğa, op.cit., s.7.
- 39) ibid., s.8.
- 40) ibid.
- 41) ibid., s.12.
- 42) ibid., s.13.
- 43) Eyice, op.cit., s.281.
- 44) ibid., s.278.
- 45) Öz, İstanbul Camileri, 1987, s.53.
- 46) ibid., s.54.
- 47) ibid.
- 48) Ayverdi, Fatih devri Mimarisi, 1953, s.352.
- 49) Öz, op.cit., s.55.
- 50) ibid.
- 51) ibid.
- 52) ibid., s.47.
- 53) ibid., s.38.
- 54) ibid., s.17.

- 55) Demircanlı, İstanbul Mimarisi için....., 1989, s.357.
56) Kuran, Mimar Sinan, 1986, s.130.
57) Akakuş, Eyüb Sultan ve....., 1991, s.177.
58) Demiriz, Eyüb'de Türbeler, 1989, s.13.
59) ibid., s.17.
60) ibid., s.18.
61) ibid., s.23.
62) ibid., s.24.
63) ibid., s.25.
64) ibid., s.26.
65) ibid., s.27.
66) ibid., s.35.
67) ibid., s.35.
68) ibid., s.42.
69) ibid., s.63.
70) ibid., s.66.
71) Kuran, op.cit., s.128.
72) Demiriz, op.cit., s.67.
73) ibid., s.71.
74) Kuran, op.cit., s.130.
75) Demiriz, op.cit., s.73
76) ibid., s.81.
77) Kuran, loc.cit.
78) Eric, "Eski Eserlerde.....", s.42.
79) ibid.
80) ibid.
81) ibid., s.39.
82) ibid., s.40.

- BİBLİYOGRAFYA
AKAKUS, Recep , Eyüb Sultan Ve Mukaddes Emanetler, İstanbul, 1991.
- ALEMDAROĞLU, Bakiye , Eyüb Kazası Monoğrafyası, İstanbul.İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü tezi,1964.
- AYVERDİ, Ekrem Hakkı , Fatih Devri Mimarisi,cilt 3,İstanbul, İstanbul Fetih Derneği Yayını,1953.
- "BOGAZİÇİ" , Yeni Türk Ansiklopedisi,cilt.2,İstanbul, 1985.
- ERİC,Murat , "Eski Eserlerde Tahrip ve Koruma", Yapı Dergisi,sayı 47,1983/1.
- EYİCE , Semavi , "Halıç Sempozyumu",İ.T.Ü.İnşaat Fakültesi İstanbul Geoteknik Su ve Çevre Mühendisliği Sorunları Araştırma Grubu Sempozyumları 1,İstanbul,1975, s.263-281.
- DEMİRCANLI, Yüksel Yoldaş , İstanbul Mimarisi için kaynak olarak Evliya Çelebi Seyahatnamesi,Vakflar Genel Müdürlüğü Yayınları,İstanbul, 1989.
- DEMİRİZ, Yıldız , Eyüb'de Türbeler,Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989.
- GALANTI, Avram , "Ebu Eyyüb-i Ensari'nin Kabrinden çıkan Kitabe", Yeni Mecmua,İstanbul,sayı 2, 1918,s.53.
- GÜNGÖR , Mehmet , Eyüb Jeomorfolojisi, İstanbul,İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, 1964.
- İNCİCYAN, G. , 18. Asırda İstanbul, İstanbul,İstanbul Fetih Cemiyeti Enstitüsü Yayınları,1976.
- KAYABOĞAZI, Seref , İstanbul ve Dolayı Coğrafyası: Tabii, Beşeri, İktisadi,İstanbul,1942.
- KESKİN, Metin , Eyüb Nisanca Tarihsel Çevre Araştırması, İstanbul, Y.Ü.Yüksek Lisans Tezi,1987.
- KÖMÜRCÜYAN, E. Çelebi , İstanbul Tarihi, İstanbul, KURAN, Aptullah , Mimar Sinan,İstanbuli Hürriyet Vakfı Yayınları, 1986.
- MANTRAN, Robert , 16. ve 17. y.y.'da İstanbul'da Gündelik Hayat,İstanbul,1991.
- MARIUS, Canard , "Tarih ve Efsaneye göre Arapların İstanbul Seferleri",İstanbul Enstitüsü Dergisi, İstanbul, Sayı 2 ,1956.
- ÖZ, Tahsin , İstanbul Camileri, cilt 1, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları,1987.
- ÖZER, Bülent , " Mimari Mirası Korumanın Anlamı Kapsamı ve Sınırları Üzerine" , Yapı Dergisi, sayı 17 (Mart-Nisan)
- SELCUK , Mürsel , İstanbul Karasurları ve Yakın Çevresinin Tarihi Gelişimi ve Peyzaj Planlaması Açısından Değerlendirilmesi,İstanbul, Y.Ü. Yüksek Lisans Tezi,1988.
- SOYBOGA, Coşkun , Eyüb Abideleri, İ.Ü.Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Tezi, 1962.
- ÜNVER, A. Süheyl , İstanbul'da Sahabe Kabirleri,İstanbul, İstanbul Fetih Derneği Yayını,1953.
- ZEKİ , Sönmez , Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı Sanatı,İstanbul,Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1988.

ÖZGEÇMİŞ

ADI : Serdar
SOYADI : Ayan
DOĞUM TARİHİ : 25.10.1962
DOĞUM YERİ : Sivas/Suşehri
İLKÖĞRETİM : Faik Reşit Unat İlkokulu(Kadıköy-İst)
ORTA ÖĞRETİM : Mehmet Beyazıt Lisesi(Kadıköy-İst)
Haydarpaşa End.Meslek.Lisesi(Kadıköy-İst)
ÜNİVERSİTE ÖĞRENİMİ : Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

**F.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**